

Norsk sikkerhetspolitikk og Kina – indirekte og direkte utfordringer ved en ny supermakt

Pål Gjerme Steffensen

Masteroppgave i statsvitenskap
Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo
Vår 2020

34 942 ord.

Forord

Stor takk til min veileder Øystein Tunsjø.

Sammendrag

Kinas enorme vekst har ført til at den unipolare verden med USA som ensom supermakt er ved veis ende. Med Kina som en ny supermakt har det internasjonale systemet returnert til en bipolar struktur. Kina blir i økende grad oppfattet som en sikkerhetspolitisk trussel i Norge og Europa. Denne casestudien søker å identifisere og analysere de direkte og indirekte sikkerhetspolitiske utfordringene som oppstår for Norge som følge av fremveksten av en ny supermakt. Kina utfordrer fundamentene for norsk sikkerhetspolitikk. Norsk sikkerhetspolitikks bestandige trekk bygger på ideer fra både realismen og liberalismen, og Kinas påvirkning på disse bestandige trekkene analyseres derfor fra både et realistisk og et liberalt perspektiv, med en teoretisk hovedvekt på strukturell realisme. Ved siden av å påvirke fundamentene for norsk sikkerhetspolitikk påvirker Kina i økende grad Norge direkte, og oppgaven søker også å analysere de direkte utfordringene for Norge i møte med Kina. Analysen finner at en strukturell endring fra en unipolar til en bipolar struktur og en ny supermakt ikke bare bringer med seg nye utfordringer for norsk sikkerhetspolitikk sammenlignet med den unipolare perioden, men også sett opp mot den forrige bipolare perioden i internasjonal politikk. Den viktigste indirekte konsekvensen av Kinas fremvekst for norsk sikkerhetspolitikk er at den påvirker USAs prioriteringer og gjennom det utfordrer Nato-samarbeidet. Hovedutfordringen i Norges bilaterale forhold med Kina er å balansere økonomiske og politiske hensyn på den ene siden, mot sikkerhetspolitiske og ideologiske hensyn på den andre. Kinas økonomiske vekst og økende rolle i internasjonalt samarbeid gjør at Norge ønsker økt kontakt, men økt kontakt med Kina har skyggesider i økt sårbarhet for økonomisk og andre typer ikke-militært press, og politisk påvirkning. Ved starten av et nytt tiår står Norge overfor to hovedutfordringer relatert til Kinas fremvekst i en sikkerhetspolitisk kontekst. Man må håndtere at maktforskyvningen trekker USA mot Asia, og håndtere i hvor stor grad man selv skal trekkes inn i Kinas gravitasjonsfelt.

Innholdsfortegnelse

1	Introduksjon	1
1.1	<i>Ny supermakt, ny verden, nye utfordringer</i>	1
1.2	<i>Sikkerhetspolitikk og analysens mål</i>	3
1.2.1	Sikkerhetspolitikk	3
1.2.2	Analysens mål	5
1.3	<i>Fremgangsmåte</i>	6
1.3.1	Casestudie	6
1.3.2	Hvem sier oppgaven noe om?	7
1.3.3	Tidsaspektet	9
1.3.4	Kildegrunnlag	9
1.4	<i>Oppbygning</i>	10
1.4.1	Kapitteloversikt	10
1.4.2	Hvorfor denne oppbygningen?	11
1.4.3	Noen forbehold	13
2	Diplomatisk frys med en stormakt, normalisert forhold med en supermakt	15
2.1	<i>Sikkerhetspolitiske utfordringer bobler mot overflaten i Norge og Europa</i>	15
2.2	<i>Kina før og etter den diplomatiske frysingen 2010-2016</i>	17
2.2.1	Materiell vekst og politiske endringer	17
2.2.2	Noen økonomiske utviklingstrekk	17
2.2.3	Militær oppbygning	19
2.2.4	Politiske endringer	20
2.3	<i>Det norsk-kinesiske bilaterale forholdet 2010-2020</i>	21
2.3.1	En kort tidslinje	21
2.3.2	Kinas økte interesse for Arktis	23
2.4	<i>Fredsnasjonen Kina?</i>	24
3	Maktforskyvning og det geopolitiske bakteppet – norsk sikkerhetspolitikks fundament utfordres ...	26
3.1	<i>Introduksjon</i>	26
3.1.1	Småstatsrealisme	26
3.1.2	Helgardering	26
3.1.3	Plan for kapitlet	27
3.1.4	Kunstig skille	28
3.2	<i>Et realisme-perspektiv</i>	28
3.2.1	Revolusjon	28
3.2.2	Strukturell realisme	29
3.2.3	Hva er en struktur og hvorfor er det viktig?	30
3.2.4	En unipolar, bipolar eller multipolar verden?	31
3.2.5	Bipolar stabilitet	33
3.2.6	Supermaktsrivalisering i en bipolar struktur	35
3.2.7	Kina og USA – på kollisjonskurs?	37
3.2.8	Mulige konsekvenser for Norge	39
3.3	<i>Et liberalisme-perspektiv</i>	44
3.3.1	Evolusjon	44
3.3.2	Liberal verdensorden under press	45
3.3.3	Halvveis iverksatt orden	46
3.3.4	Demokratisk fred	47

3.3.5	Folkeretten.....	51
3.3.6	Frihandel og gjensidig økonomisk avhengighet	52
3.3.7	Mulige konsekvenser for Norge	52
3.4	<i>Konklusjoner</i>	53
3.4.1	Bipolaritet er gode nyheter for verden og Norge	53
3.4.2	En dobbel svekkelse for Norge.....	54
3.4.3	Mindre plass for ideologiske hensyn.....	55
4	Sikkerhetspolitiske utfordringer i det bilaterale forholdet – tre caser	56
4.1	<i>Introduksjon</i>	56
4.1.1	Økonomisk press, kritisk infrastruktur og politisk påvirkning	56
4.1.2	Kilde for utfordringer I: Supermaktrivalisering og sammenvevde økonomier	57
4.1.3	Kilde for utfordringer II: KKP's totalitære instinkter og systemkollisjon	58
4.1.4	Hva vil Kina?	60
4.1.5	Et blikk i glasskulen	61
4.2	<i>Handel som maktpolitikk – Kina som geoøkonomisk aktør</i>	63
4.2.1	Gråsoner	63
4.2.2	Geoøkonomi og Kina	63
4.2.3	Økonomisk press mot Norge.....	67
4.2.4	Mer bjefing enn biting	68
4.3	<i>Huawei – Norge i skvis mellom økonomi og sikkerhet, Kina og USA</i>	69
4.3.1	Der vi er svakest	69
4.3.2	Huawei og supermaktsrivalisering	72
4.3.3	Huawei i Norge.....	73
4.3.4	Stiavhengighet.....	75
4.3.5	Tillit?	76
4.4	<i>Kina og indre påvirkning – politiske systemer på kollisjonskurs</i>	77
4.4.1	Verdikollisjon.....	77
4.4.2	Demonstrasjonskuppet	78
4.4.3	Sensur og selvsensur	80
4.4.4	Kinas venner	84
4.4.5	Individuell rasjonalitet og kollektiv irrasjonalitet	85
4.5	<i>Konklusjoner</i>	86
4.5.1	Overkommelige utfordringer	86
4.5.2	Linkene mellom casene	88
4.5.3	Ideologisk selvsentret og defensiv.....	89
5	Hovedutfordringer som en konsekvens av en ny supermakt.....	90
5.1	<i>Koronapandemien</i>	90
5.2	<i>Hovedutfordringer</i>	92
5.2.1	Hjemme alene?	92
5.2.2	Illiberal supermakt i stuen.....	93
5.2.3	Økende utfordringer	94
	Litteraturliste	95

1 Introduksjon

1.1 Ny supermakt, ny verden, nye utfordringer

«Midtens rike» er tilbake. Etter 100 års ydmykelse i hendene til vestlige makter, Russland og Japan, og omtrent 25 år med flere selvpåførte tilbakeslag under Mao, la Kina ut på et økonomisk eventyr under Deng Xiaoping. I 2020 har Kinas enorme økonomiske vekst og etter hvert økende militære opprustning ført til at den unipolare verden med USA som ubestridt supermakt er ved veis ende, etter rundt 30 år med USA på den globale tronen. Professor Øystein Tunsjø ved Institutt for forsvarsstudier argumenterer i sin bok *The Return of Bipolarity in World Politics: China, the United States and Geostructural Realism* (2018) for at det internasjonale systemet har returnert til en bipolar struktur. Som tittelen på Tunsjøs bok viser til, er en bipolar struktur i seg selv ikke en ny situasjon. Etter andre verdenskrig sto det igjen to supermakter, USA og Sovjetunionen, og verden entret en bipolar periode som varte frem til sistnevnte kollapset på slutten av 1980-tallet. De neste tretti årene befant Norge seg i et usedvanlig gunstig sikkerhetspolitisk landskap der verdens eneste supermakt var en nær alliert. En ny supermakt og en strukturell endring fra et unipolart til bipolart system betyr en ny verden med nye utfordringer for Norge.

Til en viss grad er man i ferd med å vandre nedover gjengrodde stier. Et bipolart system dominert av to supermakter med fundamentale forskjeller i verdier og styresett, er overfladisk sett en verden man kjenner fra før. Historien gjentar dog som kjent seg aldri på helt samme måte, og det nye bipolare systemet vil skille seg fra det gamle av tre årsaker. For det første har verdens geopolitiske tyngdepunkt flyttet seg fra Europa til Øst-Asia. For det andre arver den nye bipolare strukturen en verden som ble formet av den unipolare perioden. For det tredje er Kina ikke Sovjetunionen.

Der den kalde krigens tyngdepunkt befant seg i Europa, vil den nye verdens episenter være Øst-Asia. Geopolitiske forskjeller mellom Europa og Øst-Asia vil påvirke supermaktsrivaliseringen. Der den kalde krigens rivalisering var preget av et stabilt senter og en urolig periferi, vil det nye bipolare systemet sannsynligvis være preget av et ustabilt senter og en roligere periferi. Norge og Europa vil ta enda et steg bort fra å befinne seg i

begivenhetenes sentrum. Konsekvensen av at USA og Kina fester blikket på hverandre kan for Norge bli et urolig maktvakuum eller at man havner i en fredelig bakevje.

Graden av økonomisk og politisk sammenveving og en potensielt økende teknologisk sårbarhet er en kompliserende faktor i den nye situasjonen, der den kalde krigen bød på et ganske oversiktlig landskap der to relativt stabile blokker sto overfor hverandre sikkerhetspolitisk, teknologisk og økonomisk. Over tid kan det tenkes at verden beveger seg i den retningen, men foreløpig befinner man seg i en situasjon med økende rivalisering mellom de to supermaktene, tett sammenvevde økonomier og mange land som foreløpig ikke ønsker å foreta noe klart valg mellom den ene eller den andre supermakten. I hvor stor grad man både ønsker og kan nøste opp i sammenvevingen fra den unipolare perioden er et åpent spørsmål.

Kina er heller ikke Sovjetunionen. Man bør ikke henge seg opp i kommunist-delen av Kinas kommunistpartis (KKP) navn. Kina per dags dato er svært sensitiv for alt som direkte angår dem, men er stort sett likegyldig til alt annet. Samtidig er de ideologisk sett på en måte en større utfordring enn Sovjetunionen. For det første, som henger sammen med avsnittet over, er kontaktpunktene mellom Kina og demokratier adskillig flere enn under den kalde krigen. For det andre appellerer Kina til lommeboken i stedet for til idealer. Det skaper mektigere allierte innad i demokratier enn Sovjetunionen noensinne hadde.

Ved siden av en ny verden har Norge også en ny supermakt å forholde seg til. I møte med Kina, som med Sovjetunionen i sin tid, møter man tre utfordringer: et asymmetrisk maktforhold, grunnleggende forskjeller i verdier og styresett, og supermaktrivalisering mellom den illiberale supermakten og Norges allierte i USA. Der stopper også likhetstrekkene. Kina er ikke en militær trussel for Norge. Derimot er utstrakt kontakt med en illiberal supermakt en helt ny situasjon som bringer med seg nye utfordringer. Kina er både et økonomisk potensielt Eldorado og en stadig viktigere aktør i internasjonalt samarbeid. Det tvinger frem en vanskelig balansegang mellom en økonomisk og politisk logikk som tilsier at man vil knytte seg nærmere Kina og få til økt handel og kontakt, og en sikkerhetspolitisk logikk som tilsier et behov for å holde Kina på avstand for å beskytte norsk suverenitet og autonomi i et kraftig asymmetrisk maktforhold. Skyggesiden av økt kontakt med Kina vil være økt sårbarhet for økonomisk og andre typer ikke-militært press, og politisk påvirkning.

Vi har altså en ny supermakt, en ny verden, og nye utfordringer. Maktforskyvningen og de større geopolitiske endringene påvirker fundamentene for norsk sikkerhetspolitikk og Kina vil i økende grad påvirke Norge direkte. Denne analysen vil forfølge både de indirekte og direkte sikkerhetspolitiske utfordringene ved en ny supermakt.

1.2 Sikkerhetspolitikk og analysens mål

1.2.1 Sikkerhetspolitikk

Denne tekstens formål er å analysere hvordan Kinas fremvekst som ny supermakt påvirker norsk sikkerhetspolitikk. Sikkerhetspolitikk dreier seg om å «forebygge og å håndtere trusler og konflikter som kan skade vitale nasjonale interesser» (Kjølberg, 2015, s.27).

Sikkerhetspolitikk har med årene fått flere ulike betydninger, som varierer mellom snevre tradisjonelle forståelser og såkalte «utvidete» sikkerhetsbegrep. Sikkerhetspolitikken starter med forsvar av landets territoriale integritet og suverenitet mot militære maktmidler. Det er derimot ikke entydig klart hvor sikkerhetspolitikken som sådan stopper. Om skillet mellom det tradisjonelle sikkerhetsbegrepet og det utvidete sikkerhetsbegrepet, skriver Kjølberg (2015, s.27): «Mens det tradisjonelle sikkerhetsbegrepet angår forhold som er relatert til trusler mot et lands sentrale samfunnsverdier, suverenitet eller territorium, angår det «utvidete» sikkerhetsbegrepet også trusler mot samfunnet knyttet til en rekke andre forhold som klima og miljø, epidemier, internasjonal terrorisme og kriminalitet, for å nevne noen.» Allerede her kan jeg foreta en avgrensning: Denne analysen vil ikke drøfte ikke-statlige trusler mot samfunnet som sådan.

Denne avgrensningen ble gjort før korona-pandemiens tid. Autoritære regimers hang til å undertrykke informasjon i kriser er en sikkerhetsrisiko for andre land. Et kjent historisk eksempel på dette er Sovjetunionens håndtering av Tsjernobyl-ulykken, se for eksempel Plokhly (2019). Kinas tidlige håndtering av korona-epidemien fulgte delvis samme sporet, men i hvor stor grad er omstridt. Man kan lese om dette i for eksempel professor Carl Henrik Knutsens kronikk i Aftenposten (Knutsen, 2020). Sikkerhetsrisikoen som springer ut av autoritære regimers ryggmargsrefleks i retning av hemmelighold er egentlig definert ut av analysen. Effekten av pandemien og Kinas atferd etterpå er derimot relevant. Gitt at denne situasjonen er av ny dato, tar denne oppgaven ikke sikte på en bred drøfting av pandemiens

mulige sikkerhetspolitiske virkninger. Jeg vil imidlertid i avslutningskapitlet ta opp hvordan pandemien kan påvirke enkelte aspekter i denne analysen.

Anders Kjøberg og Morten Jespersen (2001) skriver dette om hva som må stå sentralt i enhver sikkerhetspolitisk analyse:

Tradisjonelt har sikkerhetsbegrepet vært knyttet til frykten for at andre aktører i det internasjonale system kan bruke militære maktmidler for å påtvinge andre stater sin vilje. Dette medfører at andre parters evne (kapasitet) til å påføre staten skade, og deres vurderte ønske eller vilje (intensjon) om å gjøre dette, samt andre staters evne eller vilje til å komme til hjelp dersom noe slikt skulle skje, vil måtte stå sentralt i enhver sikkerhetspolitisk analyse. (s.18)

Dette danner også utgangspunktet for denne analysen. Konsekvensene av Kinas fremvekst for norsk sikkerhetspolitikk i denne snevre forståelsen vil sannsynligvis være indirekte. USAs økende fokus på Stillehavet og Kina kan påvirke USAs, og dermed Natos, evne og/eller vilje til å komme til hjelp ved en eventuell konflikt med Russland. Den andre siden av mynten er også viktig. Når USAs blikk trekkes mot Stillehavet og Kina, vil det også kunne påvirke Russlands oppfatning av USAs evne og/eller vilje til å komme til hjelp. Økende usikkerhet rundt dette vil øke sannsynligheten for at Russlands ledere vil kunne satse på å bruke militærmakt, alt annet likt. Teoretisk sett er Kina en potensiell tradisjonell trussel. Kina er en supermakt med globale ambisjoner og i økende grad med globale militære kapabiliteter som ikke inngår i Norges sikkerhetspolitiske samarbeid. I praksis er det derimot lite sannsynlig av grunner vi vil se på i kapittel 3.

Jeg vil prøve å holde meg tett opp mot den tradisjonelle forståelsen for sikkerhetspolitikk, men ikke så snevert at jeg kun fokuserer på bruken på militære maktmidler. Kjøberg og Jeppesen (2001) påpeker også at blant annet økonomiske, ideologiske og ressursmessige forhold er relevante for sikkerhetspolitikken, av to grunner:

(1) fordi de har en indirekte betydning for sikkerheten fordi de påvirker de militære kapasiteter eller intensjoner om eventuell maktbruk, eller (2) fordi de er sikkerhetspolitiske viktige i seg selv fordi de grunnleggende politiske, ideologiske og økonomiske forhold er vitale for en stat eller nasjon/samfunn. (s.18)

I denne analysen vil tradisjonelle sikkerhetsutfordringer være knyttet til utfordringer som inkluderer eller berører bruk av eller trusler om bruk av militære maktmidler. «Utvidet» sikkerhetspolitikk knytter jeg her til utfordringer mot norsk suverenitet og samfunnsverdier av ikke-militær art. Her er to nylige eksempler fra det bilaterale forholdet for å gjøre skillet klart slik jeg ser det: (1) Problemstillingen rundt Huawei's eventuelle rolle i utbyggingen av det nye 5G-mobilnettet berørte Norges sikkerhetspolitiske samarbeid med sin viktigste allierte, USA, og gjennom det sikkerhetspolitikk i tradisjonell forstand. (2) Kinas utfordring av den norske tolkningen av Svalbardtraktaten (Tømmerbakke, 2019) anser jeg som en sikkerhetspolitisk utfordring i en «utvidet» forstand. Det er en utfordring av norsk suverenitet på Svalbard, og derfor et problem av sikkerhetspolitisk art, men det berører ikke bruk av eller trusler om bruk av militære maktmidler.

Norges sikkerhetspolitiske mål, som de ble definert i Utenriksdepartementets (UD) stortingsmelding *Interesser, ansvar og muligheter* (UD, 2009, s.90), er:

- Å forebygge krig og framveksten av ulike trusler mot norsk og kollektiv sikkerhet
- Å bidra til fred, stabilitet og videre utvikling av en FN-ledet internasjonal rettsorden
- Å ivareta norsk suverenitet, norske rettigheter, interesser og verdier og beskytte norsk handlefrihet overfor politisk, militært og annet press.
- Sammen med våre allierte forsvare Norge og NATO mot anslag og angrep
- Å sikre samfunnet mot anslag og angrep fra statlige og ikke-statlige aktører

Alle disse sikkerhetspolitiske målene kan tenkes å utfordres av supermakten Kina, enten direkte eller som et resultat av større geopolitiske endringer.

1.2.2 Analysens mål

Denne teksten prøver å svare på to spørsmål:

- (1) Hvordan påvirker Kina norsk sikkerhetspolitikk indirekte, altså hvordan vil «supermakt»-versjonen av Kina påvirke fundamentene for norsk sikkerhetspolitikk. Rolf Tamnes identifiserer i sin artikkel *Småstatsrealisme i 70 år* (2019, s.49-50) det han refererer til som bestandige trekk i norsk sikkerhetspolitikk: «Viktigst er betydningen av å bli beskyttet av større makter, men også å holde dem på avstand, samt folkeretten og den globale orden som sikkerhetsnett. Vi kan kalle dette for en norsk småstatsrealisme.» Jeg

vil svare på dette spørsmålet ved å forsøke å analysere hvordan Kina påvirker aspektene Tamnes har identifisert. Det er også her de mest alvorlige sikkerhetspolitiske utfordringene oppstår i tradisjonell forstand. Fokuset her er på utfordringene som oppstår som en konsekvens av Kina, ikke fra Kina.

- (2) Hvordan utfordrer Kina norsk sikkerhetspolitikk direkte? Her opererer jeg med et litt utvidet sikkerhetsbegrep, det vil si at jeg er interessert i Kinas bruk av økonomiske virkemidler, politisk påvirkning og andre potensielle former for ikke-militært press. Huawei-saken berørte derimot sikkerhetspolitikken i tradisjonell forstand. Dessuten må man ha et blick for fremtiden: konflikter kan oppstå og ting kan endre seg. Økonomiske virkemidler, politisk påvirkning, og andre former for press som til nå overfor Norge har blitt brukt hovedsakelig i verdistrider, kan også brukes til å påvirke den tradisjonelle sikkerhetspolitikken om det blir funnet nødvendig.

Kina tar stadig større plass i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk, men det er viktig å huske på at Norge tar en tilsvarende liten plass i den kinesiske. Derfor er det også viktig å ha et blick mot at det norsk-kinesiske bilaterale forholdet også er sammenvevd med det norsk-amerikanske og kinesisk-amerikanske forholdet, og der kineserne og amerikanerne tenker mer på hverandre enn på Norge. Man trenger altså å dra med seg trådene fra det første spørsmålet inn i det andre.

Analysens mål er å gi et relativt bredt bilde av de sikkerhetspolitiske implikasjonene av en ny supermakt. Med andre ord så er oppgavens fokus på 1) hvordan Kina endrer verden, men sett fra et norsk sikkerhetspolitisk perspektiv, og 2) hvordan Kina kan endre Norge. I tillegg drøfter oppgaven hvordan disse to aspektene interagerer.

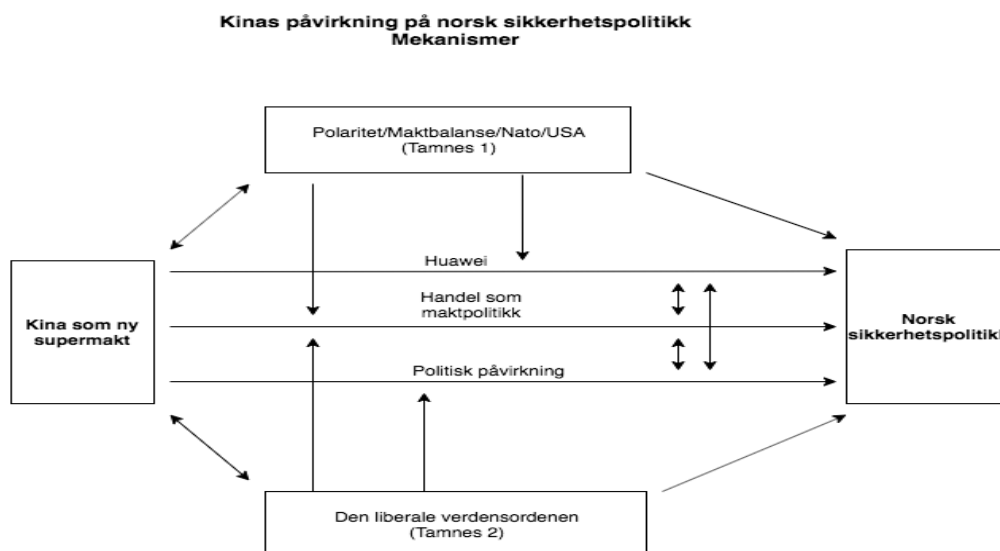
1.3 Fremgangsmåte

1.3.1 Casestudie

Dette er en *casestudie* som søker å analysere hvordan Kinas fremvekst som ny supermakt påvirker norsk sikkerhetspolitikk. Den uavhengige variabelen (X) i analysen er *Kina som supermakt*, og den avhengige variabelen (Y) *norsk sikkerhetspolitikk*. Dette studiet prøver å analysere noen av mekanismene for hvordan Kina som supermakt påvirker norsk sikkerhet, både indirekte ved Kina påvirker det sikkerhetspolitiske landskapet, og direkte i møte med

Norge. Casestudier er ifølge John Gerring (2007, s.44) særlig egnet for å forstå kausale mekanismer.

Teoretisk er analysen noe eklektisk. Grovt sett hevder realister at internasjonal politikk er hovedsakelig formet av det internasjonale systemet, mens liberale hevder at ulike aspekter ved statene selv former deres opptreden internasjonalt. Norsk sikkerhetspolitikk baserer seg også på en blanding av ideer fra realismen og liberalismen. For å få et helhetlig bilde av utviklingen forsøker jeg både å forstå hvordan det internasjonale systemets struktur former Kinas opptreden, men også hvordan sentrale aspekter ved Kina selv former deler av Kinas opptreden utad. Teoretisk lener likevel teksten seg primært på *strukturell realisme* som fokuserer på hvordan det internasjonale systemets struktur former stateres opptreden.

1.3.2 Hvem sier oppgaven noe om?

En casestudie kan bli forstått som «the intensive study of a single case where the purpose of that study is – at least in part – to shed light on a larger class of cases (a population)», ifølge Gerring (2007, s.20). Innsiktene fra denne analysen vil altså først og fremst være valide for norsk sikkerhetspolitikk, ettersom det er påvirkningen av den som studeres. Det er også den primære interessen for teksten.

Samtidig vil den også gi noen mer generelle innsikter om de sikkerhetspolitiske implikasjonene som Kinas fremvekst som ny supermakt fører med seg. Populasjonen her kan man se på som små og middels store liberale demokratier i Europa, som må forholde seg til en verden der Europa blir stadig mindre viktig og der deres felles verdier er på tilbakegang. Den globale maktforskyvningen endrer amerikanske prioriteringer, noe som vil få konsekvenser for Europa. Hvis liberale fredsteorier har noe for seg, vil Kinas fremvekst sannsynligvis være negativ for disse landenes sikkerhet. Europeiske liberale demokratier er relativt åpne samfunn, noe som kan utnyttes av land med andre verdier og interesser, og en ny illiberal supermakt kan tvinge frem endringer i måten man håndterer ulike problemstillinger på.

Alle lands sikkerhetspolitikk er avhengig av en rekke faktorer, der noen overlapper med de norske og noen ikke gjør det. Disse faktorene er blant annet størrelse, økonomi, alliansetilhørighet/ nøytralitetspolitikk, geografisk beliggenhet, grunnleggende verdier, og politiske systemer. Hvis man for eksempel ser på den norske sikkerhetspolitiske konfigurasjonen sammenlignet med våre nordiske naboer, er det både likheter og ulikheter. Kina er en utfordring for alle de nordiske landene som deler det fellestrekket at de er relativt små og åpne liberale demokratier. Samtidig skiller de nordiske landene seg fra hverandre i for eksempel alliansetilhørighet, der Norge, Danmark og Island er Nato-medlemmer mens Sverige og Finland fører en nøytralitetspolitikk. Sverige, Danmark og Finland er medlemmer av EU, i motsetning til Norge og Island. Med andre ord vil hvordan Kina påvirker og vil påvirke Nato-samarbeidet og USAs prioriteringer i større grad være relevant for Norge, Danmark og Island enn Sverige og Finland. Det betyr ikke at det er irrelevant for Sverige og Finland, bare mindre relevant. Andre faktorer er hvorvidt man deler landegrense med Russland (Norge, Finland) og grad av interesser i Arktis.

Norge er i tradisjonell sikkerhetspolitisk forstand muligens i en mer sårbar posisjon enn mange land i Europa. Norge deler en landegrense med en til tider aggressiv og illiberal stormakt i Russland. Kinas fremvekst skaper en del spørsmålstegn rundt USA/Nato som sikkerhetsgarantist for Norge overfor Russland, og Norge er ekstra sårbar for konsekvensene for Nato siden man står utenfor EU. Norge har også interesser i Arktis/Nordområdene som kan bli i økende grad problematiske, ved at Kinas potensielle inntog i Arktis kan påvirke den til nå relativt stabile likevekten som eksisterer i området. I direkte møte med Kina er Norge sannsynligvis blant de mindre sårbare landene. En solid økonomi, et solid demokrati og relativt lite korrupsjon gjør at Norge bør være bedre rustet til å stå imot økonomisk-, politisk-,

og andre typer press enn flere andre land i Europa. Kort oppsummert vil noen av innsiktene og poengene være overførbare til andre europeiske liberale demokratier, men den særegne kombinasjonen av faktorer er spesifikk for Norge.

1.3.3 Tidsaspektet

Denne oppgaven vil ta utgangspunkt i bruddet i det bilaterale forholdet i 2010. Dette sammenfalt omtrent med det flere Kina-eksperter mente var en endring i kinesisk utenrikspolitikk, fra det mer tilbakeholdne til det mer selvhevdende. Man kan se på dette som et slags vendepunkt for Norge etter 20 år med en situasjon som var svært vennligsinnet for norsk sikkerhet og norske verdier. Den russiske annekteringen av Krim-halvøyen og konflikten i Øst-Ukraina fra 2014 har også skapt økt usikkerhet i forholdet til Russland, i tillegg til at valget av Donald Trump som ny president i USA i 2016 har skapt økende tvil rundt USAs holdning til Nato. Teksten vil altså fokusere på hvordan den sikkerhetspolitiske situasjonen har endret seg siden 2010, med spesifikt fokus på Kinas rolle i dette globalt, og hvordan sikkerhetspolitiske hensyn i økende grad har gjort og vil gjøre seg gjeldene i det bilaterale forholdet. I tillegg vil jeg forsøke å identifisere trendene man vil ta med seg utover i det nye tiåret.

1.3.4 Kildegrunnlag

Analysen av Kinas utvikling, verdier, og andre forhold relatert til kinesisk politikk er basert på ikke-kinesiske engelskspråklige eller norskspråklige kilder og kinesiske engelskspråklige kilder. Analysen er ikke primært et forsøk på å forstå Kina, men et forsøk på å forstå de sikkerhetsmessige implikasjonene av Kinas inntog som supermakt sett fra et norsk perspektiv. Det er et omfattende antall studier vedrørende Kinas vekst og implikasjonene av den. Det har i mindre grad vært skrevet analyser om Kina sett fra et norsk sikkerhetspolitisk perspektiv.

Jeg vil også benytte meg av stortingsmeldinger og andre dokumenter og utsagn fra norske myndigheter for å gi et bilde av hvordan norske myndigheter vurderer de ulike aspektene knyttet til Kina. Det er i denne sammenheng viktig å være oppmerksom på at politikere er ganske forsiktige med hvordan de uttaler seg om Kina, spesielt når de sitter med makten.

1.4 Oppbygning

1.4.1 Kapitteloversikt

I kapittel 2 vil jeg gi en kort innføring i veien frem til 2020. Kapitlet starter med å vise at sikkerhetspolitiske spenninger er i ferd med å boble til overflaten i Norge og Europa, og er derfor grunnlaget for at en analyse av det norsk-kinesiske forholdet i et sikkerhetspolitisk perspektiv er interessant. Deretter vil jeg fokusere på utviklingstrekk i Kina som danner noe av bakgrunnen for denne endringen, som inkluderer både en enorm materiell vekst og politiske endringer. Så følger en kort gjennomgang av det norsk-kinesiske bilaterale forholdet fra nobelstriden i 2010 og frem til 2020. Denne delen søker altså å gi et bilde av utviklingstrekk mellom 2010 og 2020 som danner en del av konteksten for analysen.

I kapittel 3 vil jeg søke å analysere hvordan Kina påvirker verden rundt Norge. Den tar i utgangspunkt i Rolf Tamnes allerede nevnte artikkel *Småstatsrealisme i 70 år* (2019) der han identifiserer bestandige trekk ved norsk sikkerhetspolitikk. Disse bestandige trekkene kan deles opp i to deler, der hver del har røtter i hver sin sentrale teoriretning innenfor studiet av internasjonal politikk, realisme og liberalisme. Derfor vil også Kinas påvirkning på verden og implikasjonene for norsk sikkerhetspolitikk analyseres ut fra et realisme- og et liberalismeperspektiv på de globale endringene.

Denne delen er nødvendig av to grunner. For det første er det viktig å forstå hvordan det sikkerhetspolitiske landskapet endrer seg på grunn av Kina. For det andre er det større globale «spillet» og globale utviklingstrekk viktig for å forstå Kinas atferd og interesser overfor Norge.

I kapittel 4 vil jeg undersøke tre ulike mekanismer for hvordan Kina kan legge press på Norge. Case 1 fokuserer på Kinas bruk av økonomiske virkemidler. Case 2 er en analyse av debatten rundt Huawei og eventuell kinesisk kontroll av kritisk infrastruktur. Case 3 er en analyse av Kinas politiske påvirkning.

I kapittel 5 vil jeg peke på hovedutfordringene i en ny verden og i møte med en ny supermakt. Hovedutfordringen i en ny verden er at USA trekkes mot Asia, mens hovedutfordringen i møte med en ny supermakt i Kina er å holde kontrollen over i hvilken grad man selv trekkes inn i Kinas gravitasjonsfelt. I tillegg vil jeg forsøke å vurdere i hvilken grad korona-

pandemien rokker ved noen av konklusjonene og hvorvidt det vil påvirke utviklingstrendene som har blitt identifisert.

1.4.2 Hvorfor denne oppbygningen?

All sikkerhetspolitikk baserer seg på å forutsi og forebygge eventuelle trusler mot vitale nasjonale interesser, men ingen av de tre overnevnte casene i kapittel 4 er hypotetiske.

Norge har allerede blitt utsatt for økonomiske sanksjoner fra Kina etter utdelingen av Nobels fredspris til Liu Xiaobo i 2010. Som vi vil se i løpet av oppgaven så har Kina både evne og vilje til å bruke økonomiske virkemidler for å oppnå sine mål. En forståelse for hvordan Kina bruker økonomiske virkemidler er derfor viktig for Norge som per dags dato er i forhandlinger med Kina om en frihandelsavtale og som har ambisjoner om økt økonomisk kontakt med Kina. Jo mer økonomisk samkvem med Kina, jo mer potent blir bruken av og trusselen om bruk av denne typen taktikker.

Da denne teksten ble påbegynt var beslutningen rundt Huaweis potensielle rolle i utbyggingen av nye 5G-nettverk ikke tatt. Norske myndigheter, som alle amerikanske allierte, havnet i et krysspress mellom USA og Kina. Dilemmaet gikk i korthet ut på at det å tillate Huaweis involvering kunne gjøre skade på Norges sikkerhetspolitiske samarbeid med USA, mens å utestenge Huawei kunne skade utsiktene til økt handel med Kina. Huaweis eventuelle rolle ville også vært problematisk i seg selv uten det amerikanske presset. Selv om denne delen vil fokusere på debatten rundt Huawei, så kan denne saken også bli sett på som et eksempel på et større sett av saker som omhandler kinesiske selskaper og kontroll over kritisk infrastruktur.

Hva gjelder kinesisk politisk påvirkning i Norge, er det flere eksempler. Det mest iøynefallende eksemplet er Kinas manipulering av protester under besøket fra Li Zhanshu i 2019 (Rønning, 2019). Man kan også observere en tiltagende trend av selvsensur fra blant annet norske politikere, akademia og næringsliv. Mange liberale demokratier opplever også det de oppfatter som en økende tendens fra Kina til å blande seg inn i deres indre anliggende.

Jeg har i denne analysen valgt å legge noe mindre vekt på dybde enn bredde. Det er mulig å gå enda dypere ned i både hvordan Kinas fremvekst påvirker fundamentene for norsk sikkerhetspolitikk og i hver av de tre casene som det fokuseres på i det bilaterale forholdet. Det er to grunner for dette valget. For det første er det norsk-kinesiske forholdet relativt lite

analysert ut fra et sikkerhetspolitisk perspektiv, og sånn sett kan det være nyttig først å få en bedre oversikt over utfordringene. Den andre grunnen er en ganske utbredt oppfatning om at KKP opererer med et langsiktig, gradvis og holistisk perspektiv på sine utfordringer. Graham Allison (2017, s.87) skriver for eksempel at KKP har et «obsessively holistic strategic worldview. Chinese planners see everything as connected to everything else.» Dette er et syn på KKPs strategiske måte å tenke på som Henry Kissinger (2012, s.23) deler: «Where the western tradition prized the decisive clash of forces emphasizing feats of heroism, the Chinese ideal stressed subtlety, indirection, and the patient accumulation of relative advantage.» Noen åpenbare eksempler er tilnærmingen til Taiwan og Hong Kong, og planer om å oppnå «the great rejuvenation of the Chinese nation» innen 2049 (Financial Times, 2019). Utviklingen i Hong Kong i det siste året viser at også KKP kan bli utålmodig og fristet til å tøye strikken for langt. Det generelle poenget her er at hvis KKP opererer med en holistisk strategi, så gir det mening med en bred tilnærming for å forsøke å forstå helheten. Ved å skrive om kinesisk militærmakt, økonomiske makt og politiske påvirkning hver for seg kan man miste noe av det totale bildet og hvordan de ulike aspektene henger sammen.

Stig Stenslie skrev i 2013 en artikkel der han sådde tvil om det rådende synet, *Myten om Kinas storstrategi* (2013). Utviklingen siden har undergravd en del av hans motargumenter. For eksempel gjør han et poeng ut av at «partiet er ikke lenger dominert av én sterk mann, som Mao og Deng» (Stenslie, 2013, s.338). Dagens leder, og med tanke på fjerningen av begrensningen på antall presidentperioder (BBC, 2018), fremtidens leder, Xi Jinping, omtales som den mektigste kinesiske lederen siden Mao og Deng. Han skriver også: «Men det er lite sannsynlig at Kina vil få en storstrategi under de nye lederne. Kinas femte generasjon ledere kan knapt kalles visjonære, de er verken drevet av tro eller ideologi» og at «i motsetning til Barack Obama som ble valgt til president på grunnlag av lovnader om *Change!*, har ikke Xi Jinping blitt utpekt til president fordi han har en «visjon for Kina»» (Stenslie, 2013, s.338). Visjoner og dominans av en sterk mann var nettopp det man fikk med Xi. Hans «China Dream» og «Silkeveiprojekt» kan tolkes som nettopp denne typen visjoner og storstrategier Stenslie ikke mente var der, noe som potensielt var korrekt på det tidspunktet. Stenslie definerer storstrategi som «det å koordinere og utnytte hele spekteret av statens virkemidler (militære, økonomiske, kulturelle med mer) for å realisere statens målsetninger i så vel fred som krig» (Stenslie, 2013, s.331). Callahan (2016) skriver dette om Silkeveiprojektet:

Through an analysis of official and semiofficial sources, this policy brief will show that BRI aims to weave neighboring countries into a network of economic, political, cultural, and security relations centered around China. BRI is a new project that is still taking shape. Yet, its objectives are ambitious: Beijing's grand strategy is to re-constitute the Eurasian regional order with new governance ideas, norms, and rules. (s.1)

Kort oppsummert kan det hende at Stenslie hadde rett i 2013, og at han hadde rett i at Xi ikke ble president fordi han hadde en «visjon for Kina». Med vilje eller ikke, så var det en president med «visjon for Kina» kineserne fikk med Xi. Med Kina som supermakt var det en president med «visjon for Kina» som verden også fikk.

1.4.3 Noen forbehold

Denne analysen søker eksplisitt å identifisere potensielle sikkerhetspolitiske utfordringer knyttet til fremveksten av en ny supermakt. Kina representerer selvfølgelig ikke kun en utfordring og en potensiell trussel, men også muligheter på mange felt. Alle potensielle utfordringer og trusler må veies opp mot andre hensyn, som Kenneth Waltz påpeker i *The Man, the State and War: a Theoretical Analysis* (1959):

If, for example survival were the only goal of the United States it would be irrational for us to neglect any means of strengthening ourselves vis-à-vis possible attackers. If adopting a Spartan regimen would make us stronger, then clearly we should adopt it. However, at the same time that we play the game of power politics, a game that we are forced to play so long as survival remains a goal, we pursue a number of other goals-in sense we play other games-such as the maximization of economic welfare or, in the most general terms, the maintenance of a way of life. (s.206)

Sikkerhetsmessige hensyn er de viktigste, men ikke de eneste hensynene å ta. Økte forsvarsbudsjetter betyr mindre penger til andre formål. Hvis alternativer til Huawei er dyrere, så er det også mindre ressurser tilgjengelig for andre formål ved å velge et antatt sikrere alternativ. Å sikre seg 100% mot potensielle trusler er for det første ikke mulig, det er ikke mye igjen av Sparta i 2020, og for det andre ikke nødvendigvis ønskelig gitt kostnadene ved det. Alle potensielle trusler bringer også med seg faren for å overreagere, som filosofen Thomas Hobbes (1588-1679) er et eksempel på. Den foretrukne løsningen

på naturtilstandens anarki, for ham, var absolutt enevelde (Malnes & Midgaard, 2009, s.88).

Til slutt bør det nevnes at det i seg selv ikke er illegitimt for Kina å føre en mer selvhevdende politikk eller ønske større innflytelse i verden. Å diskutere utfordringer for Norge ved Kinas økte innflytelse er ikke det samme som å si at Kina ikke har rett til å fremme sine interesser som alle andre land.

2 Diplomatiske frys med en stormakt, normalisert forhold med en supermakt

2.1 Sikkerhetspolitiske utfordringer bobler mot overflaten i Norge og Europa

Denne analysen tar utgangspunkt i 2010, da det norsk-kinesiske bilaterale forholdet havarte i forbindelse med utdelingen av Nobels fredspris til den kinesiske dissidenten og menneskerettighetsaktivisten Liu Xiaobo. Denne episoden, og den påfølgende frysingen av det bilaterale forholdet fra kinesisk side, har i stor grad preget den norske debatten om Norges forhold til Kina siden den gang, som ofte har dreid seg om å finne den rette balansen mellom økonomiske og verdimeslige hensyn. Denne debatten blusset særlig opp i forbindelse med tidligere Nobels fredsprisvinner Dalai Lamas besøk til Norge i 2014, etter normaliseringen av det bilaterale forholdet og den kinesisk-norske felleserklæringen i 2016, og i forbindelse med statsbesøket til Kina i 2017.

Gradvis har sikkerhetspolitiske hensyn tatt en økende grad av plass i den norske debatten om det norsk-kinesiske forholdet. I 2015 nevnte Politiets sikkerhetstjeneste (PST) i sin årlige offentlige trusselvurdering (PST, 2015) for første gang Kina som en aktør med potensiell interesse av å drive spionasje i Norge (Baker, 2016). I 2019 hadde Kina en fremtredende plass i både PST og Etterretningstjenestens (E-tjenesten) offisielle vurderinger av sikkerhetsutfordringer. PST (2019) navngir Russland og Kina som utfordringer når det gjelder fremmede etterretningstjenester:

Det er de russiske sikkerhets- og etterretningstjenestene som vil representere de største utfordringene. Samtidig vil også tjenester fra andre land, som for eksempel Kina, utføre etterretningsoperasjoner mot mål og virksomheter her i landet. Om de lykkes med operasjonene kan de påføre Norge og norske interesser stor skade. (s.7)

I E-tjenestens årlige rapport om aktuelle sikkerhetsutfordringer *Fokus* (2019) begynner sammendraget slik: «Ved utgangen av 2018 er det etterretningstrusselen fra fremmede statsmakter som er den mest omfattende og pågående sikkerhetsutfordringen for Norge og norske interesser. Trusselen er størst fra Kina og Russland.»

Vinteren 2019 ble også den kinesiske telekommunikasjonsbedriften Huawei sin potensielle rolle i utbyggingen av de nye 5G- mobilnettene en stor sak både i Norge og resten av Europa, og satt i sammenheng med den økende konfrontasjonen og handelskrigen mellom USA og Kina.

I Europa har debatten om forholdet til Kina gradvis dreid seg mot mer sikkerhetspolitiske aspekter. I 2017 ga Mercator Institute for China Studies (Merics) ut en rapport, *China's Emergence as a Global Security Actor: Strategies for Europe*, som slo fast at det var en ny dag i forholdet mellom Europa og Kina: «There is a new reality in Europe-China relations, shaped by China's emergence as full-spectrum global security actor. Europe increasingly meets China in security interactions closer to home and thus beyond matters related to East Asian security» (Huotari, Gaspers, Eder, Legarda & Mokry, 2017, s.9).

I 2019 ga Europakommisjonen ut dokumentet *EU-China – A strategic outlook*, der de skriver at balansen mellom utfordringer og muligheter har skiftet: «Yet there is a growing appreciation in Europe that the balance of challenges and opportunities presented by China has shifted. In the last decade, China's economic power and political influence have grown with unprecedented scale and speed, reflecting its ambitions to become a leading global power» (Europakommisjonen, 2019, s.1).

I Julianne Smith og Torrey Taussig Foreign Affairs-artikkel *The Old World and the Middle Kingdom: Europe Wakes Up to China's Rise* (2019) skriver de:

Europe is beginning to face up to the challenges posed by a rising China. From the political debates roiling European capitals over the Chinese telecommunications giant Huawei's involvement in building 5G mobile networks to the tense EU-China summit earlier this year, recent events have shown that European leaders are growing uneasy in a relationship that until recently both sides saw as immensely beneficial. (s. 112)

I desember 2019 ble Kinas fremvekst diskutert for første gang under Natos toppmøte i London (NTB, 2019).

Denne utviklingen fremhevet også to av Norges fremste Kina-eksperter, Øystein Tunsjø og Torbjørn Færøvik, i et intervju med Aftenposten våren 2019. Tunsjø uttalte at «til nå har

dilemmaet vært mellom økonomiske hensyn og menneskerettighetshensyn. I fremtiden vil man i større grad veie økonomi opp mot sikkerhetspolitiske hensyn.» Færøvik sa seg enig i denne vurderingen: «Huawei-saken er jo et godt eksempel. Kina oppfattes i større grad som en sikkerhetspolitisk trussel enn før. Og det vil påvirke Norges vurderinger» (Husøy & Rogne, 2019).

Denne analysen prøver å plukke opp disse trådene og analysere Kinas fremvekst som supermakt fra et norsk sikkerhetspolitisk perspektiv.

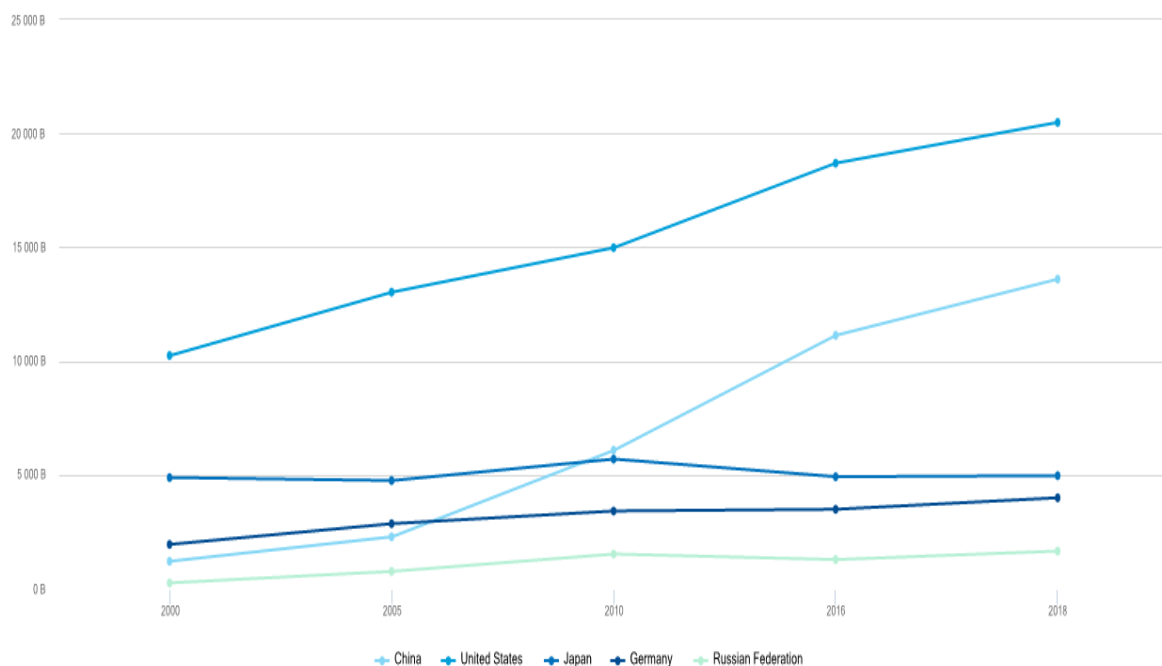
2.2 Kina før og etter den diplomatiske frysingen 2010-2016

2.2.1 Materiell vekst og politiske endringer

Kinas makt – økonomisk, militært og politisk – har økt betraktelig hvis man sammenligner før og etter den seks år lange diplomatisk frysingen. I tillegg til dette har de åpne ambisjonene blitt større. I den vestlige verden var det lenge en forhåpning om at Kina skulle bli mer liberalt gjennom å innlemmes i den liberale verdensordenen og gjennom økonomisk vekst. Pilene peker for tiden i motsatt retning. Disse utviklingstrekkene danner en del av bakgrunnen for at Kina i økende grad blir sett på som en sikkerhetspolitisk utfordring i Europa.

2.2.2 Noen økonomiske utviklingstrekk

For å få et bilde av hvor fort Kina har vokst kan man se på den økonomiske utviklingen i perioden Norge var i den såkalte fryseboksen (2010-2016). De fleste har nok fått med seg at Kinas økonomiske vekst har vært stor, men det er verdt å gjenta det. Da det norsk-kinesiske bilaterale forholdet ble fryst i 2010 hadde Kina nettopp passert Japan som verdens nest største økonomi, og de to landene hadde henholdsvis et bruttonasjonalprodukt (BNP) på 6,087 trillioner dollar (Kina) og 5,700 trillioner dollar (Japan). Da Norge og Kina normaliserte forholdet seks år senere i 2016 var Kinas BNP på 11,138 trillioner, mot Japans 4,926 trillioner. I løpet av disse seks årene gikk altså Kina fra å være omtrent på størrelse med Japan økonomisk sett til å være over dobbelt så stor, og verdens klart nest største økonomi (Verdensbanken).

Series : GDP (current US\$)
 Source: World Development Indicators
 Created on: 09/02/2019

I grafen over har jeg lagt til Russland for å illustrere hvorfor Kina på sikt er en større uro for USA enn Russland, og hvorfor USAs fokus i fremtiden vil i større grad rettes mot Kina. Russland er i økonomisk forstand en mygg i forhold til Kina. I 2010 var Russlands BNP 1,524 trillioner dollar, mot Kinas 6,087 trillioner dollar. I 2016 var den 1,282 trillioner dollar, mot Kinas 11,138 trillioner dollar. Økonomisk makt er på lengre sikt også fundamentet for militær makt.

Direkte utenlandske investeringer (FDI) fra fastlandskina til EU-land i samme periode økte fra 1,6 billioner euro i 2010 til 35 billioner euro i 2016 (Seaman, Huotari, Otero-Iglesias, 2017, s.9). I perioden skjedde også en omveltning: «In a historic shift, the flow of Chinese direct investment into Europe has surpassed the declining flows of annual European direct investments into China» (Seaman et al., 2017, s.9). Dette er en trend som anses som sannsynlig at vil fortsette:

However, the facts on the ground are evolving rapidly, and China still has plenty of room to grow: The total stock of Chinese outbound direct investment worldwide still only represents 10 percent of its national GDP. Compare this to France or the UK (50+ percent), Germany

(39 percent), the United States (34 percent) and Japan (28 percent). If China continues on its path towards more advanced levels of economic development, we must expect a massive further increase in its outbound FDI. (Seaman et al., 2017, s.10)

Kinas økonomi vokser, kort fortalt, fra alle andre med unntak av USA. En del av disse pengene finner i økende grad veien til Europa. Noe som på mange måter er ønskelig, men med kinesiske penger kommer også kinesisk innflytelse: «China's increased investment presence in the EU might also have political and geopolitical implications. There are concerns in Brussels and many European capitals that China might exercise, or indeed has already exerted political influence in the countries in which it has invested the most» (Seaman et al., 2017, s.13).

2.2.3 Militær oppbygning

Kinas militære utgifter vokser også kraftig. I 2010 brukte Kina 119 billioner dollar i militære utgifter, noe som var nest mest i verden. Likevel markert mindre enn USAs 698 billioner dollar, og de to landenes andel av verdens totale utgifter var på henholdsvis 7,3% og 43%. Kinas utgifter var på det tidspunktet dobbelt så store som nummer tre på listen, Storbritannia, som brukte 59,6 billioner dollar (Sipri, 2011).

I 2016 brukte Kina 215 billioner dollar, mot USAs 611 billioner, og de to landenes andel av verdens totale utgifter var på henholdsvis 13% og 36%. Avstanden ned til nummer tre på listen, denne gangen Russland som brukte 69,2 billioner dollar, økte betraktelig (Sipri, 2017). Går man fem år tilbake fra 2010, til 2005, var Kina bare nummer 5 på listen, med 4% av verdens totale utgifter, mot USAs 48% (Sipri, 2006).

Ser man på tallene fra 2005, 2010 og 2016 sammen danner det seg et klart bilde. Kinas andel av verdens totale militærutgifter har økt fra 4% til 7,3% og så til 13%. USAs andel har falt fra 48% til 43% og så til 36%. Kort oppsummert så konvergerer Kina og USA, selv om avstanden mellom de fortsatt er stor, mens avstanden fra Kina til resten øker kraftig. Dette er ikke en trend som sannsynligvis vil endres, for eksempel bruker Kina av landene på topp 5 klart minst som andel av BNP, noe som antyder at det er lite sannsynlig at resten kan stagge trenden i særlig grad.

Endringene på topp 5-listen fra 2005 til 2016 antyder også et større skifte. I 2005 besto den av USA, Storbritannia, Frankrike, Japan og Kina, i rangert rekkefølge. I 2016 besto topp 5 av USA, Kina, Russland, Saudi- Arabia og India. På overflaten ser dette ut som et argument for fremveksten av en multipolar verden, der alle fem statene for eksempel kommer fra hver sin «sivilisasjon» i Samuel Huntingtons berømte «sivilisasjonskonflikt»-tese fra 1996 (Huntington, 1996). Men basert på observasjonene over peker utviklingen i retning av en annen konklusjon: fremveksten av en verden bestående av USA og Kina, og så resten. Det er også verdt å påpeke hvordan den vestlige verden utenom USA sviner ut av bildet. Nummer en, to, tre og fire i 2005 besto av USA, to vest-europeiske land og en nær amerikansk alliert. I 2016 var bare USA igjen fra den vestlige verden.

2.2.4 Politiske endringer

Politisk har det også skjedd endringer. Kina fulgte lenge Deng Xiaopings doktrine om å «hold en lav profil, unngå å ta lederskap» (Bekkevold, 2018, s.261; Callahan, 2018, s.15). Under KKP's 19. kongress i 2017 uttalte president Xi Jinping blant annet: «It is time for us to take centre stage in the world and to make greater contribution to humankind» (Clover, 2017). Det er i tråd med en utvikling der det har vært en utbredt oppfatning av at Kina har blitt mer selvhevdende i internasjonal politikk siden rundt 2010 (Swaine, 2010).

Bytte av lederskap i 2012 fra Hu Jintao til Xi Jinping er også ansett for å ha bidratt til et mer ambisiøst og selvsikkert Kina. Xi har gradvis fremstått som den mektigste lederen i Kina siden Deng Xiaoping (Bekkevold, 2018, s.260). I den kazakhstanske hovedstaden Astana (nå Nur-Sultan) i 2013 annonsert Xi sitt Silkeveiprojekt (Frankopan, 2018, s.89), som siden den gang har byttet navn tre ganger og vokst til gigantiske proporsjoner. Det er vanskelig å få tak på nøyaktig hva Silkeveiprojektet er, ifølge Jonathan Hillman (2018, s.1): «The BRI is also breathtakingly ambiguous. There is no official definition for what qualifies as a BRI Project.» I 2018 var omtrent 80 land involvert, og prosjektets intensjon, i hvert fall på overflaten, er å promotere økt kontakt og handel på tvers av verden gjennom å styrke både hard og myk infrastruktur, og kulturelle bånd (Hillman, 2018, s.1). Silkeveiprojektet handler om adskillig mer enn det, ifølge William Callahan (2018, s.13): «Through an analysis of official and semi-official Chinese sources, this chapter argues that BRI is not merely an economic project: it hopes to leverage Beijing's economic strength to pursue political, security and even cultural

goals.» Dette prosjektet har ambisjoner om å strekke seg inn i den norske bakgården, der Kina i 2018 annonserte sine planer om å bygge en «Polar Silk Road» for å «facilitate connectivity and sustainable economic and social development of the Arctic» (Xinhua, 2018).

Parallelt med et mer aktivt Kina internasjonalt, så har KKP og Xi Jinping strammet et allerede hardt grep ytterligere innenriks, her oppsummert av Freedom House sin landrapport om Kina fra 2019:

China's authoritarian regime has become increasingly repressive in recent years. The ruling Chinese Communist Party (CCP) is tightening its control over the state bureaucracy, the media, online speech, religious groups, universities, businesses, and civil society associations, and it has undermined its own already modest rule-of-law reforms. (Freedom House, 2019a)

2.3 Det norsk-kinesiske bilaterale forholdet 2010-2020

2.3.1 En kort tidslinje

Nobelkomiteens formann, Torbjørn Jagland, annonserte i oktober 2010 at den kinesiske dissidenten og menneskerettighetsaktivisten Liu Xiaobo hadde vunnet Nobels fredspris. Kinesiske myndigheter reagerte med sinne på prisen til en de ser på som en «kriminell» og kalte det «en uakseptabel innblanding i indre affærer» (Sverdrup-Thygeson, 2018, s.80). Som en reaksjon svarte Kina med å fryse det bilaterale forholdet, deriblant den pågående forhandlingen om en frihandelsavtale, og med enkelte økonomiske sanksjoner. Før offentliggjøringen av Lius fredspris hadde Nobelkomiteen opplevd press både fra kinesisk og norsk hold om å ikke gi prisen til en kinesisk dissident. Den kinesiske viseutenriksministeren for europeiske saker, Fu Ying, besøkte både Nobelkomiteens formann, Thorbjørn Jagland, og Nobelkomiteens sekretær, Geir Lundestad, for å gjøre det «helt klart at det ville være en uvennlig handling dersom Nobels fredspris ble gitt til en kinesisk dissident» (Lundestad, 2015, s.253). Den kinesiske ambassadøren inviterte også fremtredende norske politikere, som Erna Solberg og Bård Vegard Solhjell, på besøk (Lundestad, 2015, s.254). Angivelig prøvde daværende utenriksminister Jonas Gahr Støre to ganger å snakke Torbjørn Jagland vekk fra å

gi prisen til Liu. Dette forsøket på å påvirke Nobelkomiteen, som ifølge Geir Lundestad var uten tidligere presedens, var basert på en uro for at prisen ville gjøre skade på forhandlingen om en frihandelsavtale, næringslivsinteresser og menneskerettsdialogen (Lundestad, 2015, s.253-254). Historien om Gahr Støres innblanding, som er problematisk fra et norsk synspunkt, kan samtidig ha hjulpet overfor kineserne siden den essensielt formidler to ting: norske myndigheter var imot utdelingen, og at Nobelkomiteen er uavhengig og responderte ikke på politisk press.

I 2013 ble det et regjeringsskifte i Norge, og den nye utenriksministeren Børge Brende uttalte at hans viktigste oppgave var å normalisere forholdet til Kina (Dagens Næringsliv, 2013). I tråd med dette nektet regjeringen i 2014 å offisielt ta imot Dalai Lama da han kom til Norge på 25-årsjubileet for hans Nobels fredspris i 1989. Dette begrunnet han med at det ville ha gjort det enda vanskeligere å få til en normalisering med Kina (Johnsen, 2014).

I desember 2016 ble norske og kinesiske myndigheter enig om å normalisere forholdet, og skrev under på en felleserklæring (Utenriksdepartementet, 2016). Felleserklæringen (Norge & Kina, 2016) skapte stor debatt i Norge, noe som nesten var unngåelig siden norske myndigheter sto mellom to valgmuligheter der ingen av alternativene var spesielt gode: enten fortsette å ha fryste diplomatiske relasjoner med verdens nest mektigste stat, eller å gi noen form for innrømmelse i forbindelse med fredsprisutdelingen. Erklæringen ble omstridt både på grunn av uenighet om hva Norge burde gjøre, men også uenighet om hva som faktisk står der. Et dypere dykk ned i denne diskusjonen kan man for eksempel finne i ChinaFiles *Did Oslo Kowtow to Beijing?* (2016). En innflytelsesrik gruppe i Norge var unison tilhengere av normaliseringen av forholdet: næringslivet. Det gjaldt for eksempel Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) (NTB, 2016), Norsk Industri (Schmidt, 2016), Norsk Sjømatråd (NTB, Lorentzen & Schmidt, 2016), og reiselivsnæringen (NHO Reiseliv, 2017). Daglig leder i Hurtigruten, Daniel Skjeldam, kalte det «fantastisk» (Rønneberg, 2016). Der andre grupper i norsk offentlighet ikke nødvendigvis mente at normaliseringen var «fantastisk», så var det likevel en utbredt holdning om at det var nødvendig med en normalisering, og at fryste politiske relasjoner med verdens nest største makt ikke var en ønskelig situasjon.

I 2017 gjenopptok Norge og Kina forhandlingene om en frihandelsavtale, som ble lagt på is fra kinesisk side i 2010 (Nærings- og fiskeridepartementet & Utenriksdepartementet, 2017). Disse forhandlingene er i skrivende stund pågående.

Det er lite ved hendelsene i det norsk-kinesiske forholdet siden 2010 som er særegent. Sveriges pågående strid med Kina om prisen til Gui Minhai er svært lik nobelstriden rund Liu Xiaobo. Norge er på ingen måte alene om å ha blitt utsatt for enkelte økonomiske sanksjoner av Kina, som vi skal se i kapittel 4. Danmark og Frankrike skrev under på lignende felleserklæringer som Norge etter å ha møtt Dalai Lama i 2009 (Barnett, 2016). Kinesiske investeringer blir i større grad sett på som et potensielt sikkerhetspolitisk problem i alle de nordiske landene (Sverdrup-Thygeson & Sverdrup, 2020, s.38). I kapittel 4 skal vi også se at det i mange land er en tiltagende debatt om det man oppfatter som en økt tendens til kinesisk innblanding i indre anliggender.

2.3.2 Kinas økte interesse for Arktis

Parallelt med nobelstrid og verdikonflikter så har Kinas interesser i Arktis ekspandert gradvis de siste årene. I 2013 fikk Kina observatørstatus i Arktis råd, sammen med Japan, India, Sør-Korea, Italia og Singapore (Henriksen & Berglund, 2014). Dette skjedde samtidig med at Norge og Kina hadde fryste diplomatiske relasjoner, som vi har sett over.

I 2016 uttalte den amerikanske forsvarseksperten Jack Midgley at «Kina vil bli en like stor utfordring i nordområdene som Russland.» Den daværende sjefen for E-tjenesten Morten Haga Lund stilte seg ikke helt avvisende til Midgleys vurdering: «Dette kan komme på sikt. Men jeg tror han predikerer et fremtidsscenario som vi først vil få se mot slutten av 2020-tallet, kanskje enda senere» (Bentzrød & Lohne, 2016). I en oppfølgingssak dagen etter stilte flere seg skeptisk til Midgleys og Haga Lunds uttalelser, deriblant Øystein Tunsjø og Jo Inge Bekkevold ved Institutt for forsvarsstudier, Olav Schram Stokke ved Universitetet i Oslo og Fridtjof Nansens institutt og Arild Moe ved Fridtjof Nansens institutt. Talsperson Sun Hu ved den kinesiske ambassaden i Oslo kom med en meddelelse der det blant annet stod: «Kina er ikke et arktisk land og har ingen tvister om territorium med noen land i regionen. Antagelsen om at Kina vil bli en trussel i Arktis – å slå alarm om dette – er bare egnet til å hisse til problemer» (Lohne & Bentzrød, 2016).

I 2018 hadde Kina beveget seg nærmere Arktis. Der det i 2016 het at Kina «er ikke et arktisk land», definerte Kina seg nå som en «nær-arktisk stat» (Lanteigne & Mingming, 2018). Hva den selvutnevnte statusen «nær-arktisk stat» innebærer er uklart. I 2018 kom også, som vi har

sett, annonseringen av en «Polar Silk Road.» I 2019 begynte kineserne å utfordre deler av den norske tolkningen av Svalbardtraktaten (Pedersen, 2019; Tømmerbakke, 2019).

Spørsmålet i denne konteksten er hvordan Kinas inntog vil påvirke regionen, som Tamnes og Offerdal (2014) skriver:

The rise of Asia in general and of China in particular is of paramount importance even in the north. We have seen already that China is seeking a role in Arctic affairs. What will be its military and non-military footprint in the Arctic in the future, and how will its policy and presence influence the cooperative framework in the region? (s.177)

Der Kinas fremvekst som ny supermakt skaper en «ny verden», så forandrer Arktis seg i bokstavelig forstand. Scott Borgerson spådde i 2008 begynnelsen på et «Kappløp om Arktis» etter hvert som pol-isen smelter (Borgerson, 2008). Foreløpig er det likevel ganske stille og rolig i Arktis, ifølge Njord Wegge (2019) fra Norsk utenrikspolitisk institutt (Nupi):

Forskningen på internasjonale relasjoner i Arktis har imidlertid tonet ned synet på området som preget av resurskappløp og uklare jurisdiksjonsforhold. I stedet har man heller pekt på hvordan Arktis i stor grad er preget av avklarte suverenitetsspørsmål og politisk kontinuitet hvor internasjonal samhandling i stor grad foregår i henhold til internasjonale konvensjoner som havretten. (s.1)

2.4 Fredsnasjonen Kina?

Kina blir i økende grad sett på som en sikkerhetspolitisk trussel av mange land, og det er, som vi har sett, flere grunner til det. Raskt økende makt, mer selvhevdende utenrikspolitikk og et stadig mer autoritært styre vil uunngåelig skape uro. Fareed Zakaria (2020, s.54) er enig i at det er reelle og urovekkende endringer i Kina. Men han minner oss også på at Kina ikke har vært i krig siden 1979. Ei heller brukt dødelig militærmakt utenlands siden 1988. Kina har heller ikke støttet væpnede opprørsgrupper rundt om i verden siden tidlig på 1980-tallet. (Zakaria, 2020, s.56). Kina har teknisk sett vært den fredeligste staten av for eksempel de fem faste medlemmene av FNs sikkerhetsråd siden 1980-tallet. Hadde man begitt seg ut på en debatt om hvem av Kina og Norge som fortjener tittelen «fredsnasjon» mest, er det ikke helt åpenbart at konklusjonen ville passet det norske selvbildet.

At Kina har vært tilbakeholdne når det gjelder bruk av militærmakt er selvfølgelig ingen garanti for at de vil fortsette å være det. Sikkerhetspolitikk i det tjuende århundret handler også om mer enn kun militære maktmidler. I en tekst om sikkerhetspolitikk og Kina er det likevel verdt å ha i bakhodet at Kina på noen måter har vært en usedvanlig fredelig stormakt utad i en lang periode.

Man har hatt god tid til å forberede seg på et mektig og autoritært Kina. For å ta et eksempel, så skrev Paul Kennedy i 1988, i hans *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000* (1988), at Kina til tross for en del hindre var på rett spor:

Yet if the PRC suffers from certain chronic hardships, its present leadership seems to be evolving a grand strategy altogether more coherent and forward-looking than that which prevails in Moscow, Washington, or Tokyo, not to mention western Europe. And while the *material* constraints upon China are great, they are being ameliorated by an economic expansion which, *if it can be kept up*, promises to transform the country within a few decades. (s. 576)

Det viste seg at Kina kunne holde det gående, og det er mer enn Kina som har blitt forandret. Alle land i 2020 påvirkes av Kina, og nå vender jeg oppmerksomheten mot de indirekte og direkte sikkerhetspolitiske utfordringene som en ny supermakt bringer med seg for Norge.

3 Maktforskyvning og det geopolitiske bakteppet – norsk sikkerhetspolitikks fundamentaler utfordres

3.1 Introduksjon

3.1.1 Småstatsrealisme

I en verden som aldri er statisk, og aldri kommer til å bli det, har Rolf Tamnes i sin artikkel *Småstatsrealisme i 70 år* (2019, s.49-50) identifisert det han refererer til som bestandige trekk i norsk sikkerhetspolitikk: «*Viktigst er betydningen av å bli beskyttet av større makter, men også å holde dem på avstand, samt folkeretten og den globale orden som sikkerhetsnett. Vi kan kalle dette for en norsk småstatsrealisme.*» Kinas fremvekst som en ny supermakt og som en utfordrer til USA, vil påvirke begge pilarene for norsk sikkerhet. Hensikten med dette kapitlet er å drøfte hvordan. Når vi først snakker om realisme for småstater bør det også nevnes at Norge har minimalt med påvirkningsmuligheter på faktorene som diskuteres i dette kapitlet. I dette kapitlet er Norge først og fremst en liten stat som må oppfatte og tilpasse seg endringene i verden.

3.1.2 Helgardering

De to bestandige trekkene som Tamnes peker på kan sies å henvise til to ulike måter å forstå internasjonal politikk på, og er således en slags helgardering. Behovet for å beskyttes av større makter viser til en realismebasert forståelse av internasjonal politikk, mens folkeretten og den globale orden bygger på liberale ideer. Hadde folkeretten og den globale orden fungert perfekt hadde man ikke trengt å beskyttes av større makter, og motsatt, om man kunne stolt hundre prosent på beskyttelsen fra større makter hadde man egentlig ikke trengt folkeretten og den globale orden i sikkerhetspolitisk forstand. Historien viser at begge sikkerhetsnettene kan svikte. Spesielt når verden er i endring, som jeg argumenterer for er tilfellet nå, er det viktig å forstå hvordan utviklingstrekkene påvirker sikkerhetsgarantier og den globale orden utformet i en annen tid.

Det er også to forskjellige måter å utlede internasjonal politikk. Liberale utleder ofte internasjonal politikk fra innenrikspolitikken. Demokratiske land går ikke til krig mot hverandre, for eksempel. Ved siden av at karakteristikkene ved statene forventes å drive atferden utad, så er det også en tanke om at man kan temme det anarkiske internasjonale systemet ved å gjøre det mer likt (liberale) staters innenrikspolitikken, via folkeretten og internasjonale institusjoner. Realister derimot, er stort sett opptatt av at internasjonal politikk er forskjellig fra innenrikspolitikken. Primært at verden er et anarki der hver stat må sørge for sin egen overlevelse. Hvilken type stat er underordnet impulsene fra det internasjonale systemet. I deres syn er for eksempel folkeretten mindre verdt når man ikke har et slags internasjonalt politi til å håndheve den. Det å forsøke å få utenrikspolitikken til å bli mer lik innenrikspolitikken er en slags blindvei siden innenriks- og utenrikspolitikken er to genuint forskjellige ting. Kenneth N. Waltz (1979, s.113) formulerer det slik: «National politics is the realm of authority, of administration, and of the law. International politics is the realm of power, of struggle, and of accommodation.»

3.1.3 Plan for kapitlet

Dette kapitlet er delt opp i to deler. I den første delen skal jeg utdype de sannsynlige konsekvensene for den første delen av Tamnes småstatsrealisme som siden 1949 har betydd kombinasjonen av USA og Nato som sikkerhetsgarantist for Norge. Denne delen er en diskusjon om faktorer som er mest fremtredende innenfor de ulike realismeskolene, og fokuserer først og fremst på hvordan Kinas vekst endrer det internasjonale systemets struktur, forskyver det geopolitiske tyngdepunktet, og konsekvensene av dette for norsk sikkerhetspolitikk. Fokuset her er på å forsøke å identifisere de sannsynlige konsekvensene for Norge av Kina som ny supermakt, ikke nødvendigvis en full utredning av alle de geopolitiske endringene.

Del to av dette kapitlet fokuserer på Tamnes andre bestandige trekk ved norsk sikkerhetspolitikk: folkeretten og den globale orden som sikkerhetsnett. Siden tidlig på 1990-tallet har den globale orden vært den liberale verdensorden understøttet av USAs unipolare hegemoni. Denne delen av norsk sikkerhetspolitikk lener seg på *Kantiansk fred*-teori. Teorien om kantiansk fred, som liberalismen bygger på, hevder at demokrati, folkeretten og internasjonale institusjoner, og gjensidig økonomisk avhengighet, på sikt kan temme det internasjonale anarkiet og farene det bringer med seg (O'Neal & Russett, 1999, s.4).

Tradisjonelt sett har en mer regelstyrt verden hatt en positiv appell for små stater som Norge, som i mindre grad kan sørge for egen sikkerhet i en anarkisk selvhjelpsverden enn større og mektigere stater. Der fokuset i den første delen er på det internasjonale systemet som helhet, og hvordan den påvirker statene, må en liberal tilnærming også prøve å forstå sentrale aspekter ved det kinesiske regimet og hvordan de eventuelt vil gjøre seg gjeldene på den internasjonale scenen.

3.1.4 Kunstig skille

I virkeligheten er det ikke fullt så enkelt som at en realisme- og liberalismesfære eksisterer ved siden av hverandre. Det strukturelle skiftet fra et unipolart til et bipolar system vil påvirke den globale orden og folkeretten, som Tunsjø (2018) skriver om FNs sikkerhetsråd:

The return of bipolarity is likely to marginalize the United Nations, as it did during the previous bipolar period. From 1948 to 1989, the UN Security Council passed only eight resolutions invoking Chapter VII, which refers to members' responsibility to «maintain or restore international peace and security.» From 1990 to 2011, 511 such resolutions were passed, more than sixty times the Cold War figure, and the number of troops deployed for UN peacekeeping operations more than quintupled in that timeframe. (s. 174)

Det har alltid vært en avstand mellom den liberale verdensorden i praksis og idealet om den liberale verdensorden. Det er også vanskelig å se for seg at liberale ideer vil få like mye spillerom som de har gjort under den unipolare perioden. Selv om jeg i dette kapitlet diskuterer først endringene fra et realistisk perspektiv og så fra et liberalt perspektiv, vil jeg til slutt også diskutere hvorvidt en endring i det internasjonale systemets struktur og logikken det medfører, vil overkjøre de liberale måtene å se verden på.

3.2 Et realisme-perspektiv

3.2.1 Revolusjon

En strukturell endring er en revolusjon, ifølge Kenneth Waltz (1979, s.70): «A structural change is a revolution, whether or not violently produced, and it is so because it gives rise to new expectations about the outcome that will be produced by the acts and interactions of units whose placement in the system varies with changes in the structure.» Øystein Tunsjø

argumenterer for at en slik revolusjon har tatt plass i sin bok *The Return of Bipolarity in World Politics: China, the United States and Geostructural Realism* (2018), et syn som denne analysen følger og legger til grunn. Som i alle revolusjoner sitter aktørene nå med andre kort og vi spiller ikke vriåtter lenger. Det er et litt røffere spill for Norge nå som verden ikke lenger er dominert av en unipolar supermakt-alliert. Som overskriften i introduksjonskapitlet slo fast: ny supermakt, ny verden, nye utfordringer. Dette innebærer at man må revurdere hvordan man tenker om USA, Russland og Kina.

3.2.2 Strukturell realisme

Hvilke konsekvenser har den nye bipolare strukturen for Norges beskyttelse fra større makter, det vil si USA og Nato? Jeg vil forsøke å svare på det ved hjelp av tre strukturelle realisme-teorier. Kenneth N. Waltz sin *Theory of International Politics* (1979), John Mearsheimers *The Tragedy of Great Power Politics* (2014) og Øystein Tunsjøs allerede nevnte *The Return of Bipolarity in World Politics: China, the United States and Geostructural Realism* (2018). Uenigheten blant strukturelle realister kommer først og fremst an på ulike vurderinger av det internasjonale systemets struktur og forskjellige oppfatninger av hva slags impulser det anarkiske internasjonale systemet gir stater. *Defensive realister* har et mer godartet syn på hvordan anarkiet påvirker staters opptreden, mens *offensive realister* har et mer konfliktylt syn på hvordan stater håndterer anarkiet. Waltz (defensiv realisme), Mearsheimer (offensiv realisme) og Tunsjø (geostrukturell realisme) har altså alle utviklet strukturelle teorier om internasjonal politikk. Waltz og Mearsheimer skiller litt lag på grunn av ulike oppfatninger om hvordan stater håndterer anarkiet. Begge mener at stater hovedsakelig er opptatt av å overleve i en anarkisk selvhjelpverden, men de legger ulike oppfatninger til grunn om hvordan stater best forfølger målet om å overleve. Mearsheimer (2014) forklarer forskjellen slik:

Offensive realism parts company with defensive realism over the question of how much power a state want. For defensive realists, the international structure provides states with little incentive to seek additional increments of power; instead it pushes them to maintain the existing balance of power. Preserving power, rather than increasing it, is the main goal of states. Offensive realists, on the other hand, believes that status quo powers are rarely found in world politics, because the international system creates powerful incentives for states to look for opportunities to gain power at the expense of rivals, and

to take advantage of those situations when the benefit outweighs the costs. A state's ultimate goal is to be the hegemon in the system. (s. 21)

Geostrukturell realisme skiller seg fra Waltz og Mearsheimer ved at teorien forsøker å kombinere innsiktene fra Waltz defensive realisme med innsiktene fra geopolitikk. Tunsjø (2018, s.2) hevder at det internasjonale systemets struktur er viktig, men at stabilitet og balansering er sterkt påvirket av geopolitikk. Geopolitikk i dette tilfellet forstås som:

Classical geopolitics focuses upon the structural, international, or strategic level, and within this broader aspect it involves the study of the impacts of certain geographical features, such as states' and regions' positions and locations, resources, distances, topography, shapes and sizes, and the like, upon states' foreign policies and behaviors as an aid to statecraft and as a source for theory. (Kelly, sitert i Tunsjø 2018, s.13-14)

Kombinasjonen av strukturell realisme og geopolitikk gjør det derfor også mulig å ikke bare skille mellom ulike strukturer, det vil si hvordan en bipolar struktur vil være ulik en multipolar struktur, men også hvordan to bipolare strukturer eller to multipolare strukturer vil være forskjellige fra hverandre.

3.2.3 Hva er en struktur og hvorfor er det viktig?

Waltz (1979, s.100-101) definerer struktur på en tre-delt måte:

- Structures are defined, first, according to the principle by which a system is ordered. Systems are transformed if one ordering principle replaces another. To move from an anarchic to a hierarchic realm is to move from one system to another.
- Structures are defined, second, by the specification of functions of differentiated units. Hierarchic systems change if functions are differently defined and allotted. For anarchic systems, the criterion of systems change derived from the second part of the definition drops out since the system is composed of like units.
- Structures are defined, third, by the distribution of capabilities across units. Changes in this distribution are changes of system whether the system be an anarchic or a hierarchic one.

De to første delene av Waltz tre-delte struktur kommer neppe til å endre seg, og sånn sett er John Mearsheimers (2014, s.347) definisjon i praksis enklere (og egentlig bare Waltz tredje del): «System structure is a function of the numbers of great powers and how power is apportioned among them.»

Å måle makt er selvfølgelig ingen eksakt vitenskap. For å gi et eksempel på faktorer som er relevant i maktregnskapet, så rangerer Waltz (1979, s.131) stater etter hvordan de scorer på alle av de følgende aspektene: «size of population and territory, resource endowment, economic capability, military strength, political stability and competence.»

Når det gjelder hva en struktur gjør, så skriver Waltz (1979, s.74) at en struktur setter rammene for aktørene og former de på en måte som gjør at vi kan forvente lignende utfall i lignende strukturer. Det er altså viktig å få klarhet i hva slags struktur verden har siden det hjelper oss med prediksjoner om stabilitet og atferdsmønstre (Tunsjø, 2018, s.42).

3.2.4 En unipolar, bipolar eller multipolar verden?

Bipolaritet, ifølge Tunsjø (2018, s.40), er en struktur der «two states' capabilities are so great that they determine the balance of power solely between them.» Han viser i sin bok at verden har returnert til bipolaritet. Dette underbygger han på tre måter som han oppsummerer slik:

The first part of the book has demonstrated that the current international system has returned to bipolarity: (1) The power gap between the United States and China has narrowed significantly to place China in the top ranking despite the asymmetric U.S.–China power relation; (2) no other states match China's power in the aggregate, and in the current international system no third power is able to challenge the top two; (3) the contemporary distribution of capabilities is roughly similar to the previous bipolar era. (s. 93)

Det er langt fra enighet om at det nåværende internasjonale systemet er bipolar. Tunsjø (2018, s.1) skriver også selv at debatten frem til 2018 i hovedsak har dreid seg mellom de som argumenterer for en fortsatt unipolar struktur og de som argumenterer for fremveksten av en multipolar struktur. UD mente i stortingsmeldingen *Interesser, ansvar og muligheter: Hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk* (UD, 2009, s.8) at verden beveget seg mot et multipolart

system: «Et geo- og sikkerhetspolitisk landskap som på drøye tjue år har gått fra supermaktsrivalisering mellom USA og Sovjetunionen, via en unipolar orden dominert av USA til en i dag stadig mer multipolar orden der gamle og nye stormakter konkurrerer om økonomisk og politisk makt og innflytelse.» I senere stortingsmeldinger, *Veivalg i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk* (UD, 2017) og *Norges rolle og interesser i multilateralt samarbeid* (UD, 2019), sier ikke UD noe eksplisitt om hva slags struktur de mener det internasjonale systemet har. Men de skriver at «det er grunn til å anta at den strategiske rivaliseringen mellom verdens stormakter, i første rekke mellom USA og Kina, vil prege internasjonalt samarbeid i årene fremover og ha konsekvenser for det multilaterale systemet» (UD, 2019, s.6). Siden de viste til USA og Sovjetunionen som «supermakter» og perioden etter den kalde krigen som «unipolar» i stortingsmeldingen fra 2008-2009, så tyder UD referanse til USA og Kina som «stormakter» i 2018-2019 på at de nå ser på verden som multipolar, men det er usikkert.

Under utenriksminister Eriksen Søreides innlegg på *Leangkollen Security Conference* i februar 2020 (Søreide, 2020) var det noe vanskelig å plukke opp UD's syn, siden det ble referert til i kronologisk rekkefølge «a new bipolar order», «the emerging superpower», «most observers tend to agree that we are seeing a more multipolar, or even bipolar, world order», «Bipolarity does not inevitably lead to instability, rivalry or conflict», «but a more multipolar or bipolar world order will challenge us in other areas», «more is at stake today than the last time the world faced bipolarity», «power shifts and multipolarity have traditionally been associated with a number of risks: shifting and opportunistic alliances, secrecy, and inherent instability. I do not believe there is a single way to avoid dangers of this kind.»

Flere av de mest kjente bøkene som tar opp Kinas fremvekst tar også utgangspunkt i en multipolar struktur. Dette gjelder for eksempel Samuel Huntingtons berømte «sivilisasjonskonflikt»-tese som tok utgangspunkt i en multipolar verden allerede i 1996 (Huntington, 1996, s.21). Noe som gir lite mening, spesielt siden han skriver at det internasjonale systemets struktur under den kalde krigen var bipolar. Hvordan man går fra en kollaps av en av supermaktene i en bipolar verden og rett over i en multipolar verden er litt vanskelig å plukke opp. John Mearsheimer opererer med en multipolar struktur i hans *The Tragedy of Great Power Politics* (2014, s.398). Graham Allison's bok *Destined for War: Can America and China Escape the Thucydides' Trap* (2018), der han bruker erfaringene fra

seksten tilfeller der en stormakts vekst har truet posisjonen til en dominant stat, virker også til i en viss grad å ignorere struktur, som Tunsjø (2018, s.9-10) påpeker.

I de siste to årene er det flere som har lagt seg på samme linje som Tunsjø med tanke på strukturen til det internasjonale systemet. Den amerikanske journalisten og forfatteren Robert Kaplan skrev i sin artikkel i *The National Interest*, *America Must Prepare for the Coming Chinese Empire* (2019), at: «We have truly entered an American- Chinese bipolar struggle.» Han tar likevel Russland med som en «fotnote» til den bipolare tvekampen. Yan Xuetong, professor ved Tsinghua University i Beijing, deler også synet på en bipolar struktur: «the post-Cold War interregnum of U.S. hegemony is over, and bipolarity is set to return, with China playing the role of the junior superpower» (YanX, 2019, s.40). Kishore Mahbubanis *Has China Won: The Chinese Challenge to American Primacy* (2020) tar også utgangspunkt i en bipolar struktur.

Her kan jeg stoppe opp litt for å oppsummere hva vi kan ta med oss fra det vi har sett på til nå og opplyse om veien videre. For norsk sikkerhetspolitikk del er det altså viktig å forstå hva slags struktur det internasjonale systemet har fordi det både forteller oss noe om forventet stabilitet og om atferdsmønstre hos supermaktene. Det vil igjen påvirke stormaktene og alle andre land i verden. USA som er Norges viktigste sikkerhetspolitiske allierte vil bli påvirket. Russland, som er den primære tradisjonelle sikkerhetspolitiske trusselen vil bli påvirket. Kinas vil påvirkes.

Videre vil jeg først gå gjennom hva en bipolar struktur har å si for stabilitet, og så for supermaktens atferd. Så vil jeg vende fokuset mot rivaliseringen mellom Kina og USA, og si noe om hvordan denne kan tenkes å avvike fra den forrige bipolare perioden. Til slutt, før jeg vender blikket mot den andre delen av Tamnes bestandige trekk for norsk sikkerhetspolitikk, vil jeg drøfte hvilke konsekvenser den nye bipolare strukturen vil få for norsk sikkerhet.

3.2.5 Bipolar stabilitet

Av de ulike strukturene hevder Waltz (1979, s.161) at bipolare strukturer er de beste for stabilitet: «Problems of national security in a multi- and bipolar worlds do clearly show the advantages of having two great powers, and only two, in the system.» Det skal sies at han aldri diskuterer implikasjonene av en unipolar struktur selv om han spådde muligheten for en:

«One may think that the question to ask is not whether a third or fourth country will enter the circle of great powers in the foreseeable future but rather whether the Soviet Union can keep up» (Waltz, 1979, s.179-180).

En bipolar struktur foretrekkes av flere grunner. For det første, skriver Waltz (1979), er en bipolar struktur mer oversiktlig, både når det gjelder trusselbildet og ansvarsfordeling:

In the great power politics of multipolar worlds, who is a danger to whom, and who can be expected to deal with threats and problems, are matters of uncertainty, In great-power politics of bipolar worlds, who is a danger to whom is never in doubt. This is the first big difference between the politics of power in the two systems. (s.170)

For det andre vil de to supermaktene, siden de er mye mektigere enn de andre statene, balansere hverandre internt og ikke eksternt via allianser, som gjør systemet mer forutsigbart (1979, s.168). Intern balansering gjør også, som Waltz (1979, s.169-170) påpeker, det lettere for supermaktene å både tenke langsiktig og være fleksible: «The gross inequality between the two superpowers and the members of their respective alliances makes any realignment of the latter fairly insignificant. The leader's strategy can therefore be flexible.»

Waltz illustrerer poengene med hver sin verdenskrig. Det første poenget, at en bipolar verden er mer oversiktlig og dermed også gir et klarere bilde av ansvarsfordeling, illustrerer han med opptakten til andre verdenskrig. Noe av problemet i opptakten til andre verdenskrig i et multipolart Europa var en litt uoversiktlig maktbalanse og uklarhet om hvem som måtte ta hånd om problemet. Storbritannia, Frankrike og Russland så alle med skepsis på det som foregikk, men ingen tok ansvar for å stagge utviklingen, og alle kunne potensielt vinne på at noen andre ville balansere Tyskland (Waltz, 1979, s.165). I et bipolar system, som nå, er ansvarsfordelingen klarere. Kun USA har ressurser til å balansere Kina. Amerikanerne kan med andre ord ikke håpe på at andre vil balansere Kina. Enten gjør de det selv, eller gjør ingen det. Dette vil by på utfordringer for Norge ved at USA i økende grad vil tvinges mot Asia.

Det andre poenget, supermaktens økte fleksibilitet ved intern balansering, gjør at man unngår deler av problemene i opptakten til første verdenskrig i et multipolart Europa. Tyskland og Østerrike-Ungarn var gjensidig avhengig, Frankrike og Russland var gjensidig avhengige. Det

vil si at man blir bundet til hverandre og handlingsrommet blir adskillig mindre, som Waltz (1979, s.167) skriver: «Because the defeat or defection of a major ally would have shaken the balance, each state was constrained to adjust its strategy and the use of its forces to the aims and fears of its partners.» Siden supermaktene ikke er avhengig av sine allierte i et bipolar system, er også handlingsrommet deres mye større. USA og Kina vil i et bipolar system være mye friere til å håndtere problemer uten for store føringer eller overraskelser fra tredjeparter. En annen beslektet fordel er at intern balansering er mer forutsigbart, og at man unngår «sjokk» i systemet. En alliert eller to til og fra endrer ikke maktbalansen i for stor grad, som Waltz (1979, s.168) skriver: «Thus two «losses» of China in the postwar world – first by the United States and then by the Soviet Union – were accommodated without disastrously distorting, or even much affecting, the balance between America and Russia. Nor did France withdrawing her forces from NATO, noticeably change the bipolar balance.»

Mearsheimer (2014, s.346) er også av den oppfatning at et bipolar system er mer stabilt enn et multipolart system. Dette av fire grunner:

First, there are relatively fewer opportunities for conflict in bipolarity, and only one possible conflict dyad involving the great powers. When great powers do fight in bipolarity, they are likely to engage minor powers, not the rival great power. Second, power is more likely to be equally distributed among the great powers in bipolarity, an important structural source of stability. Furthermore, there is limited opportunity for the great powers to gang up against other states or take advantage of minor powers. Third, bipolarity discourages miscalculation and thus reduces the likelihood that the great powers will stumble into war. Fourth, although fear is constantly at play in world politics, bipolarity does not magnify those anxieties that haunt states.

Bipolare strukturer er altså ansett for å være mer stabile enn multipolare. Det er likevel geopolitiske grunner for at det nye bipolare systemet vil være mer ustabil enn det gamle, som vi vil se.

3.2.6 Supermaktsrivalisering i en bipolar struktur

Waltz (1979, s.171) tegner et bilde av at en bipolar struktur fører til en intens global rivalisering, på linje med hva man så under den kalde krigen: «In a bipolar world there are no

peripheries. With only two powers capable of acting on a world scale, anything that happens anywhere is potentially of concern to both of them. Bipolarity extends the geographic scope of both powers' concern.» Konkurransen mellom supermaktene vil ifølge Waltz (1979, s.171) ikke bare bli geografisk mer vidtrekkende, men også innbefatte et videre sett av saker. Militær-, økonomisk-, og teknologisk utvikling blir saker av intens og konstant bekymring. Waltz (1979, s.170-171) tegner altså opp et bilde av et slags nullsumspill: «A war or threat of war anywhere is a concern to both of the superpowers if it may lead to significant gains or losses for either of them. In a two-power competition a loss for one appears as a gain for the other. Because this is so, the powers in a bipolar world promptly respond to unsettling events.»

Dog virker Waltz å være litt fanget mellom to tanker. Om de allerede nevnte sidebyttene til Kina under den kalde krigen og Frankrikes midlertidige tilbaketrekking, skriver han (1979, s.169) «The gross inequality between the two superpowers and the members of their respective alliances makes any realignment of the latter fairly insignificant.» Men hvis tapet av allierte, som Kina og Frankrike under den kalde krigen, var «fairly insignificant», er det litt uklart hvorfor en konflikt uansett hvor den er i verden vil være viktig for begge supermaktene siden det kan lede til «significant gains or losses for either of them.»

John Mearsheimer (2014) forventer rivalisering og polarisering i en bipolar struktur, men også at denne er svakere i perifere områder:

Bipolar systems are likely to be rigid structures. Two great powers dominate, and the logic of security competition suggests that they will be unambiguous rivals. Most minor powers find it difficult to remain unattached to one of the major powers in bipolarity, because the major powers demand allegiance from the smaller states. This tightness is especially true in core geographical areas, less so in peripheral areas. (s.339)

For Norge som i denne bipolare perioden vil befinne seg i periferien, vil det innebære et større handlingsrom enn man hadde under den kalde krigen, men mindre enn i den unipolare perioden.

3.2.7 Kina og USA – på kollisjonskurs?

Kina og USA er på kollisjonskurs, men en kollisjon er ikke uunngåelig. Som vi har sett over er det gode grunner til å anta at bipolaritet vil gjøre situasjonen enklere å håndtere for supermaktene enn den ville vært i et multipolart system. USAs viktigste sikkerhetsinteresse er den samme som den alltid har vært, maktbalanse på andre siden av Atlanterhavet og Stillehavet, som Robert S. Ross (2013) skriver:

In the twenty-first century, the foremost US national security interest remains what it has been since 1776 – to ensure a balance of power in the two transoceanic flanking regions that keeps them internally divided. US security has continually depended on this balance of power to prevent European and East Asian powers from considering expansion into the Western Hemisphere. (s.20)

Denne interessen har ført til amerikansk involvering i Europa i to verdenskriger og under den kalde krigen. Den har ført til amerikansk involvering i Øst-Asia under den andre verdenskrigen og i den kalde krigen. I det tjuetførste århundret befinner den eneste potensielle regionale hegemonen seg i Øst-Asia. Ingen av Kinas naboer har ressurser nok til å balansere Kina, noe som gjør at USA må gjøre det selv. Dette har viktige implikasjoner for Norge. Europa har falt nedover på den amerikanske prioriteringslisten og det vil være en tiltagende trend. Jo mektigere Kina blir, jo mer ressurser må USA bruke i Asia. Det vil gå på bekostning av Nato, og dermed norsk sikkerhet.

Grunnleggende sett, som Mearsheimer (2014) påpeker, er USAs sikkerhetsinteresse å hindre andre makter å gjøre hva de selv har gjort. Det er også liten grunn til å tro at Kina ikke vil forsøke å følge i samme fotspor:

Why should we expect China to act differently than the United States? Are the Chinese more principled than we are? More ethical? Are they less nationalistic? Less concerned about their survival? They are none of these things of course, which is why China is likely to follow basic realist logic and attempt to become a regional hegemon in Asia. (s.375)

Den kalde krigen var preget av et stabilt senter og en urolig periferi. Det er grunn til å forvente at det nye bipolare systemet vil være preget av et mer ustabilt senter og derfor en roligere periferi. For det første er det geografiske forskjeller mellom Øst-Asia og Europa og

mindre klare røde linjer. Både Mearsheimer og Tunsjø argumenterer for at sjansen for en direkte, men begrenset, militær konflikt mellom Kina og USA er større enn den var mellom USA og Sovjetunionen. Mearsheimer (2014) skriver:

The geography of Asia is fundamentally different from that of Europe in the Cold War. Most important, there is no equivalent of the Central Front in Asia to anchor stability, as China grows more powerful. Instead, Asia has a number of places where fighting might break out, but where the magnitude of any individual war would be nowhere near as great as it would have been in Europe between 1945 and 1990. (s.396)

Under den kalde krigen i Europa var grensene mellom de to blokkene klinkende klare. I praksis var det egentlig umulig å feilkalkulere: over denne grensen og «kaboom». Det gjorde også at det strengt tatt ikke var så mye å gjøre i Europa, og man tok konkurransen andre steder (dvs. periferien). Det er ikke så klare grenser for hva noen av de to supermaktene vil tillate i dagens situasjon i Øst-Asia, noe som gjør faren for feilsteg større.

Tunsjø (2018) argumenterer også for at geopolitiske faktorer vil gjøre det nye bipolare systemet annerledes enn det gamle:

By complementing structural realism with geopolitics, in this book I have argued that a bipolar system concentrated on maritime East Asia in the twenty-first century is likely to be more unstable and prone to limited war than the bipolar system concentrated on continental Europe was in the twentieth century. In addition, instability at the power center in East Asia is likely to foster more stability at the periphery than during the previous bipolar era, since the superpowers are likely to be less involved in proxy wars. (s.184)

For det andre er Kina en revisjonistisk stat i Asia. Det er lite sannsynlig at Kina vil bruke militærmakt andre steder i verden før de har oppnådd sine mål i Asia. Beijing kontrollerer per dags dato ikke en gang hele sitt eget land etter det offisielle norske synet, det vil si Taiwan. De er også i en lang rekke disputer med sine naboer i Sør-Kina-havet og Øst-Kina-havet. Kina har med andre ord mye å gjøre «hjemme», som Tunsjø (2018) skriver:

Contemporary China remains preoccupied with its regional ambitions in East Asia, where it challenging the existing status quo and spheres of influence, protecting its sovereignty claims in maritime East Asia, expanding its presence at land and sea (for example, the Belt

and Road initiative), and seeking to establish a security buffer at sea by emphasizing the development of anti-access and area-denial capabilities. (s.152)

Før jeg går videre til å forsøke å si noe om hva alt dette betyr for Norge, som er denne tekstens fokus, så kan vi oppsummere det geopolitiske bakteppet fra et realistisk perspektiv. Det har skjedd en strukturell endring fra en unipolar til en bipolar struktur. Verdens geopolitiske tyngdepunkt befinner seg nå i Øst-Asia. Den nye bipolare supermaktsrivaliseringen kommer trolig til å være mer ustabil i sentrum og mer stabil i periferien, enn under den kalde krigen. Europa er nå en periferi. Norge i 2020 er en periferi i en perifer region. Russland har for øvrig ikke flyttet seg, og er fortsatt Norges nabo.

3.2.8 Mulige konsekvenser for Norge

Kina ingen umiddelbar trussel i tradisjonell forstand.

For å ta det først: Kina er ikke en direkte trussel mot Norge i tradisjonell forstand i overskuelig fremtid. Det sentrale dramaet i det tjuetførste århundret vil foregå i Øst-Asia, der Kina vil forsøke å vise USA ut døren og USA vil forsøke å takke nei til den forespørselen. Her har Norge og USA en felles interesse. Hvis Kina dytter ut USA og blir en regional hegemon, vil de i større grad være fri til å blande seg inn militært i andre deler av verden, på samme måte som USA. Det er neppe i norsk interesse å ha en illiberal supermakt som er friere til å blande seg inn militært i resten av verden. Men da har mye skjedd i mellomtiden og man bør heller skrive en ny analyse. De sikkerhetspolitiske implikasjonene av Kinas fremvekst i tradisjonell forstand vil altså være indirekte først og fremst.

Nato utfordres av utviklingen.

I den bipolare perioden fra 1945 til 1990 var Sovjetunionen en potensiell regional hegemon i Europa og USA hadde sterke incentiver til å være involvert i Europa. I den unipolare perioden fra 1990 og frem til nå hadde USA ingen reelle rivaler og kunne tillate seg å være tilstede «overalt». I denne bipolare perioden er den eneste potensielle regionale hegemonen i Øst-Asia, og det er en reell utfordrer. USA må prioritere, og prioriteringen vil være Stillehavsregionen. Utgangspunktet for dette kapitlet var Tamnes bestandige trekk ved norsk sikkerhetspolitikk. Utgangspunktet for dette delkapitlet var «viktigst er betydningen av å bli beskyttet av større makter.» For første gang siden 1945 er det ikke lenger åpenbart at USA er den større makten som Norge primært må lene seg på. Dette gjelder uavhengig av Trump,

uavhengig av om republikanere eller demokrater sitter med makten i Washington, og uavhengig av om amerikanerne får orden på et politisk system som virker mer og mer dysfunksjonelt. Strukturell endring og maktforskyvning fra vest til øst, gjør at USA og Nato gir mindre mening i en ny æra.

Det vil si at Norges primære sikkerhetsutfordring i konvensjonell forstand, Russland, vil få større spillerom. Under sikkerhetskonferansen på Leangkollen i 2020 la de amerikanske inviterte vekt på at USA ikke har kapasitet til å forsvare Øst-Asia og Europa samtidig. I professor Robert S. Ross sine ord: «USA cannot do two theaters at once. We do not have the money» (Ross, 2020, 24:35). I Russlands øyne er det ifølge Heier (2020) bare ett land som teller og det er USA. I Norges øyne er det ifølge Robert Mood (2020) velkjent at Nato ikke er i stand til å gjennomføre større operasjoner uten USA. Det vil si at en gnist i de mange potensielle konfliktpunktene i Øst-Asia – for eksempel Taiwan, Sør-Kina-havet, Øst-Kina-havet, Nord-Korea – kan gi Russland muligheten til å forsøke å gjøre endringer i Europa, eventuelt gi dem inntrykk av større muligheter. Som vi så i delen over er ikke sjansen for en militær konflikt mellom USA og Kina ubetydelig, selv om den dempes av en bipolar struktur. Russland er også, som vi vet, ikke avers mot å bruke militærmakt under Putins lederskap, eller mer eller mindre hele sin lange historie. Georgia i 2008 og Ukraina i 2014 er de to siste eksemplene på det. Når det er sagt, er Norge ikke det mest utsatte landet i en sånn situasjon. Norges forhold til Russland har stort sett vært godt og andre land innenfor det Russland anser som sin interessesfære vil være mer utsatt. Russland er likevel Norges nabo og en slik utvikling er verdt en viss uro. Kort tid før skrivingen av denne teksten ble avsluttet kom også nyheten om at USA hadde bestemt seg for å redusere antallet amerikanske soldater i Tyskland fra 34 500 til 25 000 (Reuters, 2020). Det virker relativt klart at en av de sentrale sikkerhetspolitiske implikasjonene av Kina som ny supermakt er at Europa må ta større ansvar for egen sikkerhet.

Et ondartet og et godartet scenario for Europa.

Det er mulig å tegne opp to ulike scenarioer her for Norge, et ondartet og et godartet. Hvilket som er mest sannsynlig kommer i stor grad an på hvordan man ser på Russland.

Jeg tar det ondartete scenarioet først. Det er allerede delvis tegnet opp i avsnittet over. USA trekkes mot Øst-Asia og troverdigheten i den amerikanske sikkerhetsgarantien er sterkt svekket. Russland er en revisjonistisk stat der Putin lengter tilbake til Sovjetunionens

storhetstid. De militære intervensjonene i Georgia og Ukraina, og de destabiliserende påvirkningskampanjene mot liberale demokratier underbygger dette synet. Faren for en svak respons fra USA ved en eventuell konflikt øker, noe som igjen gjør at en konflikt er mer sannsynlig. Spesielt hvis situasjonen i Øst-Asia mellom USA og Kina er spent. Konflikt i Øst-Asia vil utløse en konflikt i Europa. Dette er åpenbart et ukomfortabelt scenario for Norge.

Det godartete scenarioet snur denne logikken på hodet. Russland er ikke en revisjonistisk stat med ekspansive ambisjoner, men en stadig svakere stormakt. Intervensjonene i Georgia og Ukraina var en grunnleggende defensiv respons på Natos, det vil si i russiske øyne USAs, planer om flytte helt opp til Russlands grenser (ved siden av i de baltiske statene). USA mister gradvis interesse for Europa, og Russland står igjen med et Tyskland som av åpenbare historiske årsaker er noe uvillig til å ruste opp, i tillegg til bufferstatene Hviterussland, Ukraina og Georgia. For Norges del er Russland ikke bekymret for Norge i seg selv, men bekymret for Norge som et springbrett for USA. Ved at USAs oppmerksomhet dreies mot Stillehavet minsker sjansen for at Norge trekkes inn i en konflikt mellom USA og Russland. Kort fortalt så kan amerikansk dreining mot øst føre til en avspenning i forholdet mellom Russland og Europa, og der Putin og hans oligark-venner føler seg mindre truet og lener seg tilbake i datsjaene sine med alle sine korruperte rubler. Kinas økende makt er også en utfordring for Russland, som for dem vil være lettere å håndtere med et stabilt Europa. I dette scenarioet er Europa med andre ord en fredelig bakevje i verden.

Supermaktrivalisering.

Waltz (1979, s.171) forventet som vi har sett at konkurransen mellom supermaktene i en bipolar struktur vil både være geografisk ekstensiv og omfatte et vidt spekter av militære, økonomiske og teknologiske saker. USA og Kina er foreløpig ikke involvert i noen proxy-kriger rundt om i verden, i tråd med Tunsjøs vurderinger. Men den globale konkurransen mellom Kina og USA i et vidt spekter av saker av ikke-militær art er i full gang. Økonomisk og teknologisk makt er også fundamentet for militærmakt, så økonomisk og teknologisk rivalisering er en naturlig følge av militær rivalisering. Et eksempel på både den geografiske utstrekningen og bredden av saker det konkurreres om finner vi i uttalelsene fra Natos generalsekretær Jens Stoltenberg mot slutten av 2019: «We see them in the Arctic, we see them in Africa, we see them investing heavily in European infrastructure and of course investing in cyberspace» og «China is becoming a leader in the development of new technology. From 5G to facial recognition. And from quantum computing to gathering vast

amounts of global data» (Griffiths, 2019). Det er med andre ord en bekymring om et vidt spekter av saker og områder, i tråd med hva Waltz skrev om en bipolar dynamikk. Det er en tiltagende rivalisering i Arktis, som Camilla Sørensen (2019) skriver:

That is, Washington increasingly sees Arctic politics and security through a prism of «great power competition», and it is China, in particular, that Washington points to as the main great power competitor. The strategy warns about creeping Chinese attempts to use investments and other economic leverage points to gradually increase China's role and influence in the Arctic, which is threatening regional stability. (s.2)

Det er rivalisering i cyberspace, som Adam Segal (2018) skriver:

«Chinese President Xi Jinping has outlined his plans to turn China into a «cyber-superpower. Already more people in China have access to the Internet than any other country, but Xi has grander plans. Through domestic regulations, technological innovation, and foreign policy, China aims to build an «impregnable» cyberdefense system, give itself a greater voice in Internet governance, foster more world-class companies, and lead the globe in advanced technologies. (s. 10)

Det er økende rivalisering i verdensrommet, som Borroz (2019) skriver:

A growing factor in the United States' intensifying push is China. Beijing is quickly becoming a major space power, succeeding the Soviet Union as today's rival to the U.S. in space. Last year, China launched more rockets into Earth's orbit than any other country. In January, it made history by landing the robotic probe Chang'e 4 on the unexplored far side of the moon. Beijing has also announced plans to establish a robotic outpost on the moon by the end of the next decade.

Det er økende økonomisk rivalisering. Handelskrigen mellom USA og Kina gir mening i en bipolar struktur. Det er også ifølge Waltz (1979, s.195) grunn til å anta at den vil intensivere når USAs og Kinas makt konvergerer: «In self-help systems, as we know, competing parties consider relative gains more important than absolute ones. Absolute gains become more important as competition lessens.» Det at begge sider vinner på handel, men at Kina vinner litt mer, var ikke et problem for USA så lenge avstanden mellom de to landene (i

maktkapabiliteter) var stor. Kinas økende makt har gjort Kina til en større trussel, og da virker fokuset å ha skiftet over mot relative gevinster mer enn absolutte gevinster som et realistisk perspektiv vil forvente. Der man med en liberal tankegang i større grad skiller mellom ulike sfærer, og for eksempel frihandel til en viss grad er en ide om å holde politikk og økonomi adskilt, så vil en realist i sin pureste form si at statens viktigste mål er overlevelse og økonomiske gevinster kan investeres i militære kapabiliteter.

Skråplan-argumentet til amerikanerne vil være at jo mer Kina tjener på handel med USA enn dem selv, jo flere missiler og marinefartøy til å jage amerikanerne ut av Øst-Asia. Når det er gjort, kan Kina bruke sin trygghet hjemme i Øst-Asia til å skape trøbbel for USA i Amerika. Dette er hva Kissinger (2012, s.520) refererer til som «the Crowe school of thought»: «Whatever China's intentions, the Crowe school of thought would treat a successful Chinese «rise» as incompatible with America's position in the Pacific and by extension the world. Any form of cooperation would be treated as simply giving China scope to build its capacities for an eventual crisis.» Fra et realisme-synspunkt er det derfor ikke overraskende om handelskrigen mellom USA og Kina vil fortsette, og potensielt intensivere etter hvert som Kinas og USAs maktkapabiliteter konvergerer. I en unipolar verden var det ikke et problem at Kina eventuelt tjente litt mer, så lenge begge tjente på det. I en bipolar verden er det betydelig mer problematisk.

Vanskelig å være like gode venner med begge supermaktene.

Det er gryende tegn til at konkurransen mellom de to supermaktene i økende grad trekker inn andre land. I forbindelse med utbyggingen av 5G-nettverk har flere land opplevd press fra USA om å bannlyse Huawei og advarsler fra Kina om konsekvenser om de følger den amerikanske linjen. Basert på avsnittet over er det grunn til å anta at Huawei-saken er den første av mange saker der land havner i et amerikansk-kinesisk krysspress. Kina opererer også etter denne type logikk, ifølge William Callahan (2018, s.21): «Beijing thus treats the EU and non-EU European states like Norway as it treats other states: namely, as pawns in China's grand geopolitical and geomoral struggle with the US.» Det vil i en slik dynamikk være vanskelig å være like «gode venner» med begge parter. Det er likevel logisk å anta at denne rivaliseringen vil være mindre intens i Europa enn i Asia.

Motstridene impulser.

Det kan bli en tendens til to motstridende strukturelle faktorer i forholdet mellom USA og Europa. Der maktforskyvningen trekker USA mot Asia, vil polariseringen i et bipolar system trekke Europa mot USA. USA advarer om konsekvenser for Nato om europeiske land velger Huawei samtidig som de forteller europeiske ledere at de må ta mer ansvar for egen sikkerhet. Man ser også en konvergens i synet på utfordringene fra Kina mellom europeiske og amerikanske ledere, samtidig som Kina gjør de tette båndene mellom USA og Europa i en grad mindre logisk. Europas bekymringer om Kina handler selvfølgelig ikke bare om forholdet mellom USA og Europa. Europeiske ledere har saker å uroe seg for i forholdet til Kina og når det gjelder Huawei uavhengig av det amerikanske standpunktet, som vil diskuteres mer i neste kapittel.

3.3 Et liberalisme-perspektiv

3.3.1 Evolusjon

Der den strukturelle endringen fra et unipolart til et bipolar system kan omtales som en revolusjon, kan påvirkningen fra Kina på den globale orden og folkeretten ses på mer som en gradvis prosess. Selv om det det kinesiske regimet har utviklet seg i en mer autoritær retning, fra et allerede autoritært utgangspunkt, er det få som hevder at KKP er på noe åpent korstog mot den liberale verdensorden som helhet. Nåværende Kina både støtter opp rundt eksisterende institusjoner og oppretter nye, ifølge Jo Inge Bekkevold (2020):

Mens Kinas rolle og innflytelse i multilaterale institusjoner øker, bidrar Trump-administrasjonen til å svekke USAs rolle. Kina spiller i dag stort sett en positiv rolle med hensyn til å støtte oppunder mange multilaterale institusjoner, men med økt innflytelse styrker også Beijing sin posisjon til å reformere institusjonene og endre deres prioriteringer mer i tråd med Kinas nasjonale interesser når de finner dette ønskelig. I tillegg til økt innflytelse innenfor eksisterende institusjoner, har Kina de siste årene tatt initiativ til å opprette en rekke nye institusjoner for å fremme sine politiske mål, som Shanghai Cooperation Organization (SCO), Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) og Belt and Road Forum.

Som Bekkevold er inne på i sitatet over vil Kina i økende grad være i posisjon til å endre den globale orden i tråd med deres interesser. I denne delen vil jeg forfølge hvilke konsekvenser

Kinas økte innflytelse i verden vil få for den andre pilaren for norsk sikkerhetspolitikk, den globale orden og folkeretten. Poenget med den liberale verdensorden, i en sikkerhetspolitisk kontekst, var å skape fred gjennom spredning av liberale verdier og demokrati, internasjonale institusjoner og en regelstyrt verden, og økonomisk gjensidig avhengighet og frihandel. Der vi realismedelen forholdt oss til det internasjonale anarkiet som noe man må akseptere og håndtere, handler denne delen av sikkerhetspolitikken om å forsøke å temme anarkiet.

3.3.2 Liberal verdensorden under press

Den globale liberale orden (eller forsøket på å skape en global liberal orden) ble for alvor påbegynt etter den kalde krigens slutt. Etter Sovjetunionens fall var det tilsynelatende ingenting som sto i veien for liberale ideers seiersgang, etter at utfordrende ideologier som fascisme og kommunisme var ryddet av veien en gang for alle. Forsøket på å etablere en liberal verdensorden nådde muligens sitt høydepunkt i 2005 da en enstemmig FNs generalforsamling vedtok Responsibility to Protect (R2P). Verdenssamfunnet var på vei mot at det å beskytte individer kunne overstyre ikke-innblandingsprinsippet og nasjonal suverenitet.

Siden den gang har den liberale verdensorden sakte men sikkert forfalt. I 2011 skrev G. John Ikenberry i sin artikkel *The Future of the Liberal World Order* (2011, s.56-57) at bekymringene rundt den liberale verdensordenens fremtid var overdrevet, og at «the liberal order is alive and well.» Spoler man frem syv år, til 2018, har Ikenberry (2018, s.7) blitt betraktelig mer urolig på vegne av den liberale verdensorden og vedgår at den er i krise.

Som et lite, liberalt, og vestlig land ser norske myndigheter på utviklingen med uro. Noe de også ga uttrykk for i UD's stortingsmelding *Norges rolle og interesser i multilateralt samarbeid* (2018-2019), som slår fast at «internasjonalt samarbeid er avgjørende for Norges sikkerhet, økonomi og velferd.» De går videre til å anerkjenne problemene den liberale verdensordenen står overfor: «Den liberale verdensordenen har vært avgjørende for utviklingen av det multilaterale systemet. Den hviler blant annet på et sett med felles regler og verdier, som individuelle rettigheter og friheter, rettsikkerhet og demokrati. I dag er denne verdensordenen under stadig sterkere press» (UD, 2018-2019, s.5).

Kinas fremvekst som ny supermakt er ikke gode nyheter for den liberale verdensorden, spesielt om man legger vekt på «liberale». «Individuelle rettigheter og friheter, rettssikkerhet og demokrati» er ikke høyt på listen over ord man bruker for å beskrive Kina i 2020. Tvert imot så er det verdier KKP aktivt motarbeider og advarer om i Kina (ChinaFile, 2013). Samtidig kan Kina på ingen måte få skylden alene for problemene den liberale verdensorden har opplevd. På lengre sikt er det derimot grunner til å være skeptisk til hvorvidt en liberal verdensorden er mulig med Kina som en supermakt.

3.3.3 Halvveis iverksatt orden

Liberale institusjoner har alltid vært kompromisser mellom ideal og maktrealiteter, som Francis Fukuyama skriver i *The End of History and the Last Man* (1992):

The manifest failure of the League of Nations and the United Nations to provide collective security against challenges first from Mussolini, the Japanese, and Hitler, and then again against Soviet expansionism, has led to the general discrediting of Kantian internationalism and of international law in general. What many people have not understood, however, is that the actual incarnations of the Kantian idea have been seriously flawed from the start by not following Kant's own precepts. Kant's «First Definitive Article» for perpetual peace states that the constitution of states in the state system should be republican, that is, they should be liberal democracies. The «Second Definitive Article» states that «the law of nations should be founded on a federation of *free* states», that is, states sharing republican constitutions. Kant's reasons are straight forward: states based on republican principles are less likely to fight one another because self-governing peoples are more reluctant to accept the cost of war than despotisms, while an international federation, to work, must share common liberal principles of right. International law is merely domestic law writ large. (s. 281)

Det relativt lange sitatet over er tatt med av flere grunner. For det første for å minne oss på at den liberale verdensorden aldri har vært iverksatt skikkelig globalt. Regionalt i den vestlige verden har man vært i nærheten, det vil si Nato og EU. Det skal sies at i 2020 er heller ikke Nato eller EU teknisk sett en «federation of free states», der Tyrkia og Ungarn i Nato, og Ungarn i EU ikke lenger regnes som frie av Freedom House (2019b, 2019c). Noe som igjen minner oss på at liberale ideer sliter i en motvind som er generert av mer enn billige vifter importert fra Kina.

For det andre forteller det oss at den liberale verdensorden og folkeretten teoretisk sett vil ha store problemer med å fungere med en illiberal supermakt. De fredsfremmende elementene i den liberale verdensorden er utledet innenfra og ut. Liberale demokratier danner fundamentet i disse ideene, og alt annet springer ut av det. Folkeretten er en tanke om å ta rettsstatsprinsipper fra liberale demokratier og etablere de mellom liberale stater. For at en internasjonal føderasjon skal fungere må statene dele felles liberale prinsipper.

I lang tid har det vært en forhåpning blant mange i Vesten om at å engasjere Kina og innlemme landet i den liberale verdensordenen og dens institusjoner, og gjennom økt økonomisk vekst, så vil Kina gradvis bli mer liberale, demokratiske, og mer «sånn som oss». Det er veldig få som fortsatt forfekter dette synet (Campbell & Sullivan, 2019, s.96; Westad, 2019, s.90). Fra et teoretisk perspektiv har det også vært å putte kjerren foran hesten. En ideologisk konfrontasjon med KKP ville ha vært smartere å ta før Kina pakket treningsbagen med proteinpulver og forsvant inn på vektrommet i flere tiår.

Engasjementpolitikken har ikke vært totalt mislykket, som Fareed Zakaria skriver i sin artikkel *The New China Scare: Why America Shouldn't Panic about Its Latest Challenger* (2020). Han vedgår at det er bekymringsverdige trender (2020, s.54), men minner oss også på at nåværende Kina er en betraktelig mer «ansvarlig» nasjon nå enn det den var: «Had someone predicted in 1972 that China would become a guardian of the international status quo, few would have believed it possible» (2020, s.57). Det er likevel rimelig klart at Kina ikke liberaliseres av den liberale verdensorden, og spørsmålet fremover blir i hvor stor grad den liberale verdensorden vil deliberaliseres av Kina.

3.3.4 Demokratisk fred

Oneal & Russett (1999) skriver om en demokratisk fred:

Most political scientist now agree that the contemporary peacefulness can be traced in part to the so-called democratic peace, wherein established democratic states have fought no international wars with one another and the use or threat of force among them, even at low levels, has been rare. (s.1)

Andre refererer til det som en liberal fred, som for eksempel Michael Doyle (1983):

The apparent absence of war among the more clearly liberal states, whether adjacent or not, for almost two hundred years thus has some significance. Politically more significant, perhaps, is that when states are forced to decide, by the pressure of an impinging world war, on which side of a world contest they will fight, liberal states wind up all on the same side, despite the real complexity of the historical, economic and political factors that affect their foreign policies. (s.217)

Demokratiske/Liberale stater går ikke til krig mot hverandre. Hvis de må velge side i en krig, ender de opp på samme side. Denne teksten skrives i en verden som konsekvent har blitt mindre demokratisk og liberal i 13 år på rad. Reverseringen av sivile og politiske rettigheter gjelder både etablerte demokratier og autoritære regimer, og alle verdens regioner. Dette fallet har dog skjedd fra et høydepunkt i utbredelsen av liberalisme (Freedom House, 2019d, s.1).

KKP kan ikke få skylden for disse globale trendene alene, og det er vanskelig å vite i hvor stor grad Kina har påvirket denne utviklingen. Det er imidlertid argumenter for at Kinas økende makt påvirker verden i negativ forstand sett fra et liberalt ståsted. I Jessica Chen Weiss artikkel *A World Safe for Autocracy? China's Rise and the Future of Global Politics* (2019) argumenterer hun for at KKP's kamp mot demokratiske og liberale ideer i hovedsak er defensiv: «At home and abroad, the CCP is fighting a defensive ideological battle against liberal norms of democracy and human rights, but so far at least, it is not engaged in a determined effort to spread autocracy» (Weiss, 2019, s.102). Hun mener at Kina gjør verden tryggere for autoritære regimer, men uten at det er en del av en større plan for å undergrave demokratier på verdensbasis. Kina gjør verden tryggere for autoritære regimer via flere ruter: (1) via at landets raske økonomiske vekst har demonstrert at utvikling ikke krever demokrati, (2) via å bruke sin veto-makt sammen med Russland i FNs sikkerhetsråd for å beskytte autoritære stater fra internasjonal press om å respektere menneskerettigheter, og gjennom å skaffe støtte gjennom sin økonomiske makt over en del land i Latin-Amerika og Afrika til å motarbeide menneskerettighetsresolusjoner i FNs generalforsamling, (3) gjennom lån og bistand til autoritære regimer uten betingelser, og (4) gjennom eksport av overvåking- og sensurteknologi (Weiss, 2019, s.95-97). Hun tar også opp hvordan Kina blander seg inn i demokratiske samfunn via investeringer i media, Konfutse-institutter som utfordrer universiteters akademiske frihet, truer internasjonale selskaper som ikke følger partilinjene om

Taiwan og Tibet, og innflytelsesoperasjoner i Australia og New Zealand (Weiss, 2019, s.99). Oppsummert handler mange av disse operasjonene om å beskytte seg selv, men med bieffekter som er skadelig for demokratiske og liberale ideer i verden som helhet:

In seeking to make the world safer for the CCP, Beijing has rejected universal values and made it easier for authoritarian states to coexist alongside democracies. And within democracies, the CCP's attempts to squelch overseas opposition to its rule have had a corrosive influence on free speech and free society, particularly among the Chinese diaspora. (Weiss, 2019, s.94)

Noen av disse aspektene kjenner man igjen fra det norsk-kinesiske bilaterale forholdet, noe jeg kommer tilbake til i neste kapittel. Her er poenget at Kina undergraver demokratiske og liberale ideer, som ifølge «demokratisk fred»-teorien bidrar til å gjøre verden mer konfliktfylt. Det undergraver også verdiene som folkeretten er avhengig av. Der Russland etter alle solemerker driver en aggressiv kampanje mot liberalisme for å så konflikt og uorden internt i og mellom demokratiske land (se for eksempel Diamond, 2019: kap 6; Snyder, 2018), virker altså Kina å drive en mer defensiv kampanje. Sånn sett er Kinas atferd i tråd med egne prinsipper om ikke-innblanding, men KKP og de fleste vestlige land er uenige i hva man oppfatter som «innblanding.» Kinesiske myndigheter tolererer svært lite om det angår Kina eller KKP direkte, men er stort sett likegyldige om det ikke har noe direkte med KKP og deres interesser å gjøre.

KKPs selvsentrerte holdning og vidt forskjellige normsystem fra vesten kan illustreres med flere saker i nyere tid. Saudi-Arabias brutale drap på journalisten Jamal Khashoggi høsten 2018 skapte mye furore i de fleste vestlige land, mens Kina forble stille (Ng, 2018). Høsten 2019 reagerte derimot kinesiske myndigheter med både offisielle uttalelser og diverse former for boikotter og økonomisk press mot en tweet fra daglig leder i NBA-klubben Houston Rockets til støtte for demonstrantene i Hong Kong (Rønneberg, 2019), mot tegneserien *Southpark* (Harrison, 2019), mot det internasjonale spillselskapet Blizzard etter at en av spillerne i dataspillet *Hearthstone* uttrykte støtte til Hong Kong-demonstrantene (Storrusten, 2019), og mot fotballspilleren Mesut Özil som kritiserte Kinas opptreden i Xinjiang-provinsen og behandlingen av uigur-minoriteten (NTB, 2019a).

KKP kan på sikt vise seg å være mer skadelig for liberale og demokratiske verdier enn det Sovjetunionen var (eller for den saks skyld, Kina under Mao-æraen). I George Kennans berømte artikkel *The Sources of Soviet Conduct* (1947), fra starten av den kalde krigen, skrev han: «The victorious proletariat of that country, having expropriated the capitalist and having organized Socialist production at home, would rise against the remaining capitalist world, drawing to itself in the process the oppressed classes of other countries» (Kennan/X, 1987, s.853, gjenpublikasjon av den originale artikkelen fra 1947). Den nåværende utgaven av KKP virker til å i større grad dra til seg økonomiske eliter enn de undertrykkede klasser i andre land. Økonomiske eliter har sjeldent vært noen pådriver for demokratisering og har i tillegg ofte adskillig mer påvirkningskraft på politikere enn de «undertrykte klasser.» Det er med andre ord både en mindre og større ideologisk trussel fra KKP enn det var fra Sovjetunionen. Mindre ved at KKP ideologisk sett er dypt illiberale, men stort sett selvsentrerte og defensive. Samtidig har de både flere muligheter til å påvirke og mektigere allierte innad i demokratiene.

I flere av sakene nevnt over så man eiere i NBA, Blizzard og Arsenal som tok avstand fra uttalelser som fra et liberalt standpunkt var fullstendig legitime. Man så den samme tendensen etter normaliseringen av bilaterale forholdet mellom Norge og Kina, der mer eller mindre et samlet næringsliv uttrykte stor glede over normaliseringen, tilsynelatende uten noen kvaler for både viktige samfunnsmessige verdier som konflikten dreide seg om, eller sakens egentlige hovedperson, Liu Xiaobo, som ett år etterpå døde i fengslet. Det er fullt mulig å mene at det var nødvendig og viktig med et kompromiss (i den grad felleserklæringen kan kalles det) og en løsning, men gitt sakens kontekst så fremstår det litt urovekkende å referere til normaliseringen som fantastisk. KKP har dog «rigget» spillet på den måten: hvis en næringslivsleder for eksempel gir uttrykk for at vedkommende syntes det var galt at Liu satt fengslet, vil han eller hun samtidig gjøre det umulig å tjene penger i Kina.

En annen bekymringsverdig trend i denne konteksten er økonomisk strukturelt. Branko Milanovic viser i sin bok *Global Inequality: A New Approach for the Age of Globalization* (2016) at de store vinnerne av globalisering er de økonomiske elitene i den vestlige verden, og fremvoksende økonomier (som Kina). I tillegg til en økende økonomisk ulikhet internt i de fleste land. Det er altså en del felles interesser mellom KKP og økonomiske eliter i Vesten. Kombinasjonen av økende økonomiske ulikheter,

sivile- og politiske rettigheter på tilbakegang, og en supermakt som utvikler og eksporterer høyteknologiske overvåknings- og kontrollmekanismer (Yan, 2020) kan potensielt være svært skadelig for demokratiske verdier verden over. Segal (2018) skriver dette om KKP's overvåkningssystemer

In an even more Orwellian move, authorities have rolled out a sophisticated surveillance system based on a vast array of cameras and sensors, aided by facial and voice recognition software and artificial intelligence. The tool has been deployed most extensively in Xinjiang Province, in an effort to track the Muslim Uighur population there, but the government is working to scale it up nationwide. (s.12)

Oriana Mastro (2019, s.39) skriver om Kinas «akilleshæl»: «China has an Achilles' heel: its leaders have failed to articulate a vision of global dominance that is beneficial for any country but China. That is why, unlike the United States, it prefers to work with weak partners that can be easily controlled.» En mulig implikasjon av ny teknologi og overvåkningsmekanismer som potensielt kan være svært effektive, er at angrepsvinkelen til Mastro kan være gal. Hva om spørsmålet heller er om KKP kan utvikle en global visjon som er fristende for økonomiske og politiske eliter i verden, mer enn land? Kina under Mao, som på ingen måte hadde de ressursene nåværende Kina har, støttet opprørsstyrker i for eksempel Zimbabwe, Sør-Afrika, Indonesia, Kambodsja og Vietnam for å nevne noen (Lovell, 2019). I nåværende Kina reiser Xi til Davos og World Economic Forum (Barkin & Piper, 2017). I et ekko fra både 1984 og *Animal Farm*, har KKP utviklet både høyteknologiske overvåknings- og kontrollsystemer og tatt steget fra å støtte revolusjonære verden over til å fremstå som de globale elitenes redningsmenn i Davos.

3.3.5 Folkeretten

Det er sannsynlig at en verden med mer kinesisk makt vil være en verden som er mindre regelbundet. KKP er en eksplisitt motstander av rettsstatsprinsipper, som dette sitatet av Xi Jinping viser: «We must never follow the path of Western 'constitutionalism,' 'separation of powers,' or 'judicial independence'» (Gao, 2019). Det er grunn til å være skeptisk til i hvilken grad et regime som nekter å la seg begrense av sine egne lover innenlandsk vil la seg begrense i særlig grad av internasjonal rett. Verden har som kjent ingen politimenn, så folkeretten

holdes i stor grad oppe av idealer. Selv stater som praktiserer rettsstatsprinsipper, og har befolkninger som tror på dem, ignorerer folkeretten til tider. Å forvente at illiberale stater skal respektere folkeretten hvis de er mektige nok til å ignorere den er optimistisk.

3.3.6 Frihandel og gjensidig økonomisk avhengighet

Jackson og Sørensen (2013, s.106) oppsummerer den liberale ideen om gjensidig økonomisk avhengighet på denne måten: «Basically these liberals argue that a high division of labour in the international economy increases interdependence between states, and that discourages and reduces violent conflict between states.» Det er grunnleggende sett to problemer med dette når det gjelder Kina. For det første, størrelse. Gjensidig avhengighet avhenger av at partene er nogenlunde samme størrelse. Når det gjelder Kina og de aller fleste andre land i verden er det i økende grad avhengighet, men den er ikke gjensidig. Kina er avhengig av verdensøkonomien, men hvert enkelt land er mer avhengig av Kina enn motsatt. Det gir Kina betydelig makt til å «splitte og herske.» Det andre problemet er Kinas styresett. Frihandel er avhengig av et skille mellom økonomi og politikk. Kina bruker ofte handel som et maktmiddel, og det er svært uklare skiller mellom KKP og næringslivet i Kina. Disse aspektene vil diskuteres nærmere i neste kapittel.

3.3.7 Mulige konsekvenser for Norge

Kina er ikke på noe åpent korstog mot den liberale verdensorden eller liberale verdier generelt for øyeblikket. Per dags dato er Russland den mest aggressive illiberale kraften i verden, men Kina er den største trusselen mot liberalisme på lengre sikt. Her, som med mye annet når det gjelder Kina, handler det om størrelse, som Larry Diamond (2019, s.124) skriver: «In the long run, the greatest external threats to global democracy are the ambitions of a rising China, not the resentment of a falling Russia. China's global reach and power will increasingly and inevitably dwarf Russia's.» Russland, som alle skadete dyr presset inn i et hjørne, reagerer med å flekke tenner og glefse. Den liberale verdensorden har derimot vært gunstig for Kina, og KKP vil ikke ha noe hastverk med å kvitte seg med den. Det er derimot svært tvilsomt at et regime som insisterer på absolutt makt hjemme vil være noen langsiktig forsvarer av multilateralisme. Det er svært tvilsomt at et regime som er en eksplisitt motstander av rettsstatsprinsipper hjemme vil være en langsiktig forsvarer av folkeretten. Kina er mest sannsynlig en gjøkunge i det liberale reiret.

Det er vanskelig å se for seg at den liberale verdensorden kan overleve på sikt med en illiberal supermakt som en av hovedaktørene. Spesielt når den andre storvokste, men nominelt liberale, gutten på løkka blir sur og tar med seg ballen hjem når han møter motstand. Den daværende kinesiske utenriksministeren Yang Jiechi fortalte sørøst-asiatiske ledere i 2010 at «China is a big country and other countries are small countries, and that's just a fact» (Callahan, 2018, s.16). Yang har for det første helt rett, og for det andre har vi egentlig liten grunn til å anta noe annet enn at dette vil i økende grad være holdningen til KKP.

De fleste byggverk vil vakle og potensielt rase hvis du hakker løs på fundamentet, og fundamentet til den liberale verdensorden er liberale demokratier. Man kan ha en liberal orden, men den vil ikke være global. Man kan ha en global orden, men den vil ikke være liberal. For den liberale delen av de bestandige trekkene i norsk sikkerhetspolitikk er det vanskelig å være optimistisk med tanke på Kinas fremvekst. Folkeretten og den globale orden er Norges sikkerhetsnett. Det er et sikkerhetsnett som ikke er særlig fristende å teste. På en måte endrer det ikke så veldig mye for Norge. Tamnes definerer norsk sikkerhetspolitikk i artikkelen som dette kapitlet tok utgangspunkt i som småstats*realisme*, ikke småstats*liberalisme*.

3.4 Konklusjoner

3.4.1 Bipolaritet er gode nyheter for verden og Norge

For å ta det først, så har selvfølgelig Norge som resten av verden en interesse av at to atommakter ikke går til krig. Fra et realistisk perspektiv er en bipolar struktur gode nyheter for sjansen for fred og stabilitet, sammenlignet med et multipolart alternativ. Graham Allison argumenterer i sin bok *Destined for War: Can America and China Escape the Thucydides's Trap* (2018) for en ganske stor fare for krig mellom USA og Kina. Dette gjør han basert på seksten tilfeller de siste fem hundre årene der en stormakts vekst har utfordret posisjonen til en dominant stat (Harvard KennedySchool, 2020). I de seksten tilfellene endte tolv med krig. Dette leder Allison (2018, s.6) til å konkludere med at USA og Kina er på kollisjonskurs mot krig. Tunsjø (2018, s.9) påpeker at det tilfellet blant Allison seksten tilfeller som tok plass under bipolaritet, den kalde krigen mellom USA og Sovjetunionen, ikke ledet til krig. Siden dette kapitlet har prøvd å forstå utviklingen fra både en realisme- og liberalisme-vinkel, kan man observere at to av de resterende tre ikke-krig utfallene blant de seksten har vært tilfeller

med kun liberale stater. Disse to tilfellene var USA mot det dominerende Storbritannia i starten av det tjuende århundret, og Tyskland mot Storbritannia og Frankrike om politisk innflytelse i Europa etter samlingen av Vest- og Øst- Tyskland. Av de seksten maktskiftene og mislykkede maktskiftene i Allison's oversikt, har tre av fire ikke-krig utfall tatt plass enten i en bipolar struktur eller mellom liberale stater. Det fjerde fredelige tilfellet var mellom Portugal og Spania på slutten av det femtende århundret.

Hadde vestlige forhåpninger om den liberaliserende effekten av integrering i den liberale verdensorden og økonomisk vekst slått til, ville man nå befunnet seg i det teoretisk mest godartete scenarioet: et mer liberalt Kina i en bipolar struktur. Det var kanskje alltid mer et tilfelle av ønsketenkning enn et realistisk scenario, men tanken i seg selv gir mening. Ellers er det bare å be til alle reelle og imaginære guder om at Washington og Beijing holder hodet kaldt.

3.4.2 En dobbel svekkelse for Norge

Norge får i et sikkerhetspolitisk perspektiv en dobbel kilevink som en indirekte effekt av Kina som supermakt. USA og Europa deler ikke lenger den samme primære tradisjonelle trusselen, og i motsetning til i den unipolare perioden må USA i økende grad prioritere. Samtidig har Europa en langsiktig interesse i at USA holder Kina tilbake i Asia. Et Kina som i større grad er fri til å blande seg inn militært rundt omkring i verden er sannsynligvis ikke godt nytt for Europa eller Norge. USA, trygt forankret som regional hegemon, har kunnet blande seg inn militært i resten av verden. For norsk og europeisk sikkerhet har dette vært gunstig. I land som ikke har vært amerikanske allierte eller deler liberale verdier, er synet ofte annerledes.

I tillegg til det strukturelle er det spørsmålsteget ved stabiliteten i USA om dagen og hvorvidt det vil kunne påvirke sikkerhetssamarbeidet. Dette er en tekst om Kina, så jeg vil ikke forfølge det noe nærmere. I introduksjonskapitlet skrev jeg at Kina ikke er Sovjetunionen. Det er også grunner til å spørre seg hvorvidt USA fortsatt er USA som man kjenner det på godt og vondt.

Den globale orden og folkeretten som sikkerhetsnett for Norge ser dårligere vedlikeholdt ut enn på lenge med liberale verdier i en global motvind, en illiberal supermakt i Kina og økende rivalisering mellom supermaktene.

Begge pilarene for norsk sikkerhetspolitikk svekkes av Kinas fremvekst. Litt perspektiv kan man likevel ha. Man kommer fra en periode som har vært ekstraordinært trygt for Norge, både når det gjelder fordelingen av makt og fra et ideologisk perspektiv. Disse to tingene henger jo naturlig nok også sammen. Med en litt lengre tidshorisont kan man se på en retur til bipolaritet også som en slags retur til sikkerhetspolitisk normalitet.

3.4.3 Mindre plass for ideologiske hensyn

I 1992 uttalte Bill Clinton at «in a world where freedom, not tyranny, is on the march, the cynical calculus of pure power politics simply does not compute. It is ill-suited to a new era» (Clinton, sitert i Mearsheimer, 2014, s.23). I 2020 er man i den motsatte situasjonen.

Trendene fra dette kapitlet betyr sannsynligvis at det er mindre plass for de mer idealistiske delene av norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk, og at sikkerhetspolitiske hensyn vil ta mer plass i en mer usikker verden. Maktforskyvningen og det nåværende eksentriske regimet i Washington skaper en økt usikkerhet rundt sikkerhetsgarantien fra USA, noe som alt annet likt betyr at et godt forhold til både USA og Russland blir viktigere. Norske myndigheter satt en stopper for Huaweis involvering i utbyggingen av det nye 5G-nettet. Sikkerhetspolitiske hensyn trumfet økonomiske hensyn. I en kontekst av klare tegn på russiske angrep på demokratiske prosesser i den vestlige verden, valgte Erna Solberg å gratulere Vladimir Putin med «valgseier» i 2018 (Aale, 2018). Sikkerhetspolitiske hensyn trumfet ideologiske hensyn.

I dette kapitlet har vi sett på Kinas påvirkning av fundamentene for norsk sikkerhetspolitikk. Verden er i endring, og det er små staters lott i livet å være relativt maktesløse overfor de større kreftene som er i spill. Kina kan gjøre rev i havet om til øyer, Norge må stort sett navigere mellom revene. I neste kapittel som omhandler utfordringene i det bilaterale forholdet har man derimot mer kontroll over egen skjebne.

4 Sikkerhetspolitiske utfordringer i det bilaterale forholdet – tre caser

4.1 Introduksjon

4.1.1 Økonomisk press, kritisk infrastruktur og politisk påvirkning

Kina, som vi så i kapittel 3, forandrer verden. Dette kapitlet vil fokusere på hvordan Kina kan forandre Norge. Det tar utgangspunkt i en tidligere konklusjon om at Kina, så lenge de ikke har oppnådd sine mål nærmere hjemme, ikke utgjør en direkte trussel i tradisjonell forstand mot Norge. Det vil si at man må vende blikket mot ikke-militære virkemidler Kina har brukt, kan bruke, og true med å bruke for å legge press på Norge. Disse virkemidlene kan selvfølgelig også brukes i kombinasjon med militært press. Ett av Norges sikkerhetspolitiske mål som ble sitert i kapittel 1 er: «Å ivareta norsk suverenitet, norske rettigheter, interesser og verdier og beskytte norsk handlefrihet overfor politisk, militært og annet press» (UD, 2009, s.90). Svakheter overfor ulike former for press vil naturlig nok også lekke ut i andre sikkerhetspolitiske mål.

Kapitlet fokuserer på tre ulike caser i det bilaterale forholdet, som også er tre ulike mekanismer for Kina til å påvirke Norge: Kinas bruk av økonomiske virkemidler, debatten rundt Huawei og kontroll over kritisk infrastruktur, og kinesisk politisk påvirkning. Empirien vil til dels komme fra det bilaterale forholdet, og til dels fra erfaringene fra andre land. Kina har lange tradisjoner for bruk av lignende typer virkemidler, ifølge Henry Kissinger (2012):

The Great Wall, so prominent in Western iconography of China, was a reflection of this basic vulnerability, though rarely a successful solution to it. Instead, Chinese statesmen relied on a rich array of diplomatic and economic instruments to draw potentially hostile foreigners into relationships the Chinese could manage. The highest aspiration was less to conquer (though China occasionally mounted major military campaigns) than to deter invasion and prevent the formation of barbarian coalitions. (s.20)

Før jeg går videre til de tre konkrete casene, vil jeg i innledningen svinge innom tre aspekter. For de første vil jeg si noe om hva som vil være kilder for utfordringer i det bilaterale forholdet. For det andre er det naturlig å spørre seg hva Kina ønsker å oppnå i møte med Norge. For det tredje vil jeg notere meg den tiltagende trenden av det som oppfattes som omfattende innblanding fra Kina i demokratiers indre anliggender.

4.1.2 Kilde for utfordringer I: Supermaktrivalisering og sammenvevde økonomier

Den nye bipolare strukturen og den tiltagende supermaktrivaliseringen mellom USA og Kina vil trekke i Norge fra to sider. Økonomiske incentiver trekker Norge mot Kina, mens sikkerhetspolitiske hensyn gjør at dette må avveies mot forholdet til USA. Dette er en sannhet med visse modifikasjoner. I 2019 sto Kina for 5,3% av fastlandseksporten av varer fra Norge, mens USA sto for 7,4% (SSB, 2020). Dragingen mot Kina handler altså til en viss grad om det fremtidige potensialet i handel med Kina.

Fra realisme-delen av forrige kapittel kan man hente to dårlige og en god nyhet. Den første dårlige nyheten er at Kina foreløpig så vidt er i samme supermakt-kategori som USA, og man kan forvente at konkurransen mellom de vil tilta etter hvert som deres makt konvergerer. Det er med andre ord teoretisk sett, og empirisk sett de siste årene, lite som tyder på at rivaliseringen mellom Kina og USA vil avta utover 2020-årene og fremover. Den andre dårlige nyheten er at overgangen fra et unipolart til et bipolar system gjør verden mer utrygg for Norge generelt, noe som alt annet likt vil føre til at sikkerhetsmessige hensyn vil ta større plass. En unipolar verden med et USA som dominerende stat gjorde at Norge kunne forfølge en i større grad liberal politikk med alle de gevinstene det førte med seg.

Striden rundt Huawei, som jeg kommer tilbake til, var første smakebit på disse sannsynlige trendene. I en unipolar verden bygde Huawei ut 4G-nettet i Norge i 2009. Når avgjørelsen om 5G-nettet skulle tas i 2019, i en bipolar struktur, opplevde Norge adskillig større press fra USA. Huawei i 2019 var det billigste alternativet og så vidt jeg har forstått også i teknologisk toppklasse. Det vil si at en ren økonomisk logikk, som man forbinder med liberal politikk, sannsynligvis ville betydd et Huawei 5G-nettverk. Under press fra USA og i en generelt mer utrygg verden trumfet sikkerhet økonomi, i tråd med realismens grunnideer.

Den gode nyheten er at Norge befinner seg lengre unna den nye bipolare verdens geopolitiske tyngdepunkt enn man gjorde under den forrige bipolare perioden. Det vil sannsynligvis føre til at polariseringen mellom supermaktene vil merkes mindre. Norges relative irrelevans i det «store bildet» vil gjøre det lettere å manøvrere mellom supermaktene, og gjøre handlingsrommet større.

En annen strukturell og kompliserende faktor er den unipolare periodens avkom, verdens økonomiske sammenveving. Som Henry Farrell og Abraham Newman skriver i deres artikkel *Chained to Globalization: Why It's Too Late to Decouple* (2020):

In some ways, chained globalization makes the Cold War seem simple. The economies of the Western and Soviet camps shared few points of contact and thus offered few opportunities for economic coercion. The situation today is far messier. The world's powers are enmeshed in financial, trade and information networks that they do not fully understand, raising the risk of blunders that could set off dangerous conflicts. (s. 71)

En av de viktigste forskjellene mellom det nye og det gamle bipolare systemet er at det er mindre klare skiller mellom supermaktene, og mellom supermaktene og motpartens allierte. Rivaliseringen mellom supermaktene vil drive de vekk fra hverandre, men i hvor stor grad det er ønskelig og mulig er usikkert. En illiberal supermakt som er til de grader til stede i Norge er en helt ny situasjon.

Verden befinner seg i helt i startfasen etter en strukturell endring. Det er således ikke rart at den nye bipolare verden fremstår som mer forvirrende sammenlignet med den «satte» varianten av den kalde krigen. En strukturell endring er en revolusjon, og revolusjoner er forvirrende for alle involverte.

4.1.3 Kilde for utfordringer II: KKP's totalitære instinkter og systemkollisjon

Kina og Norge har to vidt forskjellige politiske systemer. Det gjelder både hvordan de fungerer og verdiene de bygger på. Kinas halvveis omfavneelse av markeder og frihandelsretorikk endrer ikke dette helt elementære faktumet. Det har vært hovedkilden for turbulens i forholdet mellom Kina og Norge i perioden 2010 til 2020, og med Kinas

autoritære dreining under Xi kommer det ikke til å bli enklere. Det skaper verdikonflikter, men det skaper også sikkerhetspolitiske problemer.

Det helt grunnleggende man må vite om det kinesiske regimet er at KKP er overalt. Som Stein Ringen (2018) skriver:

Partistaten er altomfattende. Det finnes ingen autonome motvirkende krefter – intet embetsverk, uavhengig næringsliv eller sivilsamfunn i ordets rette forstand. Kineserne har mange friheter når det gjelder å leve og oppføre seg som de vil, men de har ingen frihet til sosial organisering. Det som fins av ikke-statlige aktører og institusjoner, er bundet til en storslagen korporativ pakt, hvor partistaten bestemmer og holder stramt i tøylene. (s.71)

Dette gjelder når et norsk-kinesisk handelskammer arrangerer en demonstrasjon utenfor Stortinget, dette gjelder Huawei og andre kinesiske selskaper i Norge, kinesiske studentorganisasjoner, Konfutse-institutter og lignende. Jeg kommer tilbake til de ulike aspektene av dette i løpet av kapitlet. Man har nesten alltid med kommunistpartiet å gjøre, noe som gjør det meste mer komplisert.

Måten de to forskjellige systemene opererer på er til tider ikke helt kompatible. Trenden siden 1980-tallet i den vestlige verden har vært mot såkalt neoliberalisme, et system som ifølge Fahnbulleh (2020, s.38) er bygget på «faith in free markets, deregulation, and small government.» Trenden har vært mot å flytte en lang rekke saker lengre unna politisk styring. Disse liberale måtene å gjøre ting på møter problemer når man har med en stat som Kina å gjøre. Der den vestlig verden har generelt sett fokusert på å flytte saker ut av politikken, dreier det kinesiske systemet seg om politisk styring av stort sett alle aspekter. Når Norge tenker at for eksempel idrett vil være en fin apolitisk arena for å bygge bånd mellom landene, tropper kinesiske ledere opp på biblioteket på Meråker og vil fjerne bøker (NTB, 2019b). Det var i og for seg en fillesak, men illustrerer en grunnleggende forskjell i både verdier og system.

Forskjellene i åpenheten av de politiske systemene, ved siden av et asymmetrisk maktforhold, fører også til at Kina har rikelig av muligheter til å påvirke Norge, mens Norge har minimalt med muligheter til å påvirke Kina. Walker (2018) skriver:

Beijing and Moscow have found ways to insulate their own systems from external political and cultural influences. Meanwhile, within the democracies China and Russia are able freely to use their media outlets, educational and cultural initiatives, think-tank and policy-outreach programs, and other forms of engagement to influence the public conversation for their own purposes. (s.11)

Det er en enveiskjørt gate. Ved neste statsbesøk til Beijing kan norske myndigheter prøve å arrangere en demonstrasjon på Tiananmen-plassen og se hva som skjer.

4.1.4 Hva vil Kina?

Mercator Institute for China Studies (Merics) rapport om kinesisk politisk innflytelse i Europa fra 2018, *Authoritarian Advance: Responding to China's Growing Political Influence in Europe* (Benner, Gaspers, Ohlberg, Poggetti & Shi-Kupfer, 2018, s.10), lister opp det de oppfatter som Kinas mål med innflytelsen i Europa.

For det første er kinesisk påvirkning rettet mot spesifikke saker: «The first is aimed at building support among third countries like EU member states on specific issues and policy agendas, such as gaining market economy status from the EU or recognition of territorial claims in the South China Sea.» Dette gjelder også saker som menneskerettigheter, Hong Kong, Taiwan, Tibet og Xinjiang.

Det andre målet, ifølge rapporten, er å svekke båndene mellom vestlige land: «The second related goal is to weaken Western unity, both within Europe and across the Atlantic. Beijing realized early on that dividing the US and the EU would be crucial to isolating the US, countering Western influence more broadly, and expanding its own global reach.» Med andre ord en slags «splitt og hersk»-strategi. Som vi så i kapittel 3, er det en litt mindre aggressiv variant av den russiske taktikken, men med betydelig mer tyngde.

Det tredje målet, ifølge rapporten, er i essens omdømmebygging: «The third goal is of a more systemic nature. It is geared towards creating a more positive global perception of China and presenting its political as well as economic system as a viable alternative to liberal democracies.»

Ved siden av punktene over, som gjelder Norge som et europeisk land, er Norge også en arktisk stat. Kina i Arktis ønsker tilgang til naturressurser og sjøruter, og muligens etablere en militær tilstedeværelse, ifølge Tamnes og Offerdal (2014, s. 175). Finske Tero Vauraste, leder for Arktisk økonomisk råd, legger til forskning på klimaendringer til listen (Bjørnstad, 2018).

På mange måter ønsker KKP samme opplegg utenlands som de har med sin egen befolkning, som Rory Medcalf (2017, s. 2), leder av National Security College ved Australian National University, skriver: «Essentially, Beijing wants from its commercial partners the same deal that it has with its own people – economic benefits in return for acquiescence on politics and security.» Man kan også se konturer av kinesisk historie, som for eksempel H. R. McMaster (2020) gjør: «Chinese leaders aim to put in place a modern-day version of the tributary system that Chinese emperors used to establish authority over vassal states. Under that system, kingdoms could trade and enjoy peace with the Chinese empire in return for submission.» Kort oppsummert forventer Beijing at andre skal tjene penger og helst hylle den kinesiske utviklingen, og i verste fall holde kjeft.

4.1.5 Et blikk i glasskulen

Til tross for kinesisk insistering på ikke-innblanding i andre staters indre anliggender, er det i stadig mindre grad slik det oppfattes i mange land. Merics (Benner et al., 2018, s.2) skriver dette om situasjonen i Europa: «China's rapidly increasing political influencing efforts in Europe and the self-confident promotion of its authoritarian ideals pose a significant challenge to liberal democracy as well as Europe's values and interests.» Som vi så i kapittel 2 foregår det ifølge PST og E-tjenesten mye på norsk jord også.

Europa, som vi så i kapittel 3, er nå en periferi og ikke det viktigste målet for Kinas politiske innflytelse. Norge er heller ikke det viktigste målet i Europa. Ingenting av det vi har sett i Norge, har man ikke sett andre steder. Man kan til en viss grad forsøke «å se inn i fremtiden» ved å se på erfaringene fra Australia, New Zealand, og Canada. Erfaringene fra disse landene er særlig interessante fordi de er relativt små, åpne og liberale demokratier i likhet med Norge. Samtidig er de rettet mot Stillehavsregionen og viktigere for Kina. I Australia hevder Clive Hamilton, professor i offentlig etikk ved Charles Sturt University i Canberra, i sin bok *Silent Invasion: Chinese Influence in Australia* (2018) at en lang rekke australske institusjoner er under innflytelse fra KKP:

I think most Australians will begin to think quite differently, as I did, when they realize that Australian institutions – from our schools, universities and professional associations to our media; from industries like mining, agriculture and tourism to strategic assets like ports and electricity grids; from our local councils and state governments to our political parties in Canberra – are being penetrated and shaped by a complex system of influence and control overseen by agencies serving the Chinese Communist Party. (s. 3)

Den new zealandske professoren i statsvitenskap og Kina-eksperten Anne-Marie Brady hevder i sin artikkel fra 2018, *New Zealand and the CCP's «Magic Weapons»* (2018), at New Zealand er et mål for en kinesisk innflytelseskampanje:

New Zealand is the target of a concerted foreign- influence campaign by the Peoples's Republic of China (PRC). The campaign aims to further the political and economic agendas of the Chinese Communist Party (CCP) by coopting local elites, securing access to strategic information and resources, and manipulating public discourse ... China's efforts not only threaten New Zealand's sovereignty, but also are undermining the integrity of the New Zealand political system and the rights of ethnic-Chinese New Zealanders to the freedom of speech, association, and religion. (s.68)

I Canada ga journalisten Jonathan Manthorpe ut boken *Claws of the Panda: Beijing's Campaign of Influence and Intimidation in Canada* (2019), der han skriver at KKP blander seg inn i Canadas indre anliggender i stor stil: «Much of this book is about how the Chinese Communist Party (ccp) is riding roughshod over Canadian values and interfering in Canadian internal affairs to a degree that sometimes amounts to a challenge to Canadians' sovereignty within their own country» (2019, s.1).

4.2 Handel som maktpolitikk – Kina som geøkonomisk aktør

4.2.1 Gråsoner

Problematikken i gråsonene mellom økonomi og sikkerhet har blitt mer aktuell etter hvert som det unipolare perioden gikk mot slutten og ble erstattet med et bipolar system. Kinas vekst fra stormakt til supermakt har skjedd parallelt med, og bidratt til, en tilbakegang for liberale ideer og tanken om å holde økonomi og politikk så adskilt som mulig. Den siste utgaven av East Asia Forum Quarterly (EAFQ) i 2019, et Australia-basert tidsskrift om økonomi, politikk og offentlig administrasjon i Øst-Asia og Stillehavet, omhandlet spenningene mellom økonomi og sikkerhet. I introduksjonen til utgaven skriver redaktøren at: «The idea that countries can pursue prosperity and security as separate streams of national interest has passed. Economics and security have always been enmeshed, although we assumed otherwise. The nature of the relationship between the two is changing fast» (deBrouwer, 2019, s.2).

På andre siden av kloden, i Norge, ble nummer 1 av tidsskriftet Internasjonal Politikk i 2020 dedikert til samme tema, men med et spesifikt fokus på kinesiske investeringer i Norden. Bjørnar Sverdrup-Thygeson og Ulf Sverdrup skriver i introduksjonen til temautgaven, *Introduksjon: Når geøkonomi møter den nordiske modellen* (2020, s.32), at Kinas fremvekst har ført til et nytt dilemma: «Hvordan forholder man seg til en autoritær, men investeringsvillig, økonomisk stormakt man ikke har sikkerhetspolitisk samarbeid med?»

4.2.2 Geoøkonomi og Kina

Robert D. Blackwill og Jennifer M. Harris åpner sin bok, *War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft* (2016), med en observasjon om at USA, til tross for å være verdens største økonomi, har glemt hvordan man bruker økonomiske instrumenter for å nå geopolitiske mål, som de kaller «geoeconomics.» Dette er riktignok diskutabelt. De følger opp med en observasjon, som er relevant for denne oppgavens fokus, nemlig at andre mektige stater ikke har glemt disse utenrikspolitiske teknikkene: «To compound matters, as economic techniques of statecraft have become a lost art in the United States, the rest of the world has moved in the opposite direction. Russia, China, and others now routinely look to

geo-economics means, often as first resort, and often to undermine American power and influence» (Blackwill & Harris, 2016, s.1).

Blackwill og Harris (2016, s.20) definerer «geo-economics» som: «The use of economic instruments to promote and defend national interests, and to produce beneficial geopolitical results; and the effects of other nations' economic actions on a country's geopolitical goals.»

De lister opp sju økonomiske virkemidler som er velegnet til geopolitisk bruk:

Handelspolitikk, investeringspolitikk, økonomiske og finansielle sanksjoner, cyber, utviklingshjelp/nødhjelp, finans- og pengepolitikk og energi/råvarer (Blackwill & Harris, 2016, s.49).

Hvorvidt et land effektivt kan bruke geo-økonomiske virkemidler kommer an på ulike aspekter ved landet selv, i likhet med andre utenrikspolitiske og militære virkemidler. Blackwill og Harris (2016, s.87-92) identifiserer fire ulike aspekter ved stater som avgjør hvor velfungerende denne typen teknikker kan anvendes:

- Evne til å kontrollere utgående investeringer
- Ulike aspekter ved et lands innenrikse marked (størrelse; grad av kontroll over eget marked; asymmetriske økonomiske styrkeforhold; forventninger om fremtidig vekst).
- Innflytelse over råvarer og energi.
- Hvor sentralt et land er for det globale finansielle systemet.

Kina beskrives av Blackwill og Harris (2016, s.93) som verdensledende innenfor bruk av geo-økonomiske virkemidler og de påpeker at ingen regimer i verdenshistorien har kontrollert så mye velstand som KKP. Som aspektene over forteller oss handler geo-økonomi om både ren størrelse og i hvilken grad en stat kan kanalisere makten. «Power is nothing without control», for å sitere dekkprodusenten Pirelli. Det er ikke plass i denne teksten til en full gjennomgang av alle aspekter, men jeg vil gi noen eksempler på hvordan Kina både kan bruke slike virkemidler på andre måter enn liberale stater og at de rutinemessig benytter seg av dem.

Når det gjelder evne til å kontrollere utgående investeringer, så skriver Blackwill og Harris (2016, s.88): «The fact that, for example, Moscow, Riyadh, or Beijing can reroute substantial sums in investments if a country makes a choice at odds with the major power's national security interests can confer leverage long after the investment is made.» Stein Ringen (2018) gir oss et eksempel på denne kontrollen:

Selv om det er mye privat kapitalisme i Kina, er kapital, både real- og finanskapital, i overveldende grad eid eller kontrollert av staten. Da David Cameron dro til Kina i 2013 for å be om kinesisk investering i britisk atomenergi og høyhastighetstog, var det til den kinesiske staten han henvendte seg til, og da svaret om at investeringene var tilgjengelige, kom, var det den kinesiske staten som svarte, da statsminister Li Keqiang gjengjeldte besøket i 2014. (s.37-38)

Blackwill and Harris (2016) gir oss et annet eksempel:

And when Brazilian president Dilma Rousseff arrived in Beijing on her first state visit to China in April 2011, Chinese president Hu Jintao, aiming to strengthen diplomatic ties with Brazil, greeted her with an order for thirty Brazilian Embraer planes plus five options, executed via three different Chinese state-owned airlines. (s.41)

Når det gjelder ulike aspekter ved Kinas indre marked, tar Blackwill og Harris (2016) opp fire faktorer som gjør at Kina kan omsette sitt innenrikske marked i geoøkonomisk makt:

First, Beijing exercises case-by-case discretion over access to its domestic market; second, China has the ability to redirect its domestic appetite to make a geopolitical point; third, either in fact or in perception, there is a consensus that its domestic market is too large for other nations to ignore; and finally, its growth trajectory is such that other countries see rising future costs to upsetting Beijing today. (s.149)

Det er ikke kun autoritære stater som søker innflytelse gjennom økonomiske virkemidler, men de kan gjøre det på andre måter enn det som er praktisk mulig i liberale demokratier. Det er et mye mer uklart skille mellom den kinesiske (parti-)staten og kinesiske næringsliv enn i mindre autoritære land, som eksemplene over forteller oss. Cameron henvendte seg til den kinesiske staten på jakt etter investeringer, ikke kinesisk næringsliv. Kinesisk flyselskaper kjøper fly fra de staten ønsker og når staten ønsker det. KKP har heller ingen rettsstat som står i veien om de ønsker å straffe land. I en disputt med Filippinene i Sør-Kina-havet i 2012 fant Kina plutselig insekter i 150 containere med bananer fra Filippinene (Higgins, 2012). Da Kina var misfornøyd med at Sør-Korea skulle installere det amerikanske missilforsvarssystemet

THAAD, ble nitti supermarkeder eid av det sør-koreanske firmaet Lotte stengt på grunn av manglende brannsikring (Kim & Jourdan, 2017). En manglende rettsstat utnyttet også på ikke-økonomiske måter. Da Canadas arresterte Huawei-direktøren Meng Wanzhou på grunn av en arrestordre fra USA, arresterte Kina to canadiere, noe som ifølge BBC er «widely viewed as «hostage diplomacy»» (Murphy, 2019).

Det at man ikke kan skille mellom kinesiske selskaper og kinesiske staten gjør at det blir vanskeligere å skille mellom handelspolitiske og sikkerhetspolitiske spørsmål. Det blir ytterligere komplisert av at Kina pleier å linke økonomiske og politiske saker, deriblant sikkerhetspolitiske, som med Filippinene og Sør-Korea i avsnittet over. Blackwill og Harris (2016, s.4) ramser opp eksempler på at Kina bruke økonomiske virkemidler for å oppnå strategiske objektiver:

China curtails the import of Japanese autos to signal its disapproval of Japan's security policies. It lets Philippines bananas rot on China's wharfs because Manila opposes Chinese policies in the South China Sea. It rewards Taiwanese companies that march to Beijing's cadence, and punishes those that do not. It promises trade and business with South Korea in exchange for Seoul rejecting a U.S. bid to deploy Terminal High-Altitude Area Defense (THAAD) missile defense system. It reduces economic benefits to European governments that host the Dalai Lama. (s.4)

Merics sin rapport *China's Emergence as a Global Security Actor : Strategies for Europe* (Huotari et al, 2017) noterer seg også en økende tendens til økonomisk utpressing:

The Chinese government has also demonstrated a greater willingness and capacity to use economic channels to coerce foreign governments. This has included restrictions on Taiwan-bound tourism from the Chinese mainland following Tsai Ing-wen's questioning of the One China Policy (2016), import tariffs on Mongolian products following a Dalai Lama visit (2016) and a forced shut-down of South Korean company outlets in China and a boycott of South Korean goods and tourism in response to the deployment of the US THAAD missile defense system (2017). Countries like Mongolia and Norway that were sanctioned and then tried to normalize relations had to produce official statements that acknowledged a broadly defined set of Chinese national interests. (s.74)

Alt dette, i tillegg til Norges forhold til USA, gjør at den tradisjonelle norske tankemåten der man ser på handelspolitikk som en sak og utenriks- og sikkerhetspolitikk som en annen sak blir problematisk. Det er også konklusjonen til Sverdrup-Thygeson og Mathi (2020, s.89) i deres artikkel om kinesiske investeringer i Norge: «I sum har dermed den norske antagelsen om at en frihandelsavtale er et økonomisk henseende uten bredere sikkerhetspolitisk relevans, kommet under stadig sterkere press.»

4.2.3 Økonomisk press mot Norge

Kinas økonomiske press mot Norge etter nobelprisutdelingen i 2010 blir av mange sett på som et viktig tilfelle av kinesisk bruk av geøkonomiske virkemidler i Europa. Norge blir nevnt i åpningsavsnittet til Merics-rapporten *Authoritarian Advance* (Benner et al., 2018):

China is expanding its political influence in Europe. Investments into infrastructure in Europe's east and south, the insertion of Chinese Communist Party (CCP) propaganda in German and French newspapers, and the normalization of trade relations with Norway in return for the latter dropping its high-level support for Chinese human rights activists are only some of the most visible examples of Chinese political influencing efforts in Europe. (s.5)

Blackwill og Harris (2016) går rett til Norge når de løfter blikket fra Kinas bruk av geøkonomiske virkemidler i Øst-Asia, i tillegg til at de slurvete nok virker til å tro at Stortinget deler ut nobelprisen:

The cases outlined in Chapter 4 focus only on China's use of geoeconomic tools in its region, but the phenomenon stretches beyond Asia. Since the Norwegian parliament awarded Chinese dissident Liu Xiaobo the Nobel Peace Prize in 2010, Beijing has frozen relations with Oslo, dealt a serious blow to Norway's share of the Chinese salmon market, and abandoned talks on bilateral free trade agreement. (s. 128)

Sanksjonene mot Norge lekket også ut i andre sikkerhetspolitiske mål. Da Kina blankt avviste Voldgiftsdomstolen i Haag sin kjennelse i konflikten mellom Kina og Filippinene i Sør-Kinahavet (Senel, 2016), var Norge en av få vestlige land som valgte å avstå fra å kommentere det

(Asia Maritime Transparency Initiative, 2016). På det tidspunktet var Norge allerede under sanksjoner fra Kina, og var stille til tross for det sikkerhetspolitiske målet om «å bidra til fred, stabilitet og videre utvikling av en FN-ledet internasjonal rettsorden» (UD, 2009, s. 90). Samtidig observerte Merics (Huotari et al., 2017) hvordan landene i Europa som var mest involvert i Silkeveiprojektet bidro til å vanne ut EUs respons:

Beijing uses economic levers to influence foreign governments' policy positions on what it considers its core security interests. In 2016 for instance, Beijing launched a global campaign to gain support for its position on the South China Sea arbitration outcome. Tellingly, the two EU member states most affected by «Belt and Road» investments in Europe, Hungary (Budapest-Belgrade high-speed railway) and Greece (Port of Piraeus), effectively thwarted a strong EU position on this issue. (s.74)

4.2.4 Mer bjefing enn biting

Man lider oftere i fantasien enn i virkeligheten, ifølge den romerske filosofen og statsmannen Seneca. Hva gjelder de økonomiske effektene av nobelprisstriden, virker de å ha vært heller begrenset. Bjørnar Sverdrup-Thygeson konkluderte i hans artikkel om handelsrelasjonen mellom Norge og Kina etter 2010, *The Flexible Cost of Insulting China: Trade Politics and the «Dalai Lama Effect»* (2015), med at virkningen var begrenset: «Nevertheless, the overall impression is one of trade continuing relatively undisturbed for the majority of the trading parties, even under less supportive political conditions» (2015, s.118). I 2020 skriver Sverdrup-Thygeson og Mathy (2020, s.83) i deres artikkel om kinesiske investeringer i Norge at: «Ringvirkningene av det stormfulle politiske og diplomatiske forholdet er vanskelig å anslå på bakgrunn av et så vidt lite antall caser, men gitt at investeringsflyten ikke har skilt seg overveldende fra den bredere nordiske trenden, later virkningen til å ha vært begrenset.» Sverdrup-Thygeson og Mathy skriver også at et «forventet investeringsrush» etter normaliseringen av det bilaterale forholdet ikke har manifestert seg (2020, s.83). Det er likevel kun ulike anslag, og det er godt mulig at de økonomiske effektene var større enn det de tilsynelatende virker å ha vært.

Medcalf (2017, s.4) advarer i Australia, som har betydelig mer handel med Kina enn Norge, mot at man overreagerer på økonomiske trusler: «The risk is that we over-react to any

Chinese economic threats and self-censor on issues perceived to be problematic for Beijing. Succumbing to pressure won't protect Australia from further pressure, as it will signal that such pressure works.» Det at den økonomiske smerten av å trosse KKP i Norges tilfelle har tilsynelatende vært mer imaginær enn reell, åpner også for spørsmålet om man til en viss grad har gått i denne fellen. Det er heller ikke en utfordring som vil bli mindre. Norge ønsker økt handel med Kina, noe som alt annet likt vil gi Kina mer potente økonomiske pressmidler. Kinas hang til økonomisk utpressing som vi har sett eksempler på over gjør også at Norge ikke kan ha noen illusjoner i møte med Kina: Enhver form for avhengighet vil med all sannsynlighet utnyttes i en disputt av ymse slag. Som nobelstriden også lærte oss, trenger det ikke en gang være noe norske myndigheter har gjort. Man kan ikke beskytte seg hundre prosent mot denne typer taktikker. All form for kontakt skaper en viss sårbarhet. Men alle land som handler med Kina bør tenke seg svært nøye om og identifisere hvor sårbarheten er størst, eller risikere et innskrenket handlingsrom.

Kinas bruk av økonomisk press blir med videre til de andre casene. For eksempel advarte Kina Tyskland om «konsekvenser» om de stengte ute Huawei fra det tyske 5G-nettet, og da blant annet for den tyske bilindustrien (Bennhold & Ewing, 2020). Man bruker altså en type økonomisk press for å potensielt få kontroll over kritisk infrastruktur, som på sikt kan være et enda mer potent pressmiddel. I tillegg er trusler mot bilindustrien i Tyskland, som oppdrettsnæringen i Norge, en effektiv måte å skape press innenfra mot regjeringer fra innflytelsesrike aktører, et aspekt man kan ta med seg i den siste casen, politisk påvirkning.

4.3 Huawei – Norge i skvis mellom økonomi og sikkerhet, Kina og USA

4.3.1 Der vi er svakest

«Sammen med blant annet Danmark, Finland og Sør-Korea er Norge et av verdens mest digitaliserte samfunn», skriver Tormod Heier (2020, s.7) i sin artikkel i *Samtiden*, *Forbereder vi oss på riktig krig?* I Heiers artikkel utforsker han hvordan en eventuell konflikt med Russland vil arte seg: «Er det sikkert at Russland angriper med stridsvogner, jagerfly og fregatter om krigen kommer? Eller vil de ramme oss der vi er svakest, i den digitale infrastrukturen som holder samfunnet i gang?» Heier tror på det siste og skriver at «samfunnssikkerhet og statssikkerhet smelter sammen og blir ett» (2020, s.5).

Kina har også mildt sagt vært i vinden når det gjelder bekymringer for sårbarheten i den digitale infrastrukturen. Debatter rundt det kinesiske telekommunikasjonsselskapet Huawei og dets potensielle rolle i utbyggingen av nye 5G-nettverk, har pågått både i Norge og store deler av resten av verden. Bekymringen dreier seg om muligheten for spionasje og i verste fall sabotasje (Bowler, 2020). I Norge ble avgjørelsen tatt sent i 2019, der både Telia og Telenor valgte svenske Ericsson (Lorentzen, 2019). Det viste seg kort tid senere at norske myndigheter hadde stilt krav om at leverandører fra land Norge ikke har sikkerhetspolitisk samarbeid med ikke kunne stå for mer enn 50 prosent av basestasjonene, dette med hjemmel i den nye sikkerhetsloven som trådte i kraft fra januar 2019 (Hopland, 2019). I sentrale europeiske land som Tyskland og Frankrike er det i skrivende stund ikke tatt noen endelig avgjørelse. Huawei-debatten er også et eksempel på et større sett av saker, kinesiske investeringer i kritisk infrastruktur. Dette gjelder for eksempel havner, lufthavner, strømnett, kraftverk og lignende.

I denne konkrete saken møtes også mange av trådene i denne teksten. Den globale rivaliseringen mellom USA og Kina har satt mange land i en skvis mellom to supermakter, spesielt amerikanske allierte. Norske myndigheter havnet i et dilemma, der økonomiske interesser havnet i konflikt med sikkerhetspolitiske interesser. Hvis man stengte ute Huawei fryktet man kinesiske reaksjoner, og at man ville møte enda en vegg i det labyrintiske forsøket på å få til en frihandelsavtale med Kina. På den andre siden truet USA med å stenge ute land som tillot Huawei å bygge 5G-nettet fra etterretningssamarbeid. Ved at denne saken kunne påvirke Norges sikkerhetspolitiske samarbeid med USA berørte det også sikkerhetspolitikken i tradisjonell forstand.

Huaweis mulige rolle i 5G-nettet ville også vært sikkerhetspolitisk problematisk i seg selv uten det amerikanske presset. Det er en utbredt skepsis til hvor reelt uavhengige Huawei er av kinesiske myndigheter. En eventuell bakdør eller «kill-switch» i nettverket ville være et enormt pressmiddel mot Norge i en potensiell konflikt med Kina av ymse art. Det ville vært et problem i normale tider, og ville vært et ytterligere potent pressmiddel i en eventuell krise. Dette kapitlet skrives i april 2020 under en pandemi, og man kan tenke seg utpressingspotensialet i kun antydningen om en potensiell «kill-switch» i en sånn situasjon. Det er et hypotetisk scenario, men handler om å unngå situasjoner analogt med at Norge meldte seg inn EUs felles innkjøpsordning for medisiner etter at det første koronatilfellet ble

registrert i Norge. Det var tre dager for sent til å bli med på kjempebestillinger av smittevernsutstyr og respiratorer (NTB, 2020). Det er ingen konkrete saker i Norge der Huawei har vært en agent for kinesiske myndigheter (i hvert fall som er offentlig kjent), men når den dagen eventuelt kom ville det vært for sent å gjøre noe med.

Resten av Huawei-delen i dette kapitlet forfølger to tråder. Huawei som en del av supermaktsrivaliseringen, og debatten om Huawei i Norge. Et lite forbehold før jeg går videre: Jeg er ingen ekspert på informasjons- og kommunikasjonsteknologi. Forutsetningen for denne delen om Huawei er at det er umulig å verifisere om teknologi er helt sikkert eller ei. Det er konklusjonen til professor Olav Lysne, som regnes som en av Norges fremste eksperter på digital sikkerhet. Dette mente også Paul Scanlan, Huaweis teknologisjef i Europa, som ifølge Teknisk Ukeblad er enig med Lysne «og bekrefter at det er umulig å verifisere at noe er helt sikkert» (Plikk, 2019). I Storbritannia kom de til en litt annen konklusjon, ifølge Financial Times: «British intelligence has concluded that it is possible to mitigate the risk from using Huawei equipment in 5G networks, in a serious blow to US efforts to persuade allies to ban the Chinese supplier from high-speed telecommunications systems» (Sevastopulo & Bond, 2019). Når skrivingen av denne teksten avsluttes er det likevel mye som tyder på at den britiske avgjørelsen skal revurderes i lys av nye sanksjoner mot Huawei fra USA, Kinas håndtering av koronapandemien og den nye kinesiske sikkerhetsloven vedrørende Hong Kong (Martin, 2020).

Diskusjonen i Norge blusset for alvor opp i 2019, men det er verdt å merke seg at debattene og bekymringene rundt Huawei egentlig ikke er nye. De har dukket opp ved ujevne mellomrom siden slutten av 2009 da Huawei fikk i oppdrag å bygge ut deler av det på det tidspunktet nye 4G-mobilnettet i Norge. Da uttrykte lederen for IKT Norge bekymring for at mobilnettet skulle bli åpnet for mulig industrispionasje (NTB, 2009). Vinteren 2010 fulgte Teknisk Ukeblad opp med en artikkel (Hamnes, 2010) der de skriver: «Huawei, i søkelyset hos etterretningstjenestene i India, USA, Storbritannia og Australia, skal altså besørge det mange vil si er den mest kritiske av all nasjonal infrastruktur – Telenors mobilnett. Skrekkszenarioet: Industrispionasje, avlytting eller fjernstopp av hele nettet.» I 2012 blusset det litt opp igjen, og journalisten i Teknisk ukeblad oppsummerte det som allerede var en kjent dynamikk, og som skulle fortsette utover tiåret (Hamnes 2012):

Da den amerikanske kongressens etterretningskomité videreførte USAs allerede veletablerte skepsis mot det kinesiske selskapet, kunne en velkjent mediedynamikk gjenta seg: Huawei-kontrakter verden over får nå ny aktualitet i sine respektive land, siden leverandøren påstås av verdens eneste gjenlevende supermakt å være en proxy for den aggressive cyberstrategien til Folkets frigjøringshær.

4.3.2 Huawei og supermaktsrivalisering

Huawei har blitt et konkret eksempel på polariseringen mellom de to supermaktene i den nye bipolare strukturen. Det er få ting som forener demokrater og republikanere i Washington om dagen, men skepsisen til Huawei er en av de få sakene der de er nogenlunde på samme linje. Under den transatlantiske sikkerhetskonferansen i Munchen i februar 2020 gjentok både forsvarsminister Esper og utenriksminister Pompeo advarslene om Huawei, og det samme gjorde Nancy Pelosi, den demokratiske lederen («speaker») i Representantenes hus. Esper advarte om konsekvenser for Nato: «If we don't understand the threat and we don't do something about it, at the end of the day it could compromise what is the most successful military alliance in history – Nato» (Peel, Warrell, & Chazan, 2020).

Fra kinesisk side har man også kjørt linjen om at debattene rundt om i verden er på grunn av amerikansk press. I oktober 2019 advarte Huaweis grunnlegger Ren Zhengfei Norge mot å la press fra USA styre valg av teknologi (Lote, 2019). Björn Alexander Düben (2020), i hans artikkel om Huawei-debatten i Tyskland, skriver at kinesisk media (som på ingen måte er uavhengige av KKP) konsekvent skylder tysk usikkerhet rundt Huawei på amerikansk press: «They have consistently attributed Germany's qualms and hesitation regarding its choice of 5G vendors to the «mounting pressure and intimidation from the United States administration» and its attempts at «defaming Huawei in a coordinated smear campaign.»» Der USA på den ene siden truer med konsekvenser for Nato, har både Frankrike (Rascouet, 2020) og Tyskland (Bennhold & Ewing, 2020) blitt advart av Kina om «konsekvenser» ved en eventuell bannlysning.

Krysspresset mellom supermaktene er naturligvis størst i Stillehavsregionen, der amerikanske allierte som Japan, Taiwan, Australia, og New Zealand har bannlyst Huawei, mens Canada heller mot nei, ifølge Bloomberg (Champion, 2019). Ikke alle amerikanske allierte i regionen

har fulgt USAs linje. Sør-Korea lanserte i april 2019 verdens første landsdekkende 5G-nettverk med Huawei-teknologi. I Europa prøver amerikanske allierte i større grad å ikke velge side ved å ikke bannlyse, men legge begrensninger på Huaweis involvering (Rosemain & Barzic, 2020).

Man skal likevel ikke stirre seg blind på supermaktsrivaliseringen rundt Huawei. Hvis vi returnerer til den tyske debatten, så er USAs posisjon kun av sekundær interesse for tyske beslutningstagere, ifølge Duben (2020):

But for the vast majority of German policymakers who have spoken out against Huawei, the position of the United States has never been more than a secondary concern. Highest on their list of concerns has been the risk of exposing the future German 5G network to large-scale espionage and data theft on behalf of corporate and political actors in China.

Debatten i Norge fokuserte også hovedsakelig på aspekter som strengt tatt handler om Kina, og ikke først og fremst om truslene fra USA. USAs kampanje mot Huawei kan uansett ha vært nyttig for Norge, i og med at det sannsynligvis er bedre for Norges del at Kina tolker Norges nei til Huawei som et resultat av amerikansk press i stedet for et resultat av manglende tillit til Kina og kinesiske selskaper.

4.3.3 Huawei i Norge

Som vi så i kapittel to trakk både Politiets sikkerhetstjeneste (PST) og Etterretningstjenesten (E-tjenesten) frem Kina, ved siden av Russland, som de største utfordringene for Norge. Ved fremleggelsen av PSTs årlige trusselvurdering vinteren 2019 advarte også PST-sjef Benedicte Bjørnland eksplisitt mot Huawei. Hun trakk fram at «man bør være svært oppmerksom på hvilke knytninger det er mellom virksomheter og myndighetene i Kina», og at Kina har en «etterrettningslov som pålegger både private virksomheter og enkeltpersoner å samarbeide med kinesiske myndigheter dersom de blir bedt om det» (Brekke & Døvik, 2019).

Huawei på sin side fikk blant annet Wikborg Rein til å gå gjennom de kinesiske lovhjemlene (Olsen, 2019), der partner og ansvarlig advokat i Wikborg Rein, Geir Sviggum, konkluderte med det motsatte av PST:

Det er vår oppfatning at de relevante hjemlene ikke inneholder forpliktelser som pålegger norske Huawei å samarbeide med kinesiske myndigheter innenfor områder som antiterrorisme, cybersikkerhet og etterretning. Selskapet er heller ikke forpliktet til å gi kinesiske myndigheter informasjon eller tilgang til produkter solgt og utplassert i Norge, eller å deaktivere slike produkter. Det kinesiske morselskapet som produsent av produkter solgt og levert til norske Huawei er heller ikke underlagt rettslige forpliktelser til å bistå med slik aktivitet.

Jeg har ingen juridisk bakgrunn og kan derfor heller ikke si noe om hvem som har rett av Bjørnland og Sviggum om det legale aspektet, men fra et statsvitenskapelig perspektiv virker det til en viss grad som en irrelevant debatt. Dette hovedsakelig av to grunner. For det første er Kina eksplisitt ikke en rettsstat. For det andre er det ikke noen alternative maktsentre i Kina å henvende seg til for Huawei, om de blir beordret av KKP til å gjøre noe de ikke ønsker å gjøre. Kina, som vi så av sitatet av Xi Jinping i kapittel 3, er eksplisitt ikke en rettsstat. Se for eksempel det såkalte «dokument 9» som advarte mot syv politiske farer, deriblant: konstitusjonalisme, sivilsamfunn, «nihilistisk» syn på historien, «universelle verdier» og promoteringen av et «vestlig syn på media» (ChinaFile, 2013). Nobelprisvinneren Liu Xiaobo døde i fengsel til tross for at den kinesiske grunnloven garanterer ytringsfrihet, som Anders Magnus (2010) skriver i sin NrK-artikkel, *11 års fengsel for å sitere grunnloven*. Den pågående konflikten mellom Kina og Sverige rundt den svensk-kinesiske bokhandleren Gui Minhai startet med at han ble bortført fra hans feriehus i Thailand av kinesiske myndigheter (Kellogg, 2018). Kinesere som trosser KKP på en eller annen måte forsvinner. Ikke bare dissidenter utenfor systemet, men i KKP. I 2018 forsvant den kinesiske presidenten av Interpol, Meng Hongwei, før det senere ble klart at han var arrestert i Kina (Wong & Rubin, 2018). Under korona-epidemien i 2020 forsvant Ren Zhiqiang, et medlem av KKP og tidligere innflytelsesrik kinesisk businessmann fordi han kalte Xi en klovn (Davidson, 2020). Som Stein Ringen (2018, s.38-39) skriver, så er det «staten som tillater private bedrifter, og entreprenører vet at de har de mulighetene de har på statens nåde.» Det gjelder Huawei som alle andre kinesiske selskaper. Huawei har ingen steder å henvende seg hvis de blir bedt om å gjøre noe de ikke vil. Ingen uavhengige domstoler, ingen uavhengig presse, ingen opposisjon, og inget sivilsamfunn. Det gjelder også enkeltpersoner som jobber for Huawei.

Norge kan ikke påvirke hvordan Kina organiserer samfunnet sitt og prinsippene de styrer etter. Men det kan skape problemer om man ikke forholder seg til at systemet er annerledes.

Så lenge KKP ikke ønsker noen begrensning på egen makt, så er det også vanskelig å behandle ulike kinesiske selskaper som kun et kinesisk selskap.

4.3.4 Stiavhengighet

Huawei-avgjørelsen kan på sikt ha vært en viktig avgjørelse for at norske myndigheter kan bevare et større handlingsrom. Craig Parson (2007) skriver dette om stiavhengighet ('path dependence'):

The abstract logic is that early contingent choices creates a pattern of relationships (and perhaps some physical location of concrete resources) that feed back unintentionally to alter constraints and incentives for later decisions. This is how I use the phrase 'path dependence': once someone takes a step down one path, he engenders commitments, expectations, and 'sunk costs' that encourage further steps in similar directions. (s.72)

Sitatet over er hentet fra Parsons bok om forklaringsmodeller i statsvitenskap, mer spesifikt om det han kaller institusjonelle forklaringer: «To build an institutionalist claim on structural unpredictability, we would first argue that structural conditions dictated a pattern of action as rational at one point. When structural conditions then change in unpredicted ways, however, people find that man-made institutions dissuade them from adjusting to altered structural incentives» (2007, s.72).

Institusjonell logikk tar sats fra et «kritisk veikryss»:

Strong institutionalist claims are especially likely to begin in periods of upheaval, when previous patterns of action are disrupted and options appear fairly open. Peoples' choices at these 'critical junctures' (or 'unsettled periods', 'epochal moments', 'context-making' eras, 'institution-building moments', 'constitutional moments', or times of 'historic commitments') may select one path from a wide range of possibilities. (s.74)

Dette er den sentrale logikken i bekymringene rundt Kina og Xis Silkeveiprojekt, at Kina lager menneskeskapte bindinger som låser inn land til Kinas vilje. For Norge, som er mindre sårbar enn de fleste land for «gjeldsfeller», var en kinesisk utbygging av kritisk infrastruktur kanskje den største foreløpige faren for å sette seg fast i et menneskeskapt nett. Mitt argument

er at i en hypotetisk fremtidig verden der Huawei bygde ut 5G-nettet i Norge, kunne denne avgjørelsen ha blitt sett på som et kritisk veikryss. I 2019 hadde Norge flere muligheter åpne. Det å la Huawei få jobben hadde vært rasjonelt på flere måter, blant annet at Huawei er billigere og i teknologisk toppklasse («rational at one point»). Den strukturelle endringen fra en unipolar til bipolar struktur gjør at alle land må revurdere mulighetene sine, og atferd som var uproblematisk i en unipolar verden er ikke nødvendigvis uproblematisk i en bipolar verden («likely to begin in periods of upheaval, when previous patterns of action are disrupted and options appear fairly open»). Men, ved en eventuell fremtidig endring, la oss si at den kinesisk-amerikanske rivaliseringen overoppheter eller at Kina blir mer aggressive internasjonalt, så ville Norge eventuelt ha vært låst av beslutningen man tok tidligere. Veikrysset ville vært et stykke bak, og handlingsrommet ville være mer begrenset enn om man hadde valgt en annen vei. Enten måtte man forlate veien man var på og gå gjennom skogen for å finne en annen og bedre vei (bygge ny telekommunikasjonsinfrastruktur, med alle de kostnadene og overgangsproblemene det ville medført), eller fortsette ned samme vei, som da er diktert av KKP («people find that man-made institutions dissuade them from adjusting to altered structural incentives»).

4.3.5 Tillit?

Huawei tilbød seg også å skrive under på en såkalt «No-spy-agreement». Ifølge visepresident for Huaweis virksomhet i Sentral-, Øst- og Nord-Europa James Chen ville Huawei «inngå en «no-spy-agreement», der vi skriver under på at Huawei aldri vil gi informasjon til noen myndigheter, heller ikke Kina» (Tomter & Svaar, 2019). Det er vanskelig å se hvorfor det skulle spille noen rolle til og fra, noe som seniorrådgiver og leder for forskningsgruppen for sikkerhet og forsvar i Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI), Karsten Friis sa: «Dette vil ikke tilfredsstillte kritikerne. Det føles fortsatt ikke trygt. Det er jo her problemet ligger. Stoler vi på Kina?» (Breian, 2019). Paul Scanlan, Huaweis teknologisjef i Europa, pekte sommeren 2019 på det samme som Friis, at hele sikkerhetsspørsmålet dreier seg om tillit (Plikk, 2019). Man kan si mye om forholdet mellom Norge og Kina, men preget av tillit er det ikke. Norge har allerede blitt utsatt for sanksjoner fra Kina på grunn av noe norske myndigheter ikke kan kontrollere uten å bryte med sentrale verdier. Kina økende selvhevdelse internasjonalt, autoritære dreining innenlands, innblanding i demokratiers indre affærer, hang til økonomisk utpressing, og økende men vage ambisjoner i Arktis gjør at tillit er mer eller mindre

fullstendig fraværende. I tillegg til at deres største rival er enn så lenge Norges klart viktigste sikkerhetspolitiske allierte.

David Shambaugh skriver i sin artikkel *China's Soft-Power Push: The Search for Respect* (2015) at Kina er klar over sitt til tider frynsete rykte og investerer store summer i å endre det:

While China economic prowess impresses much of the world, its repressive political system and mercantilist business practices tarnish its reputation. And so, in an attempt to improve perception, Beijing has mounted a major public relations offensive in recent years, investing billions of dollars around the world in a variety of efforts (s.99)

Hvordan man blir oppfattet har noe å si, og fra dette kan vi hoppe over i neste del som blant annet fokuserer på Kinas forsøk på kontrollere narrativet om seg selv i Norge.

4.4 Kina og indre påvirkning – politiske systemer på kollisjonskurs

4.4.1 Verdikollisjon

Størrelse og tyngde betyr noe, som Norge lærte da fregatten «Helge Ingstad» kolliderte med supertankeren «Sola TS» I 2018. Den verdimessige kollisjonen mellom Norge og Kina siden 2010 har forløpt på omtrent samme måte. Det er historiske eksempler på at den mindre mektige parten påvirker den større i betydelig grad. Kissinger (2012, s.22) skriver om hvordan Kina selv pleide å sosialisere erobrere: «With each generation, the conquerors would find themselves increasingly assimilated into the order they had sought to dominate.» Da Romerriket erobret Hellas var ledende romere i ettertid bekymret for den greske kulturens effekt på republikken (Waterfield, 2014, s.209). Det er lite som tyder på en slik dynamikk i forholdet mellom Norge og Kina. Ikke nødvendigvis fordi for eksempel sivile og politiske rettigheter ikke er attraktive, spør Hong Kong eller Taiwan, men fordi KKP frykter ideene.

Denne delen vil hovedsakelig fokusere på sensur og selvsensur. David Shambaugh (2015, s.104) skriver i sin allerede nevnte artikkel at både KKP's propaganda- og sensurtaktikker har gått globalt: «Thus, like its propaganda apparatus, China's censorship machine is going

global. And it appears to be having an impact.» Her også er det ikke snakk om noe sivilsamfunn som man kjenner det i Vesten: «In China, the government manipulates and manages almost all propaganda and cultural activities» (Shambaugh, 2015, s.101).

Så kan man spørre seg i hvilken grad dette er et sikkerhetspolitisk problem. For det første, som i det sikkerhetspolitiske målet sitert i starten av kapitlet, er beskyttelsen av norske verdier på ett uvisst punkt et mål. For det andre, som vi så i delen over, har hvordan man oppfatter en stat en viss effekt. For det tredje blir problemer sjeldent borte selv om man ikke prater om dem. Et ekstremt tilfelle av dette finner man i Nagyung Lee sin artikkel om Huawei og Sør-Korea, der han siterer den sør-koreanske ministeren for vitenskap og informasjonsteknologi som visstnok skal ha sagt at: «Huawei security issues in 5G should not be discussed because China is sensitive to it. I'm afraid that there would be a dispute» (Lee, 2019). For det fjerde vil man ved å kun diskutere de positive sidene men ikke de ganske store skyggesidene ved Kinas utvikling bidra til den stadig negative trenden for sivile og politiske rettigheter på verdensbasis.

4.4.2 Demonstrasjonskuppet

Det mest åpenbare forsøket på å manipulere norsk offentlighet er måten kinesiske myndigheter sørget for at prokinesiske demonstranter møtte Li Zhanshu, omtalt som Kinas tredje mektigste mann, under hans besøk til Stortinget i mai 2019. Disse prokinesiske demonstrantene sørget for at Amnestys demonstrasjon måtte foregå lengre unna (Rønning, 2019). Dette hadde ikke vært problematisk om det hadde vært en normal gruppe som søkte om å demonstrere på normalt vis. Et første problem oppstår ved at den til da ukjente kinesiske organisasjonen «Norway-Wenzhou Chamber of Commerce» søkte og fikk tillatelse til å stå på Eidsvoll's plass flere uker før besøket ble offentlig kjent i Norge. Denne organisasjonen var det ingen spor av i norske registre, ifølge Nrk: «På spørsmål om hvorfor det ikke er spor av organisasjonen i norske registre, skriver Zhan at organisasjonen foreløpig kun er registrert i Kina, men at de planlegger å registrere seg i Norge etter hvert. Han sier organisasjonen har et hundretall medlemmer, men foreløpig ikke noe eget kontor» (Svaar, 2019). Mannen som sendte inn søknaden, Vegard Moltubakk, som på det tidspunktet var ansatt i et selskap eid av en norsk-kinesisk forretningsmann, hevdet at det ikke hadde noen ting med politikk å gjøre: «Vi ønsker å markere 65 år med diplomatisk forbindelser mellom Norge og Kina, ingenting annet». Han fortalte samtidig at «vi hadde fått beskjed fra ambassaden om at noe var på

ferde.» Den norsk-kinesiske forretningsmannen Yun Lin Zhan, som er medlem av organisasjonen og var ansvarlig for å organisere demonstrasjonen, avviste også noe samarbeid med Kinas ambassade: «Dette har ingen sammenheng med kinesiske myndigheter» (Svaar, 2019).

Moltubakk og Yun Lin Zhans versjon av hendelsene er svært usannsynlig. For det første, som de selv vedgikk, ble de tipset at den kinesiske ambassaden i Norge før besøket ble offentlig kjent. Tipset er sannsynligvis også feil ord: basert på erfaringene fra andre land ble demonstrasjonen mest sannsynlig arrangert av den kinesiske ambassaden. Larry Diamond (2019) skriver følgende om erfaringene fra Australia:

China is working not only to silence criticism of its government but to mobilize active Australian support for its policies. The modus operandi is to make actions choreographed from Beijing look authentically Australian. Rallies are «astroturfed», made to look like effusions of grass-roots sentiment when they are really funded, promoted, and organized by the CCP through its Australian «united front» networks. (s.129)

Phillip Wen (2016) i Sydney Morning Herald skriver om denne typen taktikker:

With mainland Chinese migration sharply increasing in recent years, state-backed political astroturfing has become more pronounced, from pro-Beijing South China Sea demonstrations in Melbourne and Sydney, to mobilizing cheering, flag-waving crowds to drown out Free Tibet and Falun Gong demonstrators during President Xi Jinping's visit in 2014. The organizers are typically business, community and patriotic associations with close ties to the Chinese embassy and consulates which harness the local community in an attempt to advance the mainland's strategic interests and have a greater influence on public discussions in Australia.

«United Front» er en del av KKP som ifølge Financial Times er designet til å påvirke beslutningstakere og samfunn i utlandet i Kinas favør (Kynge, Hornby, & Anderlini, 2017):

A Financial Times investigation into United Front operations in several countries shows a movement directed from the pinnacle of Chinese power to charm, co-opt or

attack well-defined groups and individuals. Its broad aims are to win support for China's political agenda, accumulate influence overseas and gather key information.

Xi har etter han kom til makten økt «United Fronts» status og makt, som blant annet har ført til at nesten alle kinesiske ambassader nå har ansatte som jobber for «United Front» (Kynge, Hornby, & Anderlini, 2017). Norge stiftet sannsynligvis bekjentskap med arbeidet til representanten i Oslo ved dette tilfellet.

Det som er mest problematisk er norske myndigheters rolle i dette. Stortingspresident Tone Trøen sa at søknader om demonstrasjoner avgjøres etter førstemann-til-mølla-prinsippet (Barstad & Husøy, 2019). Med andre ord er det fritt frem for Kina, og andre autoritære stater, til å nekte demonstrasjoner utenfor Stortinget ved å enkelt og greit sørge for det før besøket blir offentliggjort. Det er vanskelig å tro noe annet enn at norske myndigheter visste utmerket godt hva som kom og at man la til rette for det. Det er også en kvalitativ forskjell på at norske myndigheter av ulike taktiske og ideologiske årsaker ikke velger å kritisere Kina, og dette tilfellet, der norske myndigheter har bidratt til å sabotere det norske sivilsamfunnets mulighet til å demonstrere. Alternativet ville være å tro at Trøen og andre er så naive som de selv hevdet i dette tilfellet.

4.4.3 Sensur og selvsensur

Tilhengere av en mer ettergivende linje overfor Kina hevder ofte at man ikke for eksempel kan påvirke menneskerettigheter i Kina uten å ha dialog med dem. Norske myndigheters bistand til KKPs sabotering av protester i Oslo og danske myndigheters fjerning av demonstranter i København (Forsby, 2018, s.39) henter om at påvirkningen av verdier går motsatt vei. En nordmann skal være ganske ruset på egen retorikk – «humanitær stormakt», «fyrverkeri for menneskerettigheter», «fredsnasjonen Norge» – for å tro på at i møte mellom Norge på 5 millioner mennesker og en fremadstormende supermakt med 1,4 milliarder mennesker, så vil påvirkningen i hovedsak gå fra Norge til Kina. Dette handler ikke kun om et svært asymmetrisk maktforhold, men også at Norge er et betraktelig mer åpent samfunn enn KKPs Kina. Som Torbjørn Færøvik (2017) skrev i forbindelse med opprettelsen av «Vennegruppen for Kina på Stortinget»:

Rytman og andre vil kanskje hevde at vi gjennom utstrakt samarbeid med Kina har en mulighet til å påvirke landet. Dessverre tyder all erfaring på det motsatte. Det er vi som blir påvirket av Kina, og ikke omvendt. Vi ser det allerede. Samarbeid skaper bindinger. Bindinger avler selvsensur. Derfor går stadig flere norske politikere på tå hev overfor Kina. Får de spørsmål om dette eller hint, blir de vage og rådville. Høyres Jan Tore Sanner, han som foreslo at Liu Xiaobo skulle få fredsprisen, er taus. Det er en taushet som sier mer enn tusen ord.

Vi har allerede sett eksempler på bidrag til sensur fra norske og danske myndigheter. Herfra kan vi ta en tur til selvsensur, før vi ender opp i full promotering av kinesisk propaganda. Vi møter norske politikere, academia og næringsliv. Selv om man gjerne i mange tilfeller nekter å vedgå det, er som oftest prisen å betale for de aller fleste med interesser i Kina servilitet og i beste fall selvsensur. Før jeg går videre er det viktig å minne om at det er svært vanskelig å se andres beveggrunner utenfra. Det kan være økonomiske interesser, naivitet, taktiske valg, ideologiske årsaker og sikkert en myriade av andre grunner.

Sensur fungerer som kjent best og mest effektivt når individer, bedrifter og regjeringer selv skjønner hvor grensen går og driver selvsensur. NRK-artikkelen i forbindelse med Dalai Lamas besøk til Norge I 2014, *Dette sa de om Dalai Lama – før og nå* (Hotvedt & Senel, 2014), viser en ganske ekstrem form for selvsensur blant ledende Høyre-politikere som statsminister Erna Solberg, daværende utenriksminister Børge Brende og daværende stortingspresident Olemic Thommessen. Vi kan sette Olemic Thommessen, opposisjonspolitikeren i 2012, opp mot Olemic Thommessen, stortingspresidenten i 2014. Først opposisjonspolitikeren Thommessen i 2012:

Tibetsaken er altså ikke bare et spørsmål om det kulturelle mordet på en internasjonalt ubetydelig fjellbefolkning. Tibetsaken er også en prøve på det internasjonale samfunnets evne til å stå oppreist for grunnleggende verdier som demokrati og menneskerettigheter, også når en økonomisk ekspansiv stormakt er objektet. (Hotvedt & Senel, 2014)

Stortingspresident Thommessen i 2014, hadde dette å si i forbindelse med Dalai Lamas besøk to år senere: «Nei, jeg skal ikke møte ham. Ut fra en helhetsvurdering er det ikke i Norges interesse at stortingspresidenten møter Dalai Lama nå» (Hotvedt, 2014). På mange måter er det urettferdig av meg å bruke Olemic Thommessen som et eksempel her, siden han kun er en

av flere innenfor politikk, akademia og næringsliv som har valgt å bøye av for kinesisk press. Her ble han rett og slett valgt på grunn av at han kanskje var den som var mest svulstig i sine uttalelser før de kostet noe. Jonas Gahr Støre, som vi så i kapittel 2, prøvde angivelig å forhindre utdelingen av nobelprisen til Liu (Ask, 2015), så dette er ikke kun et Høyre-fenomen selv om de fikk støytten i 2014.

I det hele tatt er det en generell uvilje mot å uttale seg om Kina fra norske politikere, da presumptivt i frykt for å havne i den såkalte fryseboksen igjen. Som journalisten Sun Heidi Sæbø skriver i forordet til sin bok om Kina og Xi Jinping, *Kina – Den nye supermakten: Jakten på Xi Jinping og det moderne Kina* (2019):

Å få folk til å snakke åpent og fritt om dagens Kina har bydd på utfordringer. Kinesere generelt blir engstelige for å si noe så snart de forstår at jeg er journalist og temaet har dreid over på politikk. Henvendelser til en rekke kinesiske akademikere og til den kinesiske ambassaden i Oslo er forblitt ubesvart. Selv norske fagmiljøer og politikere har vegret seg for å la seg intervjuet til denne boken. (s.20)

Man kan se sitatet overfor i kontrast med hva norske myndigheter skriver i Utenriksdepartementets stortingsmelding *Norges rolle og interesser i multilateralt samarbeid* (2019, s.68):

Det er utfordrende å navigere i mer urolige farvann. For Norge kommer dilemmaene til å bli mange de neste årene. Enkle løsninger finnes sjelden. Vanskelige avveininger må gjøres, og det er viktig at de forklares godt, både overfor andre land og overfor opinion og interessegrupper i Norge.

Som Sæbø skriver i sitatet tidligere er ikke selvsensuren kun å finne hos politikere i maktposisjon, men også norske fagmiljøer. Stein Ringen (2018) skriver blant annet dette om utenlandske Kina-observatører:

Den andre mekanismen er mer triviell: selvsensur. Enhver utenlandsk Kina-observatør er selv potensielt under observasjon. Vi vet alle at det vi sier eller skriver, kan påføre oss offisiell misnøye, og denne misnøyen igjen kan gi ulemper. Kontakter kan begynne å nøle, samarbeid kan bli avbrutt, invitasjoner kan trekkes tilbake. Bøker og artikler blir kanskje ikke oversatt. Visum kan nektes. Eller innreise. (s. 79-80)

Forsøket på å kvele kritikk mot regimet, også i utlandet, kan gå lengre enn det Ringen skriver om over. Allerede nevnte Anne-Marie Brady, som satte et kritisk søkelys på KKP's innflytelse i New Zealand, opplevde etterpå å bli utsatt for en intimideringskampanje (Roy, 2019):

Beginning in late 2017, Brady has had her home burgled and her office broken into twice. Her family car has been tampered with, she has received a threatening letter (“You are the next”) and answered numerous, anonymous phone calls in the middle of the night, despite having an unlisted number. The latest came at 3am on the day her family returned home after a Christmas break. «I’m being watched», she says.

Dette skjedde i Christchurch i New Zealand, ikke i Kina. Der akademikeren Brady blir utsatt for intimidering i New Zealand, opplever uigurer i Norge å bli trakassert av kinesiske myndigheter (Yazici, 2019). Uigurer i Tyskland, Nederland, Finland, Sverige og Frankrike rapporterer også om intimidering fra Beijing (Haas, 2019). Man antar at rundt én million uigurer og andre minoriteter er plassert i såkalte «omskoleringsleirer» i Xinjiang siden 2014 (Holm, 2019). Da blant annet Amnesty og uigurer i Norge ønsket å protestere mot det, blant flere ting, under Zhanshus besøk til Norge i 2019, ble de skjøvet til side av de prokinesiske demonstrantene som KKP sørget for med Stortingets stille samtykke.

Andre problemstillinger dreier seg rundt Konfutse-instituttene som linkes til KKP's propagandaavdeling, og hvorvidt disse brukes til propaganda og knebling av akademiske friheter. I skrivende stund er det bare et slikt institutt i Norge, knyttet til Universitetet i Bergen, mens flere andre utdanningsinstitusjoner har fått tilbud om og vurderer å inngå slike samarbeid (Svendsen, 2018). Den norske ambassaden i Beijing sendte i 2017 ut en rapport (Kgl. norske ambassade Beijing, 2017) til norske utdanningsinstitusjoner der de advarte mot å inngå denne typen samarbeid på grunn av «faren for sensur, selvsensur og kompromittering av den akademiske friheten» og at de er «i stor grad politisk kontrollert fra Beijing.» Direktøren for Bergen Konfutse-institutt, Rune Ingebrigtsen, hevder i samme intervju at de aldri «har opplevd å bli utsatt for sensur eller denne typen påvirkning», før han på spørsmål om menneskerettigheter i Kina svarer: «Jeg kan ikke uttale meg om det. Det er ikke min rolle.» Ingebrigtsen avslutter intervjuet med å understreke viktigheten av en «fri dialog med Kina» (Svendsen, 2018).

4.4.4 Kinas venner

Norge hadde det største antallet maoister per innbygger i Vest-Europa og Nord-Amerika, ifølge Julia Lovell, forfatter av boken *Maoism: A Global History* (2019, s.268-269). De største tilhengerne av dagens Kina i Norge, kommer som oftest fra næringslivet. Skipsreder Morits Skaugen mente i Aftenposten etter offentliggjøringen av fredsprisen til Liu at Kina burde fått den (Skaugen, 2010). Han fikk støtte fra Stein Erik Hagen (Holm, 2010). I 2014 gikk også Hagen ut i media og støttet regjeringens avvisning av fredsprisvinner Dalai Lama og gjentok at Kina burde få fredsprisen (NTB, 2014). I 2018 ble Xi Jinping nominert til Nobels fredspris av tidligere stortingsrepresentant for Høyre, Thore Vestby. Der Skaugen og Hagen fokuserte på at KKP har brakt millioner ut av fattigdom, fokuserte Vestby på Xi sitt Silkeveiprojekt og at «dette er en vinn-vinn-situasjon mellom nasjoner der det skapes grunnlag for fredelig fordelsdeling» (Brustad, 2018). Kina har siden slutten på 1970-tallet løftet hundrevis av millioner ut av fattigdom og har ikke vært i krig siden 1979, noe som alle, også de som er mer skeptiske til KKP og deres system er glade for. Det er også hva KKP ønsker at man skal snakke om. Skaugen, Hagen og Vestby velger også ignorere alt annet som KKP ikke ønsker at man skal prate om, og som ville vært høyst problematisk ved en eventuell fredspris til Kina eller Xi.

For å gjenta meg selv, det kan være mange og helt legitime årsaker til disse utspillene. Men som vi har sett i kapittel 3 og 4, så straffer KKP bedrifter og land som ikke følger partilinen på mange politiske spørsmål. Hagen og Skaugen hadde tunge økonomiske interesser i Kina (Holm, 2010), mens Vestby er «co-funder av et non-profit fond som jobber med og samarbeider med Kina» (Brustad, 2018). Hagen var også i 2014 regjeringens fremste økonomiske bidragsyter (NTB, 2014), og Skaugen en donor til Høyre (Thorenfeldt, 2006). Jan Tore Sanner, også fra Høyre, som i sin tid nominerte Liu til fredsprisen har derimot vært musestille siden.

Vestby, i et leserinnlegg i Aftenposten i 2019 (Vestby, 2019) gir oss en innføring i en fra KKP side korrekt beskrivelse av Kinas utvikling:

Kinas utvikling de siste 40 årene savner sidestykke: 700 millioner er løftet ut av fattigdom, 400 millioner har flyttet, det er bygget infrastruktur som muliggjør det

meste og overgår alt, landet har flest innmeldte patenter og så videre. Kina stormer fram på nærmest alle områder, elitestyret styrer bestemt og folket arbeider hardt.

Støtten til dagens Kina kommer ikke utelukkende fra høyresiden og næringslivet. Johan Galtung markerte seg blant annet som en støttespiller for Kina etter utdelingen av fredsprisen til Liu (Ergo, 2010). Men i det store bildet representerer han mer en anakronisme.

4.4.5 Individuell rasjonalitet og kollektiv irrasjonalitet

Vi har å gjøre med en dynamikk som minner om spillteoretiske situasjoner som *Fangens dilemma* eller *Allmenningens tragedie*, der individuell rasjonalitet fører til kollektivt irrasjonelle utfall.

Norske myndigheters manglende vilje til å forsvare sine verdier er rasjonell. Hadde liberale demokratiske land kunne samles om å stå opp for sine prinsipper ville det vært det beste, men for alle disse landene er det bedre om andre forsvarer grunnleggende verdier mens man selv viker unna. Mens Norge snakker om menneskerettsdialog, så sanksjonerer Kina de som trosser de. Norge i 2010, Dalai Lama-effekten, «Ett-Kina»-politikken, og nå senest den 10-årige fengselsstraffen til Gui Minhai i den pågående konflikten mellom Kina og Sverige rundt den svensk-kinesiske forleggeren. Som Magnus Fiskesjø, Kina-forsker og tidligere kulturattaché ved den svenske ambassaden i Beijing uttalte i forbindelse med Gui fengselsdom: «Sverige skal legges i strekkbenk. Sverige skal ydmykes. Det er slik de arbeider» (Heggen, 2020a). UD, som vi så i kapittel 3, var bekymret for at den liberale verdensordenen og verdier som individuelle rettigheter og friheter, rettssikkerhet og demokrati er under press. Liberale verdier er blant annet under press fordi mange andre demokratier har gjort de samme valgene som Norge.

Det samme gjelder de andre i denne delen. For en forsker som har brukt store deler av livet sitt til å studere Kina, lære seg språket og bygge opp et kontaktnett, så er det på noen måter rasjonelt å legge bånd på seg og unngå å skape trøbbel for seg selv og nettverket sitt. Universitet i Bergen får ressurser, relasjoner og kompetanse som hjelper de med å tilby studier av et spennende og svært viktig land. I bytte mot å unngå enkelte temaer.

Når det gjelder næringslivet, så er det rasjonelt å gjøre som Hagen og Skaugen og snakke om at Kina bør få fredsprisen. Målet er å tjene penger, og for å lykkes i Kina så må man spille på lag med KKP. Det rasjonelle fra et profittmaksimerende utgangspunkt er å skryte av det kinesiske systemet og å legge press på norske myndigheter om å gjøre det samme. Meninger har en pris i Kina, og det har de ikke i Norge. Selv om Hagens forslag om å gi fredsprisen til et land som holdt en fredsprisvinner fengslet og som straffer alle regjeringer som møter en annen er mildt sagt i konflikt med norske kjerneverdier, så vil det ikke få noen konsekvenser for hans forretninger i Norge. Og godt er det. Men det skyver også nytte-kostnadsanalysen i retning av promotering av autoritære verdier.

Problemet oppstår når man begynner å se helheten av alle disse små rasjonelle beslutningene. Man kan også skille mellom å promotere norske verdier og å beskytte norske verdier i Norge. Jeg kan ikke forstå annet (men jeg kan selvfølgelig ta feil) enn at en menneskerettighetsdialog med KKP bak lukkede dører er grunnleggende meningsløst. Sannsynligheten for å komme noen vei med det er omtrent like stor som sannsynligheten for at man kan overbevise en Liverpool-supporter om at Manchester United er verdens flotteste og mest sjarmerende fotballklubb. Retten til å demonstrere mot hvem som helst i Norge derimot, handler ikke om å promotere norske verdier, men å beskytte de. Gahr Støres innblanding i Nobelkomiteens arbeid er en undergraving av norske verdier i Norge. Uigurer som blir forsøkt skremt til stillhet i Norge, er et problem for Norge.

4.5 Konklusjoner

4.5.1 Overkommelige utfordringer

Norge er i utgangspunktet godt rustet til å stå imot kinesisk press. Det at Norge har en sterk økonomi, et konsolidert demokrati og relativt lite korrupsjon gjør at Norge burde være lite sårbar for kinesisk økonomisk press, kinesiske forsøk på å ta kontroll over kritisk infrastruktur og politisk manipulering.

Farene i det bilaterale forholdet ligger i en viss grad i en kombinasjon av grådighet og naivitet. Grådighet ved at man går i fellen som Jens Stoltenberg advarer mot: «Jens Stoltenberg, Nato secretary-general, warned on Saturday that countries shouldn't be tempted to trade short-term economic benefits for «long-term security challenges»» (Peel, Warrell, &

Chazan, 2020). Naivitet ved at man misforstår idealet om frihandel med realiteten om at økonomi og sikkerhet ikke er to distinkte sfærer. Kina praktiserer definitivt ikke noe skille, og da er det vanskelig for Norge å gjøre det. I Sverdrup-Thygeson og Sverdrups ord (2020, s.36): «I sum innebærer dette at man må trække opp en ny og vanskelig balansegang mellom potensielt å ofre strategisk infrastruktur på den politiske naivitets alter, eller å innføre proteksjonistiske virkemidler som i altfor stor grad bidrar til å dempe innovasjon og, i siste instans, nordisk velstandsutvikling.» Eller som Machiavelli blir sitert av Francis Fukuyama (1992, s.248): «No good person, presumably, would want to operate by the cynical tenets of realism unless they were forced to do so, as Machiavelli says, by the behavior of «the many who are not good.»» Liberale ideer er ikke designet for å håndtere illiberale land.

Ser man det fra motsatt hold er det også lite sannsynlig at Norge er høyt oppe på prioriteringslisten til Kina. Det er utvilsomt svært mye kinesisk innblanding i indre affærer i for eksempel land som New Zealand, Australia og Canada. Men Norge vil sannsynligvis i overskuelig fremtid være i mindre grad i fokus for sånne operasjoner på grunn av irrelevans i forbindelse med hovedscenen for geopolittikk i det tjuetførste århundret, Øst-Asia. En joker er Kinas ambisjoner i Arktis, men det vil i verste fall være mer som Nationaltheatrets Amfiscene eller Torshovteatret, hvis man skal holde på teatermetaforen.

Basert på de kinesiske målene i starten av kapitlet har Kina lykket ganske godt overfor Norge. Noe som også førte til skryt fra Xi (NTB, 2017). Norge har stort sett gitt etter ved de fleste korsveier siden 2010: Gahr Støre la press på leder av Nobelkomiteen for å stanse utdelingen av fredsprisen til Liu i 2010; Høyre-regjeringens kalde skulder mot Dalai Lama i 2014; Norges stillhet i forbindelse med Voldgiftsdomstolen i Haag sine konklusjoner om Havretten i 2016; den svært ensidige normaliseringsavtalen i 2016; og den stilltiende aksepten av Kinas manipulering av protester i Oslo i 2019. I tillegg har norske politikere i maktposisjoner vært svært uvillige til å uttale noe som helst negativt om Kina, til tross for en stadig mer repressiv politikk innad og selvhevdende opptreden utad.

Samtidig har ikke disse tingene noen umiddelbar sikkerhetsmessig konsekvens for Norge. I verste fall representerer det en langsiktig svekking av verdier Norge er opptatt av. Man satte derimot ned foten (så stille som mulig) for Huawei, som hadde mer umiddelbare og alvorlige potensielle implikasjoner. Norge har også gradvis begynt å stramme til på andre felter. For eksempel strammet Norge inn reglene for forskning på Svalbard i 2019 (Tømmerbakke,

2019b), noe kineserne reagerte på som vi så i kapittel 2. Sverdrup-Thygeson og Mathy (2020, s.86) observerer også at norske myndigheter i økende grad har rettet oppmerksomheten mot potensiell sikkerhetsmessig risiko ved kinesiske investeringer. Det samme gjelder EU som i 2019 vedtok nye regler for granskning («screening») av utenlandske direkte investeringer (Reuters, 2019).

4.5.2 Linkene mellom casene

Jeg har underveis i kapitlet prøvd å holde et øye på trådene mellom casene. H. R. McMaster (2020) skriver om Kinas helhetlige strategi: «China's overall strategy relies on co-option and coercion at home and abroad, as well as on concealing the nature of China's true intentions. What makes this strategy potent and dangerous is the integrated nature of the party's efforts across government, industry, academia, and the military.»

Noe av utfordringen overfor Kina er at KKP holder alle deler av samfunnet stramt i tøylene mot et felles mål i møte med liberale samfunn der de fleste jager rundt etter sine individuelle mål. Det blir som en vannkanon i møte med en vannspreder. Vannkanonen er svært effektiv hvis den er nogenlunde riktig innstilt. Når den ikke er det, ender man opp med ting som «Det store spranget.» Kinas store og voksende marked med det status som et slags teoretisk Eldorado for næringslivet er en spesielt effektiv brekkstang. Enhver regjering som er i en eller annen konflikt med Kina vil havne under press innenfra av innflytelsesrike næringslivsinteresser. Noe Kina er klar over og utnytter. Men næringslivet opererer etter hva som er i deres antatte interesse, ikke Norges. Næringslivet og Norges interesse er som oftest sammenfallende, men ikke nødvendigvis alltid.

Kinas advarsler om «konsekvenser» for bilindustrien i Tyskland om de utestenger Huawei fra sitt 5G-nett er et eksempel på linkene mellom casene. Økonomisk press designet for å skape press innenfra for at den tyske regjeringen skal ta en avgjørelse som potensielt setter de i en mer sårbar posisjon overfor Kina gjennom å miste kontrollen på kritisk infrastruktur.

Vi har også sett eksempler i dette kapitlet på hvordan politikere, akademia og næringslivet påvirkes av bindinger til Kina, noe som illustrerer bredden av påvirkning fra Kina.

4.5.3 Ideologisk selvsentrert og defensiv

Det er også en fare for at Kina gradvis vil erodere sentrale norske verdier. Vi har i dette kapitlet sett noen eksempler på undergraving av norske verdier i Norge. Kina er, så vidt jeg kan se, ikke på noe ideologisk korstog. Undergravingen av norske verdier er selvsentrert og defensiv, men det betyr ikke at det nødvendigvis er harmløst. Kina hevder selv at de følger et prinsipp om ikke-innblanding i andre lands indre affærer. Dette virker til å være både rett og galt avhengig av synspunkt. For KKP er det sannsynligvis fullstendig likegyldig hvorvidt Norge er et parlamentarisk, demokratisk og enhetsstatlig konstitusjonelt monarki eller om Norge er et eneveldig monarki, et teokrati, en fascistisk stat eller en kommunistisk partistat. Så lenge Norge ikke utfordrer/kritiserer KKP's grep om makten i Kina, og deres posisjon vedrørende Tibet, Hong Kong, Taiwan, Sør-Kina-havet, Øst-Kina-havet og andre såkalte «kjerneverdier», så tror jeg det praktisk talt er ingen grenser for hva en norsk regjering kan gjøre uten at man vil høre så mye som et pip fra kinesiske myndigheter. KKP per dags dato ville reagert skarpere på en tweet fra Erna Solberg om Tibet, enn om Solberg hadde satt alle innbyggerne i Trøndelag i en konsentrasjonsleir. Det er strengt tatt Norge som forfekter universelle verdier, ikke Kina. KKP's variant av universelle verdier er at KKP skal være universelt fritatt for opposisjon mot det de definerer som sine kjerneverdier.

5 Hovedutfordringer som en konsekvens av en ny supermakt

Siden teknologien som kreves for å vekke Otto Von Bismarck til livet igjen ikke er oppfunnet, vil jeg i avslutningen av denne teksten begrense meg til å peke på utfordringer i stedet for å forsøke å gi svar. Kinas enorme vekst har ført til at Norge både har en ny verden og en ny supermakt å forholde seg til, noe som vi har sett skaper flere utfordringer. Dette avslutningskapitlet vil fokusere på to hovedutfordringer som en konsekvens av en ny supermakt. Før jeg vender blikket mot det, vil jeg imidlertid kort si noe om koronapandemiens påvirkning på aspektene i denne teksten.

5.1 Koronapandemien

Det er vanskelig å si noe om langtidseffektene av koronapandemien så lenge den pågår, og både varigheten og omfanget enda er uvisst. De første månedene av pandemien har vært preget av en kamp om narrativet rundt utbruddet og en akselerasjon av trendene man har sett i oppgaven. USA og Kina har stort sett anklaget hverandre. Fra Mike Pompeo som insisterte på at pandemien skulle kalles «Wuhan-viruset» (AP, 2020), til talsmannen for det kinesiske utenriksdepartementet Zhao Lijan som publiserte konspirasjonsteorier om at det amerikanske militæret tok med seg viruset til Wuhan (Westcott & Jiang, 2020). Amerikansk og kinesisk krangling lammet også FNs sikkerhetsråd (Gravdal, 2020).

Overfor Europa har Kina også prøvd å kontrollere historien om pandemien. Kinas «maskediplomati» har forsøkt å omsette europeisk avhengighet av Kina for masker og annet medisinsk utstyr om til støtte for det kinesiske narrativet (Momtaz, Burchard, & Moens, 2020). En EU-rapport om kinesisk og russisk desinformasjon om viruset ble angivelig endret og dempet etter kinesisk press (Van Dorpe, Scott, & Cerulus, 2020). Kinas utenriksdepartement krevde også at en referanse til at koronaviruset oppsto i Kina skulle bli fjernet fra en kronikk av ambassadørene fra de 27 EU-landene i *China Daily*, noe som ble godtatt (Cook, 2020). Samtidig har dette forsterket oppmerksomheten og uroen rundt avhengighet overfor Kina.

I ettertid av Australias forslag om en uavhengig granskning av utbruddet av koronapandemien, har man sett mange av aspektene i denne teksten i aksjon. Kina reagerte med økonomiske sanksjoner mot australsk korn- og kjøtteksport (Dziedzic, 2020). Senere fulgte de opp med å advare studenter og turister mot Australia, for å skade Australias utdannings- og turismeindustri (Bagshaw, 2020). I tillegg fikk ikke australske ministre tak i sine motparter i Kina (Birtles, 2020), og en australsk mann ble dømt til døden av en kinesisk domstol for narkotikasmugling (AFP, 2020). Kina hevder selv at ingen av disse tingene har noe med det australske forslaget å gjøre, noe som er lite troverdig. Som vi har sett i teksten i foregående kapitler og som ABC skriver: «The reality is Beijing has a long track record of economic coercion, and the pattern is strikingly similar across the globe: countries caught in dispute with Beijing suddenly find their flagship industries hit with obscure regulatory roadblocks» (Dziedzic, 2020). Når det gjelder dødsdommen er det selvfølgelig umulig å bevise sammenhengen, men timingen er mistenkelig sett i sammenheng med fengselsstraffen til Minhai, og arrestasjonen av de to canadierne i forbindelse med Canadas arrestasjon av Meng Wanzhou. Internt i Australia ble de føderale myndighetene kritisert av staten Victorias finansminister Tim Pallas. Pallas mente i likhet med Kina at Australias forslag om en uavhengig granskning var å rakke ned på Kina («vilify»), og at regjeringen var skyld i de økonomiske sanksjonene. Victoria er den eneste staten i Australia som hoppet på Kinas Silkeveiprosjekt (Galloway & Bagshaw, 2020). Milliardæren Andrew Forrest kom så på banen og tok med seg en kinesisk diplomat på scenen under en pressekonferanse med regjeringen til helseministeren Greg Hunts overraskelse (7news, 2020). Australia har også blitt utsatt for et økende antall cyberangrep siste månedene, der australske myndigheter ifølge Reuters ser på Kina som hovedmistenkt (Packham, 2020).

En omformet versjon av forslaget fra Australia ble til slutt vedtatt, men det kostet Australia å bli utsatt for økonomiske sanksjoner midt under sin første resesjon på 29 år (Needham, 2020). Det har nok flere land merket seg, og lover ikke godt for multilateralt samarbeid i fremtiden. For denne tekstens del fikk vi et eksempel på aspekter fra alle tre casene i kapittel fire i aksjon sammen.

Hvor ble Norge av i alt mylderet? Norge har holdt hodet lavt. Helseminister Bent Høies offisielle holdning var at det ikke var grunn til å tvile på data og informasjon fra kinesiske myndigheter (Teigen, 2020). Norge nølte lenge med å ta stilling til forslaget om en uavhengig granskning av pandemien (Rønneberg, 2020a), men endte opp med til slutt å støtte det

(Heggen, 2020b). Da Taiwan ønsket å igjen få observatørstatus i WHO hadde heller ikke Norge en mening om det (Rønneberg, 2020b).

5.2 Hovedutfordringer

Til tross for et belastet rykte takket være Torbjørn Jagland, vil de neste to delene lene seg på en hus-metafor.

5.2.1 Hjemme alene?

Hvis Europa ikke i større grad tar ansvar for egen sikkerhet sammenvever man europeisk stabilitet med stabiliteten i Øst-Asia. Så lenge USA bærer hovedvekten både i Europa og Øst-Asia vil spenning i Øst-Asia være fristende å utnytte i Europa og motsatt. Problemet for Europa og Norge er at det er rimelig klart at USA vil prioritere Øst-Asia hvis de blir tvunget til å prioritere.

Der en bipolar struktur er gode nyheter for stabilitet i Øst-Asia, så vil et Europa med mindre amerikansk involvering igjen være multipolart. Det kan være verdt å erindre at eksemplene fra Waltz om problemene ved en multipolar struktur var hentet fra et multipolart Europa. John Mearsheimer (2014, s.271-272) skriver at «buck-passing», det vil si å forsøke å skyve ansvaret over på andre, er sannsynlig i et multipolart system uten en spesielt mektig potensiell regional hegemon og der det ikke er en felles landegrense mellom stormaktene. En potensiell situasjon der ingen er villig til å ta ansvar for sikkerheten i Europa vil være problematisk for Norge som deler grense med Russland. Forrige gang Europa var alene hjemme raserte man huset, pustet ut, og raserte det enda en gang. Dette er selvfølgelig ikke deterministisk; i perioden mellom Napoleonskrigene og første verdenskrig hadde man også lange perioder med et relativt fredelig og stabilt multipolart Europa.

Maktforskyvningen betyr ikke nødvendigvis slutt på Nato, men vil sannsynligvis blant annet innebære en omfordeling av arbeidsoppgaver. En slik omfordelingen vil være komplisert i et multipolart Europa som også trekkes i flere retninger. Hvordan det vil se ut er vanskelig å si noe sikkert om på dette tidspunkt. Nato er i gang med refleksjonsprosessen «Nato 2030» (Nato, 2020).

Det vil også være mulige positive sider ved at Europa eventuelt tar større ansvar for egen sikkerhet. For det første vil det gi et større handlingsrom ved en tiltagende supermaktsrivalisering. Man vil i større grad være fri til å ignorere USA i de tilfellene det er i europeisk interesse å gjøre det, dersom det i det hele tatt vil være noe som heter «europeisk interesse.» For det andre kan det åpne opp for en avspenning i forholdet til Russland. Det er heller ikke umulig å tenke seg at USA og Russland over tid uansett vil nærme seg hverandre på grunn av Kina. For det tredje er det i Europas interesse på lengre sikt at USA balanserer Kina i Stillehavsregionen.

5.2.2 Illiberal supermakt i stuen

Overfor Sovjetunionen under den kalde krigen handlet sikkerhetspolitikken stort sett om å installere et alarmsystem og ha nummeret til vaktsselskapet klart. Kina inviteres til en viss grad inn i huset, som skaper et annet sett med utfordringer. Det er vanskelig å se noen vei utenom det generelle poenget at økt kontakt betyr økt sårbarhet. Jo viktigere Kina blir økonomisk for Norge og i internasjonalt samarbeid, jo mer potent blir pressmidlene fra Kina i de tilfellene Norge ønsker å sette grenser. Det er med andre ord en fare for en ondartet spiral der økt kontakt fører til økt sårbarhet som igjen fører til økt kontakt og økt sårbarhet. Det økonomiske presset mot Tyskland og Frankrike i forbindelse med Huawei kan peke på en fare for slik dynamikk.

Der faren i forholdet til Sovjetunionen var at noe plutselig og dramatisk kunne skje, er faren overfor Kina at man gradvis og udramatisk vikles inn i bindinger man ikke ønsker. Det er på mange måter analogt med hvordan demokratier dør i nyere tid. Plutselige og dramatiske statskupp er en umoderne måte å tilrive seg makten på, i stedet undergraver man sakte men sikkert demokratiske institusjoner. I møte med en steinmur kan man enten dundre gjennom den med en bulldozer, eller fjerne en og en sten. Ved sistnevnte strategi vil muren på et tidspunkt slutte å være en mur, men det er ikke godt å si når. Enhver protest mot flyttingen av en enkeltstein vil i tillegg kunne virke overdramatisk og hysterisk.

Den noe kjedelige konklusjonen er at dette blir en balansegang for norske politikere som har ansvaret for å passe på helheten i forholdet til Kina. En slik balansegangen vil bli vanskelig. I møte med Kina er det en grunnleggende motsetning mellom økonomiske og politiske hensyn på den ene siden, og sikkerhetspolitiske og ideologiske hensyn på den andre. Mens man

forsøker å balansere vil man i økende grad trekkes i fra både kinesisk og amerikansk side. Supermaktrivaliseringen vil sannsynligvis tilta og amerikanske myndigheter vil trekke på Norge i deres retning. Kina er som vi har sett selvcentrerte, men med økt makt og innflytelse vil sannsynligvis Kinas oppfattelse av hva som angår dem fortsette å ekspandere. Internt vil beslutningstagere også havne i et krysspress mellom aktører med interesser i Kina og de mer idealistisk innstilte aktørene.

Det har vært og kommer til å være enkelt å kritisere de som faktisk har ansvaret for å ta avgjørelser i Norge. Sånn skal det selvfølgelig være i et demokrati, men få av utfordringene har noen perfekte svar. Det er til tider også vanskelig å forstå fra utsiden hva norske myndigheter tenker om utfordringene som oppstår fra Kina. UD skrev, som vi har sett, at det er viktig at dilemmaene forklares godt overfor opinionen i Norge. Selv dette blir i seg selv et dilemma i møte med en supermakt som er svært sensitiv overfor det de oppfatter som kritikk.

5.2.3 Økende utfordringer

Utfordringene vi har sett på vil øke i omfang. Presset på amerikanske ressurser vil øke etter hvert som Kina vokser. Ideene som ligger til grunn for den globale orden og folkeretten vil svekkes etter hvert som Kina vokser. Økt handel vil bety mer potent press, og at det blir vanskeligere å sette grenser. Økt kontakt med Kina betyr også et økt indre press fra individer og grupper med økonomiske og andre interesser i Kina.

Ved starten av et nytt tiår står Norge overfor to hovedutfordringer relatert til Kinas fremvekst i en sikkerhetspolitisk kontekst. Man må håndtere at maktforskyvningen trekker USA mot Asia, og håndtere i hvor stor grad man selv skal trekkes inn i Kinas gravitasjonsfelt. Jo mer Kina vokser, jo sterkere krefter vil trekke i både USA og Norge.

Litteraturliste

Aale, P. K. (2018, 22. mars). Trump og Solberg gratulerte Putin med gjenvalget. Nå får de kritikk for å kripe for en autokrat. *Aftenposten*. Hentet fra

<https://www.aftenposten.no/verden/i/bKaRl3/trump-og-solberg-gratulerte-putin-med-gjenvalget-naa-faar-de-kritikk-for-aa-krype-for-en-autokrat>

Allison, G. (2017). China vs. America: Managing the Next Clash of Civilizations. *Foreign Affairs*, 96(5), 80-89.

Allison, G. (2018). *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?*. London, UK: Scribe Publications

Asia Maritime Transparency Initiative. (2016, 16. juni). *Arbitration Support Tracker*. Hentet fra <https://amti.csis.org/arbitration-support-tracker/>

Ask, A. O. (2015, 16. september). Støre advarte to ganger mot å gi freds-prisen til Liu Xiaobo. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/kp4Q/stoere-advarte-to-ganger-mot-aa-gi-freds-prisen-til-liu-xiabo?>

Associated Press. (2020, 25.mars). Pompeo, G-7 foreign ministers spar over 'Wuhan virus.' *Politico*. Hentet fra <https://www.politico.com/news/2020/03/25/mike-pompeo-g7-coronavirus-149425>

Barkin, N. & Piper, E. (2017, 17. Januar). In Davos, Xi makes case for Chinese leadership role. *Reuters*. Hentet fra <https://www.reuters.com/article/us-davos-meeting-china/in-davos-xi-makes-case-for-chinese-leadership-role-idUSKBN15118V>

Barnett, R. (2016, 21. desember). Robert Barnett comment. I ChinaFile (Red), *Did Oslo Kowtow to Beijing?: A ChinaFile Conversation*. Hentet fra <http://www.chinafile.com/conversation/did-oslo-kowtow-beijing>

Barstad, S., & Husøy, E. (2019, 16.mai). Raja tar opp protestnekt mot Kina i Stortingets presidentskap. *Aftenposten*. Hentet fra

<https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/qLQe4o/raja-tar-opp-protestnekt-mot-kina-i-stortingets-presidentskap?>

BBC. (2018, 11. mars). China's Xi allowed to remain 'president for life' as term limits removed. *BBC*. Hentet fra <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-43361276>

Bekkevold, J. I. (2018). Xi Jinping og Kinas utenrikspolitiske ambisjoner. *Internasjonal Politikk*, 76(3), 259-268.

Bekkevold, J. I. (2020, 22. januar). Kina og internasjonal orden. Hentet fra <https://www.atlanterhavskomiteen.no/post/17951500/Kina%20og%20internasjonal%20orden>

Benner, T., Gaspers, J., Ohlberg, M., Poggetti, L., & Shi-Kupfer, K. (2018). *Authoritarian Advance: Responding to China's Growing Political Influence in Europe*. (Mercator Institute for China Studies, report, februar 2018). Hentet fra https://www.merics.org/sites/default/files/2018-02/GPPI_MERICS_Authoritarian_Advance_2018_1.pdf

Bennhold, K. & Ewing, J. (2020, 16. januar). In Huawei Battle, China Threatens Germany 'Where It Hurts': Automakers. *The New York Times*. Hentet fra <https://www.nytimes.com/2020/01/16/world/europe/huawei-germany-china-5g-automakers.html>

Bentzrød, S. B. & Lohne, J. (2016, 17. oktober). Amerikansk forsvarsekspert: - Kina vil bli en like stor utfordring i nordområdene som Russland. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/GgvA4/amerikansk-forsvarsekspert-kina-vil-bli-en-like-stor-utfordring-i-nordomraadene-som-russland>

Birtles, B. (2020, 18.mai). China denies Australian minister's request to talk about barley amid coronavirus investigation tension. *ABC News*. Hentet fra <https://www.abc.net.au/news/2020-05-18/coronavirus-trade-troubles-david-littleproud-china-call/12258274>

Bjørnstad, N. T. (2018, 12. november). Kina vil bli «supermakt» i norske farvann. *VG*. Hentet fra <https://www.vg.no/nyheter/utenriks/i/0EdWdG/kina-vil-bli-supermakt-i-norske-farvann>

Blackwill, R. D., & Harris, J. M. (2016). *War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft*. Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University.

Borgerson, S. G. (2008). Arctic Meltdown: The Economic and Security Implications of Global Warming. *Foreign Affairs*, 87(2), 63-77.

Borroz, N. (2019, 13. september). The Risks and Reward of Growing US-China Space Rivalry. *The Diplomat*. Hentet fra <https://thediplomat.com/2019/09/the-risks-and-rewards-of-growing-us-china-space-rivalry/>

Bowler, T. (2020, 10. mars). Huawei: Is it a security threat and what will be its role in UK 5G? *BBC*. Hentet fra <https://www.bbc.com/news/newsbeat-47041341>

Brady, A-M. (2018). China in Xi's "New Era": New Zealand and the CCP'S "Magic Weapons." *Journal of Democracy*, 29(2), 68-75.

Breian, Å. (2019, 16. mai). Huawei tilbyr «No-spy-agreement» dersom de får bygge ut 5G i Norge. Vil innebære en stor sikkerhetsrisiko, mener professor. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/BRwqBe/huawei-tilbyr-no-spy-agreement-dersom-de-faar-bygge-ut-5g-i-norge-vil-innebaere-en-stor-sikkerhetsrisiko-mener-professor>

Brekke, A. & Døvik, O. (2019, 5. februar). PST advarer: - Vær oppmerksom på Huawei. *NRK*. Hentet fra https://www.nrk.no/norge/pst-advarer_-_-vaer-oppmerksom-pa-huawei-1.14414252

Brustad, L. (2018, 9. februar). Thore Vestby (H) har nominert Kinas president til fredsprisen. *Dagbladet*. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/nyheter/thore-vestby-h-har-nominert-kinas-president-til-fredsprisen/69436979>

Callahan, W. A. (2016). *China's Belt and Road Initiative and the New Eurasian Order* (Nupi Policy Brief 22/2016). Hentet fra <https://nupi.brage.unit.no/nupi->

xmlui/bitstream/handle/11250/2401876/NUPI_Policy_Brief_22-16_William_Callahan.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Callahan, W. A. (2018). China's Belt and Road Initiative and EU-China relations. I B. Sverdrup-Thygeson, Y. Lindgren, & M. Lanteigne (Red.), *China and Nordic Diplomacy* (s. 11-26). Milton Park, Abingdon, Oxfordshire: Routledge.

Campbell, K.M & Sullivan, J. (2019). Competition Without Catastrophe: How America Can Both Challenge and Coexist With China. *Foreign Affairs*, 98(5), 96-111.

Champion, M. (2019, 12. desember). Digital Cold War. *Bloomberg*. Hentet fra <https://www.bloomberg.com/quicktake/how-u-s-china-tech-rivalry-looks-like-a-digital-cold-war>

ChinaFile. (2013, 8. november). Document 9: A ChinaFile Translation. *ChinaFile*. Hentet fra <https://www.chinafile.com/document-9-chinafile-translation>

ChinaFile. (2016, 21. desember). Did Oslo Kowtow to Beijing?: A ChinaFile Conversation. *ChinaFile*. Hentet fra <https://www.chinafile.com/conversation/did-oslo-kowtow-beijing>

Clover, C. (2017, 20. oktober). Xi Jinping signals departure from low-profile policy. *Financial Times*. Hentet fra <https://www.ft.com/content/05cd86a6-b552-11e7-a398-73d59db9e399>

Cook, L. (2020, 8. mai). EU Says Its Envoy Erred After China Demanded Cuts to Op-ed. *The Diplomat*. Hentet fra <https://thediplomat.com/2020/05/eu-says-its-envoy-erred-after-china-demanded-cuts-to-op-ed/>

Czuczka, T. & Arons, S. (2019, 15. desember). China Threatens Retaliation Should Germany Ban Huawei 5G. *Bloomberg*. Hentet fra <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-12-14/china-threatens-germany-with-retaliation-if-huawei-5g-is-banned?mod=djemDailyShot&mod=djemDailyShot>

Dagens Næringsliv. (2013, 28. november). For åtte uker siden spiste han middag med Kinas statsminister. *Dagens Næringsliv*. Hentet fra https://www.dn.no/samfunn/for-atte-uker-siden-spiste-han-middag-med-kinas-statsminister/1-1-2031522?_1

Davidson, H. (2020, 8. april). Critic who called Xi a ‘clown’ over Covid-19 crisis investigated for ‘serious violations.’ *The Guardian*. Hentet fra <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/08/critic-xi-jinping-clown-ren-zhiqiang-covid-19-outbreak-investigated-china>

De Brouwer, G. (2019). From the Editor’s Desk. *East Asia Forum Quarterly*, 11(4), 2.

Diamond, L. (2019). *Ill Winds: Saving democracy from Russian rage, Chinese ambition, and American Complacency*. New York: Penguin Press.

Doyle, M. W. (1983). Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs. *Philosophy & Public Affairs*, 12(3), 205-235.

Düben, B. A. (2020, 9.januar). Try as It Might, Germany Isn’t Warming to Huawei. *The Diplomat*. Hentet fra <https://thediplomat.com/2020/01/try-as-it-might-germany-isnt-warming-to-huawei/>

Dziedzic, S. (2020, 13. mai). China’s meat import suspension a reminder of Beijing’s ability to inflict economic pain. *ABC News*. Hentet fra <https://www.abc.net.au/news/2020-05-13/china-import-suspension-reminder-beijing-inflict-economic-pain/12243560>

Ergo, T. (2010, 10. desember). «Jeg har bedt Kina løslate Liu.» *Dagbladet*. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/nyheter/jeg-har-bedt-kina-loslate-liu/64343501>

Etterretningstjenesten. (2019). *Fokus 2019*. Hentet fra https://forsvaret.no/fakta_/ForsvaretDocuments/fokus2019_web.pdf

Europakommisjonen. (2019, 12. mars). EU-China – A Strategic outlook. Hentet fra <https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-eu-china-a-strategic-outlook.pdf>

Fahnbulleh, M. (2020). The Neoliberal Collapse. *Foreign Affairs*, 99(1), 38-43.

Farrell, H. & Newman, A. (2020). Chained to Globalization: Why It's Too Late to Decouple. *Foreign Affairs*, 99(1), 70-80.

Financial Times Editorial Board. (2019, 29. september). China's long march to national rejuvenation. *Financial Times*. Hentet fra <https://www.ft.com/content/d45119de-e11f-11e9-b112-9624ec9edc59>

Forsbye, A. B. (2018). Denmark's Relationship with China: an odd couple's quest for bilateral harmony. I B. Sverdrup-Thygeson, Y. Lindgren, & M. Lanteigne (Red.), *China and Nordic Diplomacy* (s. 27-44). Milton Park, Abingdon, Oxfordshire: Routledge.

Frankopan, P. (2018). *The New Silk Roads: The Present and Future of the World*. London: Bloomsbury Publishing

Freedom House. (2019a). Freedom in the World 2019: China. Lokalisert på <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/china>

Freedom House. (2019b). Freedom in the World 2019: Turkey. Hentet fra <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/turkey>

Freedom House. (2019c). Freedom in the World 2019: Hungary. Hentet fra <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/hungary>

Freedom House. (2019d). Democracy in Retreat: Freedom in the World 2019. Hentet fra <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2019>

Fukuyama, F. (1992). *The End of History and the Last Man*. London, UK: Penguin Books.

Færøvik, T. (2017, 2. juli). Kinas ukloke norske venner. *VG*. Hentet fra <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/mq33p/kinas-ukloke-norske-venner>

Galloway, A. & Bagshaw, E. (2020, 19.mai). Victorian Treasurer's comments spark outrage among federal colleagues. *The Sydney Morning Herald*. Hentet fra

<https://www.smh.com.au/politics/federal/victorian-treasurer-s-china-comments-spark-outrage-among-federal-colleagues-20200519-p54uix.html>

Gao, C. (2019, 19.februar). Xi: China Must Never Adopt Constitutionalism, Separation of Powers, or Judicial Independence. *The Diplomat*. Hentet fra

<https://thediplomat.com/2019/02/xi-china-must-never-adopt-constitutionalism-separation-of-powers-or-judicial-independence/>

Gerring, J. (2012). *Case Study Research: Principles and Practices*. New York : Cambridge University Press.

Gravdal, T. (2020, 10.april). Sikkerhetsrådet famler i koronakrisen. *Bistandsaktuelt*. Hentet fra

<https://bistandsaktuelt.no/arkiv-kommentarer/2020/fn-sikkerhetsradet-famler-i-koronakrisen-gravdal/>

Hamilton, C. (2018). *Silent Invasion: China's Influence in Australia*. Melbourne : Hardie Grant Books.

Hamnes, L. (2010, 4. februar). Den Røde Fare. *Teknisk Ukeblad*. Hentet fra

<https://www.tu.no/artikler/den-rode-fare/231628>

Hamnes, L. (2012, 10. oktober). Telenors 4G-nett åpnes: Norges mest fryktede kinesere.

Teknisk Ukeblad. Hentet fra <https://www.tu.no/artikler/norges-mest-fryktede-kinesere/245288>

Harrison, E. (2019, 10. oktober). South Park episode mocks censorship controversy: 'F***

the Chinese government'. *Independent*. Hentet fra <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/tv/news/south-park-episodes-china-censorship-controversy-government-a9150011.html>

HarvardKennedySchool Belfer Center. (2020). Thucydides's Trap Case File. Hentet fra

<https://www.belfercenter.org/thucydides-trap/case-file>

Heggen, Ø. (2020a, 25. februar). 10 års fengsel for svensk-kinesisk forlegger. *NRK*. Hentet fra <https://www.nrk.no/urix/den-svenske-forleggeren-gui-minhai-er-domt-til-fengsel-i-ti-ar-i-en-kinesisk-domstol-1.14917186>

Heggen, Ø. (2020b, 19.mai). 122 land krever gransking av koronautbruddet. *Nrk*. Hentet fra <https://www.nrk.no/urix/internasjonalt-koalisjon-ber-om-uavhengig-utredning-av-arsaken-til-koronautbruddet-1.15021001>

Heier, T. (2020). Forbereder vi oss på riktig krig? *Samtiden*, 2020(1), 4-11.

Hillman, J. (2018). *China's Belt and Road Is Full of Holes* (Center for Strategic & International Studies (CSIS) Briefs). Hentet fra <https://www.csis.org/analysis/chinas-belt-and-road-full-holes>

Holm, G. (2010, 16. oktober). Næringslivet og Nobelprisen. *NRK*. Hentet fra <https://www.nrk.no/nobel/naeringslivet-og-nobelprisen-1.7337999>

Holm, G. (2019, 18. november). Slik forsvarer Kina massearrestasjon av muslimske uigurer. *NRK*. Hentet fra <https://www.nrk.no/urix/slik-forsvarer-kina-massearrestasjon-av-muslimske-uigurer-1.14785414>

Hopland, S. (2019, 13. desember). Regjeringens ukjente krav rammet Huawei. *E24*. Hentet fra <https://e24.no/teknologi/i/GG2l44/regjeringens-ukjente-krav-rammet-huawei>

Hotvedt, S. K., & Senel, E. (2014, 23.april). Dette sa de om Dalai Lama – før og nå. *NRK*. Hentet fra <https://www.nrk.no/norge/dette-sa-de-for---om-dalai-lama-1.11679296>

Huntington, S. P. (1996) *The Clash of Civilizations: and the Remaking of World Order* (Simon & Schuster paperback edition 2011). New York: Simon & Schuster Paperbacks.

Huotari, M., Gaspers, J., Eder, T., Legarda, H., & Mokry, S. (2017). *China's Emergence as a Global Security Actor: Strategies for Europe* (Mercator Institute for China Studies, no.4, juli 2017). Hentet fra https://www.merics.org/sites/default/files/2017-09/170705_MPOC_04_China%27s_Emergence_as_a_Global_Security_Actor_Web.pdf

Husøy, E. & Rogne, M. S. (2019, 16. Mai). Kina-ekspert: - En ny stormakt som furter og går i vranglås for den minste ting, er det siste verden trenger. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/Vb5ekr/kina-ekspert-en-ny-stormakt-som-furter-og-gaar-i-vranglaas-for-den-minste-ting-er-det-siste-verden-trenger>

Haas, B. (2019, 17. oktober). 'Think of your family': China threatens European citizens over Xinjiang protests. *The Guardian*. Hentet fra <https://www.theguardian.com/world/2019/oct/17/think-of-your-family-china-threatens-european-citizens-over-xinjiang-protests>

Ikenberry, G. J. (2011). The Future of the Liberal World Order: Internationalism After America. *Foreign Affairs*, 90(3), 56-68.

Ikenberry, G. J. (2018). The end of liberal international order?. *International Affairs*, 94(1), 7-23.

Jackson, R. & Sørensen, G. (2013). *Introduction to International Relations: Theories and Approaches* (5. Utg.). Oxford, UK: Oxford University Press.

Johnsen, N. (2014, 10. Mai). Derfor er Kina viktigere enn Dalai Lama. *Dagbladet*. Hentet fra <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/42K6a/derfor-er-kina-viktigere-enn-dalai-lama>

Kaplan, R. D. (2019). America Must Prepare for the Coming Chinese Empire. *The National Interest*. Hentet fra <https://nationalinterest.org/feature/america-must-prepare-coming-chinese-empire-63102>

Kellogg, T. E. (2018, 31. januar). The Strange and Sad Case of Gui Minhai. *The Diplomat*. Hentet fra <https://thediplomat.com/2018/02/the-strange-and-sad-case-of-gui-minhai/>

Kennan, G. F. / X (1947/1987). Sources of Soviet Conduct. *Foreign Affairs*, 65(4), 852-869.

Kennedy, P. (1988). *The Rise and Fall of the Great Powers* (William Collins paperback edition 2017). London: William Collins.

Kgl. norske ambassade Beijing (2017, 18. desember). *Kina. Konfucius-institutter – et redskap i Kinas myke maktutøvelse*. Hentet fra <https://khrono.no/files/2018/07/05/Kina.pdf>

Kina & Norge. (2016). *Statement of the Government of the People's Republic of China and the Government of the Kingdom of Norway on Normalization of Bilateral Relations*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/ud/vedlegg/statement_kina.pdf

Kissinger, H. (2012). *On China*. London, England: Penguin Books Ltd.

Kjølberg, A. (2015). Norsk sikkerhetspolitikk og nordområdene. I T. Heier & A. Kjølberg (Red.), *Norge og Russland: Sikkerhetspolitiske utfordringer i nordområdene* (s. 27-40). Oslo: Universitetsforlaget.

Kjølberg, A. & Jeppesen, M. (2001). *En modell for sikkerhetstenkning etter den kalde krigen* (Forsvarets Forskningsinstitutt Rapport 04595). Hentet fra <https://www.ffi.no/publikasjoner/arkiv/en-modell-for-sikkerhetstenkning-etter-den-kalde-krigen>

Knutsen, C. H. (2020, 5. februar). Hva Kinas håndtering av Wuhan-viruset fortelles oss om politikk i diktaturer. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/y3nqEe/hva-kinas-haandtering-av-wuhan-viruset-forteller-oss-om-politikk-i-diktaturer-carl-henrik-knutsen>

Kynge, J., Hornby, L., & Anderlini, J. (2017, 26. oktober). Inside China's secret 'magic weapon' for worldwide influence. *Financial Times*. Hentet fra <https://www.ft.com/content/fb2b3934-b004-11e7-beba-5521c713abf4>

Lanteigne, M. & Mingming, S. (2018, 29. januar). China Stakes Its Claim to the Arctic. *The Diplomat*. Hentet fra <https://thediplomat.com/2018/01/china-stakes-its-claim-to-the-arctic/>

- Lee, N. (2019, 4. juni). South Korea Should Not Disregard Huawei Security Concerns. *The Diplomat*. Hentet fra <https://thediplomat.com/2019/06/south-korea-should-not-disregard-huawei-security-concerns/>
- Lohne, J. & Bentzrød, S. (2016, 18. oktober). Norske eksperter tror ikke på alarm om Kinas ambisjoner i nordområdene. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/verden/i/8k35r/norske-eksperter-tror-ikke-paa-alarm-om-kinas-ambisjoner-i-nordomraadene>
- Lorentzen, M. (2019, 17. desember). Huawei har tapt for andre gang: Telenor velger Ericsson som 5G-leverandør. *E24*. Hentet fra <https://e24.no/naeringsliv/i/MR2wVK/huawei-har-tapt-for-andre-gang-telenor-velger-ericsson-som-5g-leverandoer>
- Lote, P. A. (2019, 21.oktober). Huawei-grunnleggeren advarer Norge: Kan bli taperen i 5G-revolusjonen. *NRK*. Hentet fra https://www.nrk.no/urix/huawei-grunnleggeren-advarer-norge_-kan-bli-taperen-i-5g-revolusjonen-1.14745232
- Lovell, J. (2019). *Maoism: A Global History*. London: Penguin Random House UK.
- Lundestad, G. (2015). *Fredens sekretær*. Oslo: Kagge Forlag.
- Mabhubani, K. (2020). *Has China Won? The Chinese Challenge to American Primacy*. New York: Public Affairs
- Magnus, A. (2010, 7. Oktober). 11 års fengsel for å sitere grunnloven. *NRK*. Hentet fra <https://www.nrk.no/nobel/fengsel-for-a-sitere-grunnloven-1.7325860>
- Malnes, R. & Midgaard, K. (2009). *Politisk tenkning* (3. utgave). Oslo: Universitetsforlaget.
- Manthorpe, J. (2019). *Claws of the Panda: Beijing's Campaign of Influence and Intimidation in Canada*. Toronto: Cormorant Books Inc.
- Martin, A. (2020, 1.juni). UK reassesses decision on Huawei role in 5G networks following US sanctions. *Skynews*. Hentet fra <https://news.sky.com/story/uk-reassesses-decision-on-huawei-role-in-5g-networks-following-us-sanctions-11998646>

Mastro, O. S. (2019). The Stealth Superpower: How China Hid Its Global Ambitions. *Foreign Affairs*, 98(19), 31-39.

McMaster, H. R. (2020). How China Sees the World: And how we should see China. *The Atlantic*. Hentet fra <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2020/05/mcmaster-china-strategy/609088/>

Mearsheimer, J. J. (2014). *The Tragedy of Great Power Politics*. New York, N. Y. : W. W. Norton & Company.

Medcalf, R. (2017). *China's economic leverage: perception and reality* (Australian National University National Security College, no. 2, mars 2017). Hentet fra https://nsc.crawford.anu.edu.au/sites/default/files/publication/nsc_crawford_anu_edu_au/2017-05/policy_papers.pdf

Milanovic, B. (2016). *Global Inequality: A New Approach for the Age of Globalization*. Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University.

Momtaz, R., Burchard, H. V. D., & Moens, B. (2020, 29. april). Beijing doubles down in EU propaganda battle. *Politico*. Hentet fra <https://www.politico.eu/article/beijing-doubles-down-in-eu-propaganda-battle/>

Mood, R. (2020). Mulighetenes tiår. *Samtiden*, 2020(1), 28-37.

Murphy, J. (2019, 9. desember). Two Canadians held for a year by China remain 'resilient.' *BBC*. Hentet fra <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-50592055>

Nato. (2020, 8. juni). Secretary General launches NATO 2030 to make our strong Alliance even stronger. *Nato*. Hentet fra https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_176193.htm

Needham, K. (2020, 10. juni). Australian economy would suffer if China students stay away. *Reuters*. Hentet fra <https://www.reuters.com/article/us-china-australia-education/australian-economy-would-suffer-if-china-students-stay-away-idUSKBN23H0KO>

Ng, T. (2018, 22. oktober). China stays silent over killing of Saudi journalist Jamal Khashoggi. *South China Morning Post*. Hentet fra <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/2169717/china-stays-silent-over-killing-saudi-journalist-jamal>

NHO Reiseliv. (2017). Selg Norge-prisen 2017 til Børge Brende. *NHO Reiseliv*. Hentet fra <https://www.nhoreiseliv.no/om-oss/om-nho-reiseliv/nhoreiselivspriser/selg-norge-prisen2/utdelinger/selg-norge-prisen-2017-til-borge-brende/>

NTB. (2009, 30. desember). Frykter spionasje på Telenors mobilnett. *Teknisk Ukeblad*. Hentet fra <https://www.tu.no/artikler/frykter-spionasje-pa-telenors-mobilnett/238163>

NTB. (2014, 7. mai). Stein Erik Hagen vil gi fredsprisen til Kina. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/vmXvp/stein-erik-hagen-vil-gi-fredsprisen-til-kina?>

NTB (2016, 19. desember). NHO-direktøren berømmer Kina-avtalen: - Har gått glipp av å ta del i en enorm vekst. *NTB*. Hentet fra <https://e24.no/internasjonaoekonomi/i/AdrodE/nho-direktoeren-beroeemmer-kina-avtalen-har-gaatt-glipp-av-aa-ta-del-i-en-enorm-vekst>

NTB, Lorentzen, M., & Schmidt, S. Ø. (2016, 19. desember). Forholdet mellom Kina og Norge normaliseres. *E24*. Hentet fra <https://e24.no/internasjonaoekonomi/i/6nGM2W/forholdet-mellom-kina-og-norge-normaliseres>

NTB. (2017, 11. april). Kina skryter av Norges innsats for normalisering. *Dagens Næringsliv*. Hentet fra <https://www.dn.no/utenriks/erna-solberg/norge/kina/kina-skryter-av-norges-innsats-for-normalisering/2-1-67168>

NTB. (2019a, 16. desember). Øzil langet ut mot Kina. Stormakten hevder han er lurt av falske nyheter. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/sport/fotball/i/opm6am/oezil-langet-ut-mot-kina-stormakten-hevder-han-er-lurt-av-falske-nyheter>

NTB. (2019b, 25. desember). Kinesiske skiledere ville fjerne bok fra biblioteket i Meråker. *VG*. Hentet fra <https://www.vg.no/nyheter/i/K32avM/kinesiske-skiledere-ville-fjerne-bok-fra-biblioteket-i-meraaker>

NTB. (2020, 1. april). Norge ble med i EUs felles innkjøpsordning for medisiner tre dager for sent. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/AdwPQE/norge-ble-med-i-eus-felles-innkjoepsordning-for-medisiner-tre-dager-for-sent?>

Nærings- og fiskeridepartementet & Utenriksdepartementet. (2017). *Gjenopptar frihandelsforhandlinger med Kina*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/gjenopptar-forhandlinger/id2549102/>

Olsen, S. J. (2019, 3. juni). Norsk advokatfirma: - Huawei Norge er ikke forpliktet til å gi informasjon til kinesiske myndigheter. *Tek.no*. Hentet fra <https://www.tek.no/nyheter/nyhet/i/0nbwno/norsk-advokatfirma-huawei-norge-er-ikke-forpliktet-til-a-gi-informa>

ONeal, J. R. & Russett, B. (1999). The Kantian Peace: The Pacific Benefits of Democracy, Interdependence, and International Organizations, 1885-1992. *World Politics*, 52(1), 1-37.

Packham, C. (2020, 19. juni). Australia sees China as main suspect in state-based cyberattacks, sources say. *Reuters*. Hentet fra <https://www.reuters.com/article/us-australia-cyber/australia-sees-china-as-main-suspect-in-state-based-cyberattacks-sources-say-idUSKBN23P3T5>

Parson, C. (2007). *How to Map Arguments in Political Science*. Oxford: Oxford University Press.

Pedersen, T. (2019, 25. mars). Et dristigere Kina er i ferd med å bli et Svalbard-problem. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/0nVQ3M/et-dristigere-kina-er-i-ferd-med-aa-bli-et-svalbard-problem-torbjoern-pedersen>

Peel, M., Warrell, H., & Chazan, G. (2020, 16. februar). US warns Europe against embracing China's 5G technology. *Financial Times*. Hentet fra <https://www.ft.com/content/19fa7046-4fe5-11ea-8841-482eed0038b1>

Plikk, N. (2019, 19. juni). Sikkerhetsekspert om Huawei-situasjonen: - Dette er et problem fra helvete. *Tek.no*. Hentet fra <https://www.tek.no/nyheter/nyhet/i/kJe47B/sikkerhetsekspert-om-huawei-situasjonen-dette-er-et-problem-fra-hel>

Plokhly, S. (2019). *Chernobyl: History of a Tragedy*. London, UK: Penguin Random House UK.

Politiets Sikkerhetstjeneste. (2015). *Trusselvurdering 2015*. Hentet fra <https://www.pst.no/globalassets/artikler/trusselvurderinger/trusselvurdering-2015.pdf>

Politiets Sikkerhetstjeneste. (2019). *Trusselvurdering 2019*. Hentet fra <https://www.pst.no/globalassets/artikler/trusselvurderinger/psts-trusselvurdering-2019.pdf>

Rascouet, A. (2020, 9. februar). China Warns France Against Excluding Huawei From 5G Networks. *Bloomberg*. Hentet fra <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-02-09/china-warns-france-against-excluding-huawei-from-5g-networks>

Reuters. (2019, 14.februar). With eyes on China, EU lawmakers back investment screening. *Reuters*. Hentet fra <https://www.reuters.com/article/us-eu-china-investment/with-eyes-on-china-eu-lawmakers-back-investment-screening-idUSKCN1Q31JU>

Reuters. (2020, 5.juni). Trump Orders Big U.S. Troop Cut in Germany, Official Says. *New York Times*. Hentet fra <https://www.nytimes.com/reuters/2020/06/05/world/europe/05reuters-usa-germany-military.html?fbclid=IwAR0h6lN03aDd3EI7QLUfq7R9USYSpVemTy4lAqYNiuYb55e23t8Hcjbml0o>

Ringen, S. (2018). *Det perfekte diktatur: Kina i dag* (norsk utgave). Oslo: Spartacus Forlag AS.

Rosemain, M., & Barzic, G. (2020, 12. mars). Exclusive: France to allow some Huawei gear in its 5G network – sources. *Reuters*. Hentet fra <https://www.reuters.com/article/us-france-huawei-5g-exclusive/exclusive-france-to-allow-some-huawei-gear-in-its-5g-network-sources-idUSKBN20Z3JR>

Ross, R. S. (2013). US Grand Strategy, the Rise of China, and US National Security Strategy for East Asia. *Strategic Studies Quarterly*, 7(2), 20-40.

Ross, R. S. (2020, 3.februar). *Toward a New Security Order* [Videoklipp]. Hentet fra <https://www.youtube.com/watch?v=mUeJct2KCnQ>

Roy, E. A. (2019, 23.januar). 'I'm being watched': Anne-Marie Brady, the China critic living in fear of Beijing. *The Guardian*. Hentet fra <https://www.theguardian.com/world/2019/jan/23/im-being-watched-anne-marie-brady-the-china-critic-living-in-fear-of-beijing>

Rønneberg, K. (2019, 8. oktober). 800 millioner kinesere fulgte amerikanske basketkamper i fjor. Nå blir skjermene svarte. *Aftenposten*. Hentet fra https://www.aftenposten.no/verden/i/1ALM99/800-millioner-kinesere-fulgte-amerikanske-basketkamper-i-fjor-naa-blir-skjermene-svarte?spid_rel=2

Rønneberg, K. (2020a, 16.mai). Høie vil ikke blande seg inn i rivalisering mellom stormaktene. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/verden/i/GGVAmB/hoeie-vil-ikke-blande-seg-inn-i-rivalisering-mellom-stormaktene?>

Rønneberg, K. (2020b, 14.mai). De har lykkes bedre enn de fleste i å stagge viruset. Men Norge nøler med å slippe Taiwan inn igjen i den internasjonale varmen. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/verden/i/mRq4kE/de-har-lykkes-bedre-enn-de-fleste-i-aa-stagge-viruset-men-norge-noeler-med-aa-slippe-taiwan-inn-igjen-i-den-internasjonale-varmen>

Rønning, M. (2019, 14. mai). Blokkerer for demonstrasjoner foran Stortinget- Vi er manipulert av Kina. *Dagbladet*. Hentet fra på <https://www.dagbladet.no/nyheter/vi-er-manipulert-av-kina/71077991>

Schmidt, S. Ø. (2016, 19. desember). Industrien jubler over Kina-nyhet: - Svært god førjulspresang. *E24*. Hentet fra <https://e24.no/naeringsliv/i/6jqbjo/industrien-jubler-over-kina-nyhet-svaert-god-foerjulspresang>

Seaman, J., Huotari, M., & Otero-Iglesias, M. (Red.). (2017). Chinese Investments in Europe: A Country-Level Approach. *European Think-tank Network on China (ETNC)*. Hentet fra <https://www.ifri.org/en/publications/publications-ifri/ouvrages-ifri/chinese-investment-europe-country-level-approach>

Segal, A. (2018). When China Rules the Web: Technology in Service of the State. *97(5)*, 10-18.

Senel, E. (2016, 12. juli). Dom avviser Kinas krav i Sør-Kinahavet. *NRK*. Hentet fra <https://www.nrk.no/urix/dom-avviser-kinas-krav-i-sor-kinahavet-1.13038710>

Sevastopulo, D. & Bond, D. (2019, 17. februar). UK says Huawei is manageable risk to 5G. *Financial Times*. Hentet fra <https://www.ft.com/content/619f9df4-32c2-11e9-bd3a-8b2a211d90d5?emailId=5c6992d74c96cb0004f79eb7>

Shambaugh, D. (2015). China's Soft-Power Push: The Search for Respect. *Foreign Affairs*, *94(4)*, 99-107.

Skaugen, M. (2010, 11. oktober). Kina burde fått prisen. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/mBv3p/kina-burde-faatt-prisen?>

Smith, J. & Taussig, T. (2019). The Old World and the Middle Kingdom: Europe Wakes Up to China's Rise. *Foreign Affairs*, *98(5)*, 112-124.

Snyder, T. (2018). *The Road to Unfreedom: Russia, Europe, America*. London: Penguin Random House UK.

SSB. (2020). Utenrikshandel med varer. Tabell 7: Fastlandseksport av varer, største handelspartnere. *SSB*. Hentet fra <https://www.ssb.no/utenriksokonomi/statistikker/muh/aar>

Stenslie, S. (2013). Myten om Kinas storstrategi. *Internasjonal politikk*, *71(3)*, 329-344.

Stockholm International Peace Research Institute (Sipri). (2006). SIPRI Yearbook 2006. Hentet fra <https://www.sipri.org/yearbook/2006>

Stockholm International Peace Research Institute (Sipri). (2011). SIPRI Yearbook 2011. Hentet fra <https://www.sipri.org/yearbook/2011>

Stockholm International Peace Research Institute (Sipri). (2017). SIPRI Yearbook 2016. Hentet fra <https://www.sipri.org/yearbook/2017>

Storrusten, K. (2019, 10. oktober). Toppspiller utestengt fra dataspill etter Hongkong-støtte. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/kultur/i/XgnW8g/toppspiller-utestengt-fra-dataspill-etter-hongkong-stoette>

Svendsen, N. V. (2018, 2. september). Konfutse-instituttet i Bergen: Vi driver ikke med politikk og religion. *Khrono*. Lokalisert på <https://khrono.no/uiib-dag-rune-olsen-kina/konfutse-instituttet-i-bergen-vi-driver-ikke-med-politikk-og-religion/235439>

Sverdrup-Thygeson, B. (2015). The Flexible Cost of Insulting China: Trade Politics and the «Dalai Lama Effect». *Asian Perspective*, (39)1, 101-123.

Sverdrup-Thygeson, B. (2018). The Norway-China relationship: for better, for worse, for richer, for poorer. I B. Sverdrup-Thygeson, Y. Lindgren, & M. Lanteigne (Red.), *China and Nordic Diplomacy* (s. 77-100). Milton Park, Abingdon, Oxfordshire: Routledge.

Sverdrup-Thygeson, B. & Mathy, E. (2020). Norges debatt om kinesiske investeringer: Fra velvillig til varsom. *Internasjonal Politikk*, 78(1), 79-92.

Sverdrup-Thygeson, B. & Sverdrup, U. (2020). Introduksjon: Når Geoøkonomi møter den nordiske modellen. *Internasjonal Politikk*, 78(1), 32-42.

Svaar, P. (2019, 13.mai). Ukjent kinesisk gruppe kuppet stortingsmarkering fra Amnesty. *NRK*. Hentet fra <https://www.nrk.no/norge/ukjent-kinesisk-gruppe-kuppet-stortingsmarkering-fra-amnesty-1.14548657>

Swaine, M. D. (2010). *China's Assertive Behavior: Part One: On «Core Interests»* (China Leadership Monitor, no. 34). Hentet fra

https://carnegieendowment.org/files/CLM34MS_FINAL.pdf

Sæbø, S. H. (2019). *Kina – Den nye supermakten: Jakten på Xi Jinping og det moderne Kina*. Oslo: Kagge Forlag.

Søreide, I. E. (2020, 3.februar). The China Challenge. Remaking the Landscape of Transatlantic Security. Hentet fra

https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/kina_utfordring/id2688732/

Sørensen, C. T. N. (2019). Intensifying U.S.-China security dilemma dynamics play out in the Arctic: Implications for China's Arctic strategy. *Arctic Yearbook 2019*. Hentet fra

<https://arcticyearbook.com/arctic-yearbook/2019>

Tamnes, R. (2019). Småstatsrealisme i 70 år. *Internasjonal Politikk*, 77(1), 49-59.

Tamnes, R. & Offerdal, K. (Red.). (2014). *Geopolitics and Security in the Arctic: Regional Dynamics in a Global World*. London: Routledge.

Teigen, E. (2020, 31.mars). Nye korona-bilder fra Wuhan skaper stor bekymring: – Den kinesiske tragedien er mye større. *Nettavisen*. Hentet fra

<https://www.nettavisen.no/okonomi/nye-korona-bilder-fra-wuhan-skaper-stor-bekymring--den-kinesiske-tragedien-er-mye-storre/3423946253.html>

Thorenfeldt, G. (2006, 8. april). «Rike Høyre-onkler»: Ledelsen arrogant. *VG*. Hentet fra

<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/k45e9/rike-hoeyre-onkler-ledelsen-arrogant>

Tomter, L., & Svaar, P. (2019, 16.mai). Huawei tilbyr Norge en «No-spy-agreement.» *NRK*.

Hentet fra <https://www.nrk.no/norge/huawei-tilbyr-norge-en-no-spy-agreement-1.14553738>

Tunsjø, Ø. (2018). *The Return of Bipolarity in World Politics: China, the United States, and Geostructural Realism*. New York: Columbia University Press.

Tømmerbakke, S. G. (2019a, 7. mars). – Overraskende, Kina har aldri før engasjert seg i politikken på Svalbard, sier jusprofessor. *High North News*. Hentet fra <https://www.highnorthnews.com/nb/overraskende-kina-har-aldri-engasjert-seg-i-politikken-pa-svalbard-sier-jusprofessor>

Tømmerbakke, S. G. (2019b, 7.mars). Norge vil stramme inn reglene for forskning på Svalbard. Kineserne raser. *High North News*. Hentet fra <https://www.highnorthnews.com/nb/norge-vil-stramme-inn-reglene-forskning-pa-svalbard-kineserne-raser-0>

Utenriksdepartementet. (2009). *Interesser, ansvar og muligheter: Hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk*. (St. meld. nr. 15 (2008-2009)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-15-2008-2009-/id548673/>
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-15-2008-2009-/id548673/>

Utenriksdepartementet. (2016, 19. desember). *Full normalisering av forholdet til Kina* [Pressemelding]. Hentet fra https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/pm_kina/id2524797/

Utenriksdepartementet. (2017). *Veivalg i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk*. (St. meld. nr. 36 (2016-2017)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-36-20162017/id2549828/>

Utenriksdepartementet. (2019). *Norges rolle og interesser i multilateralt samarbeid*. (St. meld. nr. 27 (2018-2019)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-27-20182019/id2654250/>

Van Dorpe, S., Scott, M., & Cerulus, L. (2020, 25. april). China put pressure on EU to soften coronavirus disinformation report. *Politico*. Hentet fra <https://www.politico.eu/article/china-put-pressure-on-eu-to-soften-coronavirus-disinformation-report/>

Vestby, T. (2019, 26. mars). Kina ønsker samarbeid med alle. *Aftenposten, Kort sagt*, s. 26.

Walker, C. (2018). What is “Sharp Power”? *Journal of Democracy*, 29(3), 9-23.

Waltz, K. N. (1959). *The Man, the State and War: a theoretical analysis* (2001 utg.). New York: Columbia University Press.

Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*. Reading, MA: Addison- Wesley Publishing Company.

Waterfield, R. (2014). *Taken at the Flood: The Roman Conquest of Greece*. Oxford: Oxford University Press.

Wegge, N. (2019). *Stormaktsinteresser og sikkerhetspolitiske utviklingstrekk i Arktis: Mulige implikasjoner for Norge* (Nupi Policy Brief 2/2019). Hentet fra <https://nupi.brage.unit.no/nupi-xmlui/handle/11250/2582454>

Weiss, J. C. (2019). A World Safe for Autocracy?: China’s Rise and the Future of Global Politics. *Foreign Affairs*, 98(4), 92-102.

Wen, P. (2016, 22. august). Controversial Chairman Mao tribute concerts sharpen Chinese community divide. *The Sydney Morning Herald*. Hentet fra <https://www.smh.com.au/national/controversial-chairman-mao-tribute-concerts-sharpen-chinese-community-divide-20160821-gqxt3w.html>

Westad, O. A. (2019). The Sources of Chinese Conduct: Are Washington and Beijing Fighting a New Cold War. *Foreign Affairs*, 98(5), 86-95.

Westcott, B. & Jiang, S. (2020, 14.mars). Chinese diplomat promotes conspiracy theory that US military brought coronavirus to Wuhan. *CNN*. Hentet fra <https://edition.cnn.com/2020/03/13/asia/china-coronavirus-us-lijian-zhao-intl-hnk/index.html>

Wong, E. & Rubin, A. J. (2018, 7. oktober). Interpol Chief Meng Hongwei Quits and Is Detained by China. *The New York Times*. Hentet fra <https://www.nytimes.com/2018/10/07/world/asia/china-interpol-men-hongwei.html>

Xinhua. (2018, 26. januar). China to build “Polar Silk Road” in Arctic: whitepaper. *Xinhua*. Hentet fra http://www.xinhuanet.com/english/2018-01/26/c_136926094.htm

Yan, X. (2019). The Age of Uneasy Peace: Chinese Power in a Divided World. *Foreign Affairs*, 98(1), 40-49.

Yau, T. Y. (2020). Exporting China’s Social Credit System to Central Asia. *The Diplomat*. Hentet fra <https://thediplomat.com/2020/01/exporting-chinas-social-credit-system-to-central-asia/>

Yazici, A. (2019, 3. november). Blir utsatt for gjentatte oppringinger: - Det er Kinas måte å si: «Vi kan finne dere». *TV2*. Hentet fra <https://www.tv2.no/a/10919396/>

Zakaria, F. (2020). The New China Scare: Why America Shouldn’t Panic about Its Latest Challenger. *Foreign Affairs*, 99(1), 52-69.

7news. (2020, 29. april). Coronavirus Australia: Billionaire Andrew ‘Twiggy’ Forrest ‘blindsided’ Health Minister with Chinese diplomat appearance. *7news*. Hentet fra <https://7news.com.au/lifestyle/health-wellbeing/coronavirus-australia-billionaire-andrew-twiggy-forrest-blindsided-health-minister-with-chinese-diplomat-appearance-c-1007436>